

บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน
กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
Social Development Roles of People in the Coming Home Project : A Case Study
Talo Kapo Sub-District, Yaring District, Pattani Province

สุไลมาน เจ๊ะและ
Sulaiman Chealae

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Social Development Administration
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
 กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ผู้เขียน นายสุไลมาน เจ๊ะและ

สาขาวิชา การบริหารการพัฒนาสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

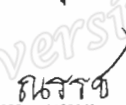

 (ดร.วันพิชิต ศรีสุข)

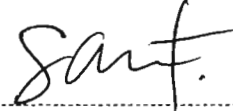
คณะกรรมการสอบ

 ประธานกรรมการ
 (ดร.วิวัฒน์ ฤทธิมา)

 กรรมการ
 (ดร.วันพิชิต ศรีสุข)

 กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรรช หลักชัยกุล)

 กรรมการ
 (ดร.ประจวบ ทองศรี)

 กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฟื้อ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การพัฒนาสังคม

 (ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยฉบับนี้มาจากการศึกษาของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

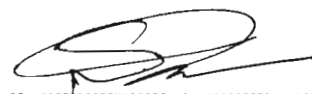
ลงชื่อ

(ดร.วันพิชิต ศรีสุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(นายสุไลมาน เจ๊ะและ)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นายสุไลมาน เจ๊ะและ)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน	นายสุไลมาน เจ๊ะและ
สาขาวิชา	การบริหารการพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และ 3) เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบทฤษฎีภูมิผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 คน

1. ผลการศึกษาพบว่าลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล และระดับชุมชน ซึ่งในแต่ละระดับมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน และบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลนั้นเป็นรากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาอื่นๆ ต่อไปของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน หากบุคคลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถแล้วนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นสมาชิกระดับครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพ

2. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากทั้งหมดมองของเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และประชาชนทั่วไปพบว่า ทุกภาคส่วนมีความยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับภาครัฐตามบทบาทหน้าที่ในสังคมที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติ

3. ข้อเสนอแนะทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ผลการวิจัยสรุปดังนี้ 1) เจ้าหน้าที่ต้องสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการปฏิบัติงานและภารกิจงานกันภายใน พร้อมทั้งกระจายการขับเคลื่อนงานแบบบูรณาการและเป็นระบบ 2) เพื่อเห็นเป็นรูปธรรมสูงสุดทุกภาคส่วนควรผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนงานชมรมพาคณกลับบ้านให้เข้มแข็ง และ 3) เร่งสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบายพาคณกลับบ้านให้กับทุกภาคส่วนได้รับทราบถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของภาครัฐ เช่น ในกลุ่มไทยพุทธ กลุ่มภาคประชาสังคม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของภาครัฐเองด้วยเช่นกัน

Minor Thesis Title	Social Development Roles of People Participating in the Bringing People Back Home Project: A Case Study of Talo Kapo Sub-district, Yaring District, Pattani Province
Author	Mr. Sulaiman Chealae
Major Program	Social Development Administration
Academic Year	2018

ABSTRACT

This qualitative study was conducted to investigate: 1) social development traits and roles of people participating in the Bringing People Back Home Project; 2) social development role promotion of people participating in the Bringing People Back Home Project; and 3) guidelines for promoting social development roles of people participating in the Bringing People Back Home Project. Documentary review and in-depth interview were used for data collection. Informants in this study consisted of 5 personnel, 5 community leaders, 10 people participating in the project, and 5 people who did not participate in the project. All of the informants lived in Talo Kapo sub-district, Yaring district, Pattani province.

Results of the study revealed that there were two level of social development traits and roles of people participating in the project: an individual and the community levels. Each level concerns and relates to each other. Social development of other aspects of the people participating in the project. However, the must realize on the necessity to develop themselves for increased knowledge and potential. This would be beneficial to effective livelihoods in the society. In other words, they could be a quality member of family, organization, society, and country. For social development role promotion, it was found that all sectors were willing to assist and coordinate with the public sector based on desired roles and functions in the society. This aimed to convince everyone to participate in solving problems of southern border provinces.

The following were guidelines for promoting social development roles of people participating in the project: 1) concerned personnel must clearly understand the integrated and systematic operational process and internal tasks; 2) all sectors should promote and support tasks of the Bringing People Back Home Club; and 3) understanding about the policy and objectives of the project must be accelerated for all sectors such as Thai Buddhist Group, Civil Society Group, and concerned personnel of the public sector.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณา ดร.วันพิชิต ศรีสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำ พร้อมทั้งตรวจทานข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณและระลึกถึงความกรุณานี้ตลอดไป

ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตลอดจนคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.วิวัฒน์ ฤทธิมา รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเผื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรรช หลักชัยกุล และ ดร.ประจวบ ทองศรี ที่มีส่วนช่วยเหลือ แนะนำ และชี้แนวทางให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณะผู้ช่วยวิจัยจากทีมงานสมาคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ทุกท่านที่คอยห่วงใย เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณโครงการทุนผู้นำศาสนาเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปี 2558 รวมถึงทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ประจำปีงบประมาณ 2561 ที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน และประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครูอาจารย์และสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา มีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษาบรมให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

สุไลมาน เจ๊ะและ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่	
1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	4
2 แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้าน	8
แนวคิดของโครงการพาคณกลับบ้าน	8
ความหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการ	
ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548	11
ความหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	12
รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน	14
ผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน	15
ข้อมูลพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	17
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท	19
ความหมายของบทบาท	19
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	20
ลักษณะของบทบาท	22
ประเภทของบทบาท	23
การส่งเสริมบทบาท	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	25
ความหมายของการพัฒนาสังคม	25
ความสำคัญของการพัฒนาสังคม	26
แนวคิดการพัฒนาสังคม	27
ปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาสังคม	36
ขอบเขตของการพัฒนาสังคม	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
กรอบแนวคิดในการศึกษา	48
3 ระเบียบวิธีวิจัย	
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	50
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	52
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา	56
การนำเสนอผลการศึกษา	57
4 ผลการศึกษาวิจัย	
ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชน	
ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน	59
การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วม	
โครงการพาคณกลับบ้าน	68
แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วม	
โครงการพาคณกลับบ้าน	84
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	89
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	97
บรรณานุกรม	99

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก	หน้า
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล	104
ภาคผนวก ข หนังสือตอบรับการนำเสนอบทความวิจัยภาคบรรยาย	105
ภาคผนวก ค เกียรติบัตรการนำเสนอบทความวิจัยภาคบรรยาย	106
ภาคผนวก ง เครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์)	107
ภาคผนวก จ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยภาพรวม	108
ภาคผนวก ฉ ยกร่างข้อเสนอแนวทางการพัฒนา	109
ภาคผนวก ช ภาพประกอบการเก็บข้อมูล	110
ประวัติผู้เขียน	111

Prince of Songkla University
Pattani Campus

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
แสดงสรุปยอดรายงานตัวผู้เห็นต่างที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน	16
แสดงจำนวนประชากรภายในเขตตำบลตะโละกาโปร์	17
แสดงข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยภาพรวม	51
แสดงกรอบวิธีการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ต่อกลุ่มตัวอย่าง	58

Prince of Songkla University
Pattani Campus

สารบัญญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
กรอบแนวคิดในการศึกษา	48
ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน	60
แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน	85

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1 บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

สถานการณ์ความรุนแรงและการปฏิบัติการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายภาคใต้ตลอดช่วงที่ผ่านมา นับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อ 14 มกราคม 2547 เรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน การปฏิบัติการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายภาคใต้ได้ทิ้งร่องรอยในเชิงสัญลักษณ์ไว้จำนวนมากพอที่จะให้เราได้ศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจต่อบุคคลหรือขบวนการก่อความไม่สงบเหล่านี้ได้ในเกือบทุกด้านทั้งในกระบวนการสร้างสมาชิกสร้างอุดมการณ์และโครงสร้างเชิงกายภาพของขบวนการก่อความไม่สงบอันถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงสถานะเป็นตัวแสดงในการก่อความไม่สงบหรือความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนาน

การปฏิบัติการของกลุ่มเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และบั่นทอนภาพลักษณ์ของไทยในประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอด (สุรชาติ บำรุงสุข, 2549) การปลุกระดมบ่มเพาะให้เกิดความเจ็บแค้นทางประวัติศาสตร์ระหว่างปัตตานีกับสยามเป็นปัจจัยต้นตอ (Underlying Causes) ที่นำไปสู่นวนคิดอุดมการณ์เชื้อชาติมลายุนิยม (Ethnolism) และชาตินิยม “ปาตานี” (Nationalism) ที่เจือปนด้วยความเจ็บแค้นเกลียดชังและอยากแก้แค้นสยามผสมผสานกับเรื่องเล่าต่อกันมา (Narrative) โดยการยกเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นร่วมสมัย เช่น การเสียชีวิตอย่างมีเงื่อนไขของเหยื่อสูลงภายหลังปี พ.ศ. 2547 โดยยกเหตุการณ์กรือเซะและตากใบเพื่อตอกย้ำให้เกิดความเคียดแค้น มองเห็นว่าสยามคือศัตรูที่แท้จริงของมลายูปัตตานี พร้อมกับใช้เรื่องราวต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ให้ปัตตานีดำรงสถานะเป็น “รัฐอิสลาม” (Islamic State) พัฒนาเป็นอุดมการณ์เอกราชรัฐปัตตานี หลังจากนั้นจึงได้นำหลักศาสนาอิสลามในบทบัญญัติที่ว่าด้วย “สงครามญิฮาด” มาตีความและอธิบายบทบัญญัตินั้น ความเจ็บแค้นทางประวัติศาสตร์และความเป็นรัฐอิสลามซึ่งนำด้วยการอธิบายเข้าสู่ความเชื่อและศรัทธาใน “สงครามญิฮาด” ได้อย่างมีเหตุผลจนเชื่อว่าการต่อสู้เพื่อเอกราชปัตตานีถือเป็นการต่อสู้เพื่ออิสลามหรือเป็น “สงครามญิฮาดในอิสลาม” ความเชื่อมั่นศรัทธาในอุดมการณ์ “สงครามญิฮาดในอิสลาม” นี้เองถือเป็นแรงจูงใจสำคัญสูงสุดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบด้วยความสมัครใจบนฐานแห่งศรัทธา (ชินวัฒน์ แม้นเดช, 2555) เมื่อสมาชิกตกลงใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วจะต้องผ่านขั้นตอนการสาบานหรือชูเปาะ

นอกจากนี้ ปพน บุขยมมาลย์ (2551) ได้ศึกษาถึงหลักบัญญัติ 10 ประการ ที่ผู้เป็นสมาชิกขบวนการต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนี้ 1) ต้องทำงานเพื่ออัลเลาะห์ 2) ไม่ทำในสิ่งที่ห้าม 3) ต้องตรงต่อเวลานัดหมาย 4) ต้องรักษาคำพูดของตน 5) ต้องเชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้า 6) ไม่เปิดเผย

ความลับแก่คนภายนอก 7) ต้องไปตามนัดหมายทุกครั้ง 8) ต้องให้การสนับสนุนเงินแก่ขบวนการ 9) ไม่ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และ 10) ปฏิบัติงานที่ชำนาญ

การก่อความไม่สงบเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่กลุ่มชนซึ่งเกิดความขัดแย้งใช้ปฏิบัติการเพื่อให้รัฐสนองต่อข้อเรียกร้องของกลุ่มตนทำการบั่นทอนให้รัฐบาลเกิดความอ่อนแอหรือก่อให้เกิดการจลาจลสับสนวุ่นวายขึ้นภายในประเทศทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กลุ่มก่อการได้วางเป้าหมายไว้ การปฏิบัติการก่อความไม่สงบดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นมานานแล้วและได้มีการพัฒนาวิธีการรูปแบบในการกระทำการอย่างต่อเนื่องเช่นการก่อความไม่สงบโดยมุ่งเน้นมวลชน (Mass-Oriented Insurgency) การก่อความไม่สงบแบบดั้งเดิม (Traditional Insurgency) การต่อต้านโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Non-Violent Resistance) การทำสงครามกองโจร (Guerrilla Warfare) การก่อจลาจลและปฏิวัติ (Riot/Revolution) และการก่อการร้าย (Terrorism) เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่จะเห็นเหตุการณ์ก่อการร้ายหรือการใช้ความรุนแรงอันได้แก่การวางเพลิง การลอบวางระเบิดและการลอบสังหารประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการก่อความไม่สงบ และตามที่ได้ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ (เสนาะ พรรณพิกุล, 2557) อย่างไรก็ตามสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบที่เคยก่อเหตุความรุนแรงและมีความผิดตามกฎหมายตลอดจนถูกออกหมายตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาครัฐได้ให้โอกาสสำหรับผู้หลงผิดให้กลับมาอยู่กับครอบครัวและร่วมกันพัฒนาสังคมโดยเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

ซึ่งโครงการพาคนกลับบ้านนั้นเป็นโครงการที่เกิดจากนโยบายสานใจสู่สันติ เพื่อรองรับการกลับมาของผู้ที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากการร่วมขบวนการ ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการถึง 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการประสานงานและรณรงค์เพื่อยุติการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างภาครัฐกับกลุ่มเป้าหมาย และคณะกรรมการอำนวยความสะดวกด้านกระบวนการยุติธรรม โดยทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือด้านกฎหมายและอื่นๆ ให้กับกลุ่มผู้ที่มีหมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯและหมาย ป.วิอาญาได้แจ้งความจ้างรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจาแทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา โดยการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีหมายความมั่นคงเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนีกลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน (กรมประชาสัมพันธ์, 2559)

จากข้อมูลของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (2560) ระบุว่า ขณะนี้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้มอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) เป็นหน่วยงานหลักในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ รับรายงานตัวและอำนวยความสะดวกในเบื้องต้น ก่อนเข้าสู่กระบวนการของคณะกรรมการพร้อมทำการรณรงค์ประชาสัมพันธ์สื่อสารไปยังผู้เห็นต่างผ่านทางเครือข่าย จนสามารถสร้างความเชื่อมั่นและพบบุคคลเหล่านั้นกลับมาสู่สังคมใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวอย่างปกติ ซึ่งภาครัฐเชื่อว่า

โครงการพาคณกลับบ้านอาจเป็นมาตรการของจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้ผู้เห็นต่างจากภาครัฐได้มีโอกาสเข้ามาต่อสู้ในแนวทางสันติต่อไป

ทั้งนี้โดยส่วนตัวของผู้ศึกษาวิจัยนั้น บทบาทหนึ่งของการทำงานด้านองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization : CSO) และการทำงานร่วมกับผู้แทนพิเศษของรัฐบาล กลุ่มภารกิจงานที่ 2 งานอำนวยความสะดวกยุติธรรมและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ที่เป็นลักษณะของการมุ่งเน้นการส่งเสริมแนวทางการขับเคลื่อนงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติวิธีนั้น ประสบการณ์หนึ่งเคยได้สัมผัสและพูดคุยกับกลุ่มผู้นำชุมชนของตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทำให้ทราบข้อมูลอย่างหนึ่งว่า ในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นมีประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านเป็นจำนวนมาก หากเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดปัตตานี ประกอบกับระยะเวลาหนึ่งที่เคยมีประชาชนไทยพุทธในตำบลตะโละกาโปร์อพยพครอบครัวและย้ายถิ่นฐานไปอยู่ในภูมิภาคอื่น จึงทำให้พื้นที่แห่งนี้เป็นจุดสนใจของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมชายแดนใต้

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจจะศึกษาในประเด็นของ “บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ซึ่งถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจและสำคัญยิ่ง ควรค่าต่อการศึกษาค้นหาคำตอบเป็นอย่างมาก เพราะหากเราสามารถเรียนรู้และเข้าใจถึงการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านก็จะเป็นประโยชน์ในเชิงข้อมูลทางวิชาการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จะเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น
2. เข้าใจสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จะเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางแก้ไข เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสังคมต่อไป

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านกรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า (คปต.ส่วนหน้า), กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.), ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงบทบาทการพัฒนาสังคมใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับชุมชน และสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีประเด็นในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาตนเอง 2) การพัฒนาชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มศึกษาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2561 ถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2561

4. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทำการคัดเลือกผู้สมัครใจให้ข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 25 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 คน จากนั้นคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยมาจากความสมัครใจของผู้ที่เคยให้การสัมภาษณ์ จำนวน 10 คน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

บทบาทการพัฒนาสังคม หมายถึง การแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิหรือที่ได้รับมอบหมายของหน้าที่สถานภาพและตำแหน่งนั้นให้บุคคลดำรงอยู่ตามความคาดหวังของบุคคลอื่นต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่งและความคาดหวังของบุคคลนี้จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรมนั้น ทั้งนี้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคม 2 ระดับได้แก่

1. ระดับบุคคล เช่น การพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การฝึกอาชีพและการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เป็นต้น

2. ระดับชุมชน เช่น การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันเพื่อให้ชุมชนเกิดสันติสุขปราศจากการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ เป็นต้น

ส่งเสริมการแสดงบทบาทในการพัฒนาสังคม หมายถึง การแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านทั้งที่เป็นจริงและที่คาดหวัง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้ที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) และหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา)

แนวทางในการส่งเสริมบทบาท หมายถึง วิธีการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านมีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

โครงการพาคณกลับบ้าน หมายถึง โครงการตามนโยบายที่ภาครัฐ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) นำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีให้กับกลุ่มผู้ที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) และหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) แจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจาแทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความมั่นใจเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนีกลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้าร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน

คณกลับบ้าน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่หน่วยงานความมั่นคงของภาครัฐพยายามให้ความช่วยเหลือในกระบวนการต่อสู้ทางกฎหมายอย่างสันติวิธี ปราศจากการใช้ความรุนแรง ซึ่งผ่านขั้นตอนของการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยเป็นประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เห็นต่างจากรัฐและเคยมีพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงในการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่มีความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มบุคคลที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนกลุ่มบุคคลที่หวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย

กฎหมายพิเศษที่บังคับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ), ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) และพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กฎอัยการศึก พ.ศ.2547

หน่วยงานภาครัฐ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐ หมายถึง เจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า (คปต.ส่วนหน้า/ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล), กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.), สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี, ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ)

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่น (ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ)

ประชาชนทั่วไป หมายถึง ประชาชนสามัญชนทั่วไปที่ไม่มีพันธะทางกฎหมายหรือไม่มีการกระทำความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มบุคคลที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ที่บังคับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรืออธิบายอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความหมายตรงกันข้ามกับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

-แนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพาคนกลับบ้าน

1. แนวคิดของโครงการพาคนกลับบ้าน
2. ความหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548
3. ความหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคนกลับบ้าน
5. ผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคนกลับบ้าน
6. ข้อมูลพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

-แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท
2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
3. ลักษณะของบทบาท
4. ประเภทของบทบาท
5. การส่งเสริมบทบาท

-แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

1. ความหมายของการพัฒนาสังคม
2. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม
3. แนวคิดการพัฒนาสังคม
4. ปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาสังคม
5. ขอบเขตของการพัฒนาสังคม

-งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

-กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้าน

1. แนวคิดของโครงการพาคณกลับบ้าน

โครงการพาคณกลับบ้าน เป็นโครงการที่เกิดมาจากนโยบายเพื่อรองรับบุคคลที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากการร่วมขบวนการ โดยใช้วิธีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการประสานงานและรณรงค์ อันนำไปสู่การยุติการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมุ่งเน้นการเป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างรัฐกับกลุ่มสมาชิกที่ต้องการออกจากการร่วมขบวนการ และอีกหนึ่งคณะคือ คณะกรรมการอำนวยความสะดวกด้านกระบวนการยุติธรรม โดยทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือด้านกฎหมายและอื่นๆ ให้กับกลุ่มผู้ที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มผู้ที่มีหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ได้แจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจาแทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา โดยการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความมั่นใจเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนีกลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน (กรมประชาสัมพันธ์, 2559)

สำนักปฏิบัติการข่าวสาร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ระบุว่า วัตถุประสงค์หลักของโครงการพาคณกลับบ้าน คือ

- 1) เพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความหวาดระแวง และฟื้นคืนความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2) เพื่อขับเคลื่อนประสานการปฏิบัติกับทุกภาคส่วนให้กับผู้เห็นต่างจากรัฐ ที่ต้องการยุติการใช้ความรุนแรง โดยให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) เป็นศูนย์กลางในการเปิดโอกาสให้กับผู้เห็นต่างจากรัฐได้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุข
- 3) เพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้อต่อการพูดคุยต่อไป

ซึ่งโครงการพาคณกลับบ้านได้ถูกริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่สมัย พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์ แม่ทัพภาคที่ 4 ในขณะนั้น (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2553 ถึง 31 มีนาคม พ.ศ.2556) โดยปัจจุบัน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้มอบหมายให้ทางศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) เป็นศูนย์กลางหลักที่จะคอยแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับพื้นที่ มีหน้าที่คอยรับเรื่องเอกสารเพื่อนำบุคคลเข้ารายงานตัวและอำนวยความสะดวกพื้นฐานในเบื้องต้น ซึ่งภาครัฐเชื่อว่าโครงการพาคณกลับบ้านอาจเป็นมาตรการของจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้ผู้เห็นต่างจากรัฐได้มีโอกาสเข้ามาต่อสู้ในแนวทางสันติต่อไป

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกเพื่อมาช่วยเหลืองานของรัฐโดยเฉพาะงานด้านความมั่นคง เช่น การประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้บุคคลมาเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน, ช่วยเป็นล่ามแปลเอกสาร, เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง, เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับหน่วยงานในพื้นที่ และเป็นกำลังภาค

ประชาชนเพื่อสนับสนุนงานควบคุมพื้นที่ไม่ให้เกิดเหตุในเมืองเศรษฐกิจ เช่น อาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน (อรบ.), ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.), ชุดคุ้มครองตำบล (ชคต.) รวมทั้งขับเคลื่อนงานสร้างความเข้าใจตามนโยบายประชารัฐสร้างอำเภอสันติสุข

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (2560) ระบุว่า สำหรับการดำเนินการต่อผู้เห็นต่างที่มีรายงานตัวมีเรื่องสำคัญ 5 เรื่องซึ่งจัดการอย่างเป็นระบบ ได้แก่

- 1) การปลดปล่อยพันธะทางกฎหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น
- 2) การพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม
- 3) การฝึกอบรมอาชีพสร้างรายได้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น
- 4) ขยายการขับเคลื่อนชมรมพาคคนกลับบ้านทั้ง 37 อำเภอให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม
- 5) การมาร่วมสร้างสันติสุขเพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน

ส่วนผู้เห็นต่างที่ยังไม่ออกมารายงานตัวนั้นทางกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้เตรียมการดำเนินการไว้ 2 เรื่องคือ

1) ขับเคลื่อนโครงการพาคคนกลับบ้านทางเปิด โดยการสร้างความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา เพื่อให้เข้าใจนโยบาย เปลี่ยนแนวคิดการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงหรือการใช้อาวุธ มาเป็นการต่อสู้ด้วยแนวทางสันติ ภายใต้สโลแกน “อดีตไม่สำคัญ ปัจจุบันฉันรักเธออนาคตเรารักกัน” และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม

2) การขับเคลื่อนโครงการพาคคนกลับบ้านทางปิด มุ่งกระทำต่อเป้าหมายที่มีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ในคดีความมั่นคงที่ยังเคลื่อนไหวก่อเหตุ หรือยุติการก่อเหตุแล้ว แต่ไม่มีช่องทางออกมารายงานตัว โดยจะแต่งตั้งคณะทำงานทางลับเพื่อพูดคุยทางลับกับเป้าหมายหรือบุคคลที่เป้าหมายให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและอำนวยความสะดวกให้ออกมารายงานตัว และต่อสู้ตามกฎหมายตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดว่า ภายในเขตพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ดำเนินการตามมาตรา 15 หากปรากฏว่าผู้ใดต้องการว่าได้กระทำความผิดอันมีผลกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด แต่กลับใจเข้ามาขอตัวกับเจ้าหน้าที่ หรือเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นได้กระทำไปเพราะหลงผิดหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และการเปิดโอกาสให้ผู้นั้นกลับตัวจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนของผู้ต้องหาพร้อมทั้งความเห็นของพนักงานสอบสวนไปให้ผู้อำนวยการ หากผู้อำนวยการเห็นด้วยกับความเห็นของพนักงานสอบสวนให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นของผู้อำนวยการให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นคำร้องต่อศาล หากเห็นสมควรศาลอาจสั่งให้ส่งผู้ต้องหาให้ผู้อำนวยการเพื่อเข้ารับการอบรม ณ สถานที่ที่กำหนดเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือนและปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ศาลกำหนดด้วยก็ได้

ทั้งนี้ศาลสั่งได้ต่อเมื่อผู้ต่อนั้นยินยอมเข้ารับการอบรมและปฏิบัติตามเงื่อนไข และเมื่อผู้ต้องหาได้เข้ารับการอบรมและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องผู้ต่อนั้นเป็นอันระงับไป และตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ที่กำหนดว่า พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ซึ่งเป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.)

พร้อมกันนี้ตามมาตรา 21 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการ พ.ศ. 2553 ระบุให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) เป็นศูนย์กลางจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เมื่อผู้เห็นต่างเข้ามาแสดงตัวก็จะมอบหนังสือรับรองอำนวยความสะดวกในการเดินทางพร้อมเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องและดำเนินการประสานงาน ได้แก่

1) กรณีตีตติหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) ให้ยื่นเรื่องต่อศาลขอเพิกถอนหมาย

2) กรณีตีตติหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ให้ดูแลเรื่องการประกันตัวต่อผู้คดี แต่ถ้าศาลยกฟ้องหรือคดีสิ้นสุดแล้วให้ลบชื่อจากฐานข้อมูลตำรวจ ตลอดจนกรมกฤษฎีกาและตรวจคนเข้าเมืองด้วย

การดำเนินการปัจจุบันถือว่าทำแบบครบวงจร มีขั้นตอนการอบรมปรับความคิด ความเชื่อแล้วส่งเข้าโรงเรียนการเมือง ส่วนการช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมจะมีคณะกรรมการอำนวยความสะดวกเพื่อกลั่นกรองคดีประกันตัว สนับสนุนทุนายความ เงินประกันตัว การเดินทางและอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีขึ้นการฝึกอบรมอาชีพและหาอาชีพให้ทำเพื่อส่งเสริมรายได้โดยประสานกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการแบบบูรณาการ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2560)

สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพาคคนกลับบ้าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่าโครงการพาคคนกลับบ้านเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีให้กับผู้ที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) และหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ทั้งนี้มีการอบรมปรับความคิดความเชื่อส่งเข้าโรงเรียนการเมืองเพื่อช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมต่อไป โดยผู้วิจัยยังพบว่าโครงการพาคคนกลับบ้านจะขับเคลื่อนต่อไปได้นั้นจะต้องมีการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน พร้อมทั้งศึกษาสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือประชาชนได้อย่างเข้าใจและเกิดผลสำเร็จได้จริง

2. ความหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

สถานการณ์ฉุกเฉิน หมายความว่า สถานการณ์อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตามกฎหมาย ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง (ราชกิจจานุเบกษา, 2548)

เมื่อปรากฏว่ามีสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น มีเหตุการณ์จำเป็นเร่งด่วนอันอาจเป็นภัยต่อประเทศหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเห็นสมควรให้ใช้กำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารร่วมกันป้องกัน แก้ไข ปรามปราม ระงับยับยั้ง ฟื้นฟูหรือช่วยเหลือประชาชน ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั้งราชอาณาจักรหรือในบางเขต บางท้องที่ได้ตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์

ทั้งนี้เช่นเดียวกับกับการอธิบายของ กรกฎ ทองชะโชค (2557) ที่ระบุว่า สภาพปัญหาความรุนแรงที่ต่อเนื่องและขยายตัวในจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งถือเป็นสถานการณ์ที่ไม่ปกติ จากการก่อความรุนแรงต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการกระทำที่เป็นภัยร้ายแรงต้องแก้ไขให้ยุติลงโดยเร็ว จึงมีความจำเป็นต้องออกกฎหมายป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศและความปลอดภัยสาธารณะ ความพยายามของรัฐบาลในการดำเนินการให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสอดคล้องกับหลักนิติธรรม จึงเป็นแนวทางที่เร่งด่วนและจำเป็นสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความแตกต่างจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการเอาผิดผู้กระทำผิด ย่อมไม่สามารถพึ่งพายานบุคคลได้ トラบใดที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความไว้วางใจรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องศึกษาข้อเท็จจริงในการบังคับใช้กฎหมาย และการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) ซึ่งได้มีการประกาศใช้มาตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวมีระยะเวลาในการบังคับใช้เพียงสามเดือน แต่หากเห็นว่าสถานการณ์ยังไม่สงบก็สามารถขยายระยะเวลาออกอีกไปได้เป็นคร่าวๆ

ซึ่งเหตุการณ์แรกเริ่มของการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เริ่มต้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ช่วงเวลา 19.30 นาฬิกา ได้เกิดเหตุระเบิดขึ้น 5 จุดรอบเมืองเทศบาลจังหวัดยะลา โดยวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ออก “พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548” โดยยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับเดิม (ปี พ.ศ. 2495) และออกเป็นพระราชกำหนดเพื่อมอบอำนาจให้นายกรัฐมนตรีมีสิทธิประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และโอนอำนาจ

ของทุกฝ่ายเพื่อแก้สถานการณ์มาอยู่ที่นายกรัฐมนตรี โดยถือว่า “สถานการณ์ที่ยะลา” เป็นเหตุฉุกเฉิน จำเป็นรีบด่วนที่จะออกเป็น “พระราชกำหนด” ได้ตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 218

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยปัจจุบัน มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ซึ่งมีความร้ายแรงมากยิ่งขึ้นจนอาจกระทบต่อเอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต และก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศ รวมทั้งทำให้ประชาชนได้รับอันตรายหรือเดือดร้อนจนไม่อาจใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และไม่อาจแก้ไขปัญหาด้วยการบริหารราชการในรูปแบบปกติได้ สมควรต้องกำหนดมาตรการในการบริหารราชการสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินไว้เป็นพิเศษ เพื่อให้รัฐสามารถรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัย และการรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งปวงให้กลับสู่สภาพปกติได้โดยเร็ว จึงเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ และความปลอดภัยสาธารณะ ซึ่งโครงการพาคคนกลับบ้านก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่ต้องนำพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) นี้มาประกอบเพื่อบังคับใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น

3. ความหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2517) ระบุว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งประเทศไทย (ป.วิอาญา) เป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติของไทย เป็นหนึ่งในบรรดาประมวลกฎหมายที่รัฐนำมาเร่งผลิตใช้เพื่อริเริ่มขอยกเลิกบรรดาสันติสัญญาที่ราชอาณาจักรสยามทำไว้กับต่างประเทศ อันมีผลให้ประเทศจำต้องเสียเปรียบในด้านสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเอกราชทางการศาล

ในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น คณะกรรมการยกร่างบันทึกว่า ได้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งอัฟริกาใต้ (South African Code of Criminal Procedure) ซึ่งอยู่ในรัฐบัญญัติฉบับที่ 51 ค.ศ. 1977 (Act 51 of 1977) ของประเทศอัฟริกาใต้เป็นแม่แบบ อย่างไรก็ตามเมื่อพิเคราะห์แล้วกลับพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมีบทบัญญัติเหมือนกับ “เคะอิจิโซะโซโฮ” (刑事訴訟法) หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นถึงร้อยละ 90

แนวทางของกระบวนการที่ริเริ่มในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เริ่มต้นในปีพุทธศักราช 2477 ซึ่งตรงกับรัชสมัยในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร จึงแล้วเสร็จในปีเดียวกัน จากนั้นจึงถูกประกาศใช้โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในปีถัดมา จนตราไปถึงยุคปัจจุบันนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 275 กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา และโดยที่พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี ดังนั้นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช 2477 โดยได้กำหนดเพิ่มเติมให้ประธานศาลฎีกาและนายกรัฐมนตรีรักษาการในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (สถาบันนิติธรรมาลัย, 2548)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีโครงสร้างแบ่งเป็น 7 ภาค คือ ภาค 1 ข้อความเบื้องต้น, ภาค 2 สอบสวน, ภาค 3 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น, ภาค 4 อุทธรณ์และฎีกา, ภาค 5 พยานหลักฐาน, ภาค 6 การบังคับตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียม และภาค 7 อภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษตามลำดับ โดยตั้งแต่เริ่มมีผลใช้บังคับใน พ.ศ. 2478 จวบจนบัดนี้ประมวลกฎหมายดังกล่าวมีอายุเกือบหนึ่งศตวรรษแล้ว (คณิต ฌ นคร, 2542)

ทั้งนี้ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2561) อธิบายเพิ่มเติมว่า ตั้งแต่การบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2478 จนถึงเดือนกรกฎาคมปี พ.ศ. 2560 มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวม 35 ครั้ง เป็นการแก้ไขโดยการออกพระราชบัญญัติหนึ่งครั้ง ออกเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม 32 ครั้ง และแก้ไขโดยประกาศของคณะรัฐประหารสองครั้ง ซึ่งในจำนวนนี้มี 4 ครั้งที่เป็นการแก้ไขหลังการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. (National Council for Peace and Order : NCPO) เมื่อปี พ.ศ. 2557 ประกอบด้วย

1. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) 115/2557 : ตั้งอำนาจตามกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาต่างจังหวัดจากมือผู้ว่าราชการจังหวัดสู่ตำรวจ
2. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2558 : ใช้อุปกรณ์ติดตามตัวผู้ต้องหาแทนจำคุก และเพิ่มการคุ้มครองนายประกัน
3. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 31 พ.ศ. 2559 : เพิ่มอำนาจศาลไต่สวนคดีที่คนสนใจได้ด้วยดุลพินิจตนเอง
4. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 32 พ.ศ. 2559 : ปิดโอกาสจำเลยหนีคดี ไม่มีสิทธิสู้คดีชั้นอุทธรณ์ ฎีกา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ.อาญา) คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดวิธีการดำเนินคดีทางอาญาต่อผู้ต้องหา ตั้งแต่การถูกจับกุม สอบสวน การพิจารณาคดีชั้นศาล และการสั่งลงโทษ ซึ่งกฎหมายนี้ทำหน้าที่วางกรอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้ง ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษา ให้ถูกจำกัดเพื่อสิทธิการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมของจำเลย และทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างเรียบร้อยและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

4. รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน

ศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (2561) อธิบายว่า รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้านนั้น มี 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การรณรงค์สร้างความเข้าใจ ซึ่งเป็นเรื่องของทุกส่วนราชการที่ต้องรับไปดำเนินการ ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับอำเภอ ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา ต้องมีส่วนร่วม

1.1 หน่วยที่ขับเคลื่อนโครงการ ได้แก่ หน่วยเฉพาะกิจ, หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพราน, ชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน (ชป.กร.), ชุดปฏิบัติการรบพิเศษ (ชป.รพศ.), ชุดประสานงานประจำจังหวัด, ชุดคณะกรรมการประสานงานและรณรงค์เพื่อยุติการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้, ชุดพิเศษในพื้นที่และผู้นำ 4 เสาหลัก (ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน) เป็นต้น

1.2 กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่มีความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มบุคคลที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนกลุ่มบุคคลที่ตกใจ/หวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 รับรายงานตัวและปรับทัศนคติ ซึ่งกรอบในการดำเนินงานกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมายที่มีชื่อในระบบฐานข้อมูลหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ขณะเดียวกันระหว่างการอบรมปรับเปลี่ยนทัศนคตินั้น เจ้าหน้าที่จะพากลุ่มเป้าหมายไปดูงานหมู่บ้านปิยะมิตรของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งรายละเอียดของขั้นการรับรายงานตัว มีดังนี้

2.1 การทำประวัติ (บุคคลพื้นฐาน/ความต้องการที่จำเป็น/ติดตามตัว) หน่วยที่รณรงค์ได้ผล โดยให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) เป็นศูนย์กลาง และเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการประสานงานแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)

2.2 ให้นำหนังสือรับรองอำนวยความสะดวกในการเดินทาง

2.3 แจกศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ), หน่วยทหารหรือสถานีตำรวจภูธรเพื่อขอความร่วมมือดูแล (ติดตาม/เป็นฐานข้อมูล) ในการดำเนินประสานงาน 3 เรื่อง ได้แก่

2.3.1 กรณีมีความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) ต้องเป็นอำนาจของศาลที่มีคำสั่งเพิกถอน

2.3.2 กรณีมีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) หากศาลยกฟ้อง.คดีสิ้นสุด

2.3.3 ลบชื่อจากฐานข้อมูลตำรวจ (Police) เพื่อส่งต่อให้กรมกงสุล, สำนักงานตรวจค้นเข้าเมือง และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Royal Thai Police)

ขั้นตอนที่ 3 การปลดปล่อยพันธะทางกฎหมายและอำนวยความสะดวกเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้เจ้าหน้าที่รัฐ 3 ฝ่าย คัดเลือกประชาชนผู้เห็นต่างจากรัฐที่เข้าโครงการพาคณกลับบ้านเข้าสู่โรงเรียนการเมือง เพื่อสอนศาสนาอิสลามที่บิดเบือนข้อมูลให้ถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 การขับเคลื่อนชมรมพาคณกลับบ้าน โดยได้จัดตั้งไว้แล้ว 37 ชมรม อำเภอละ 1 ชมรม ครอบคลุมทุกอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสี่อำเภอของสงขลา

ขั้นตอนที่ 5 การส่งเสริมอาชีพและการฝึกอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

ขั้นตอนที่ 6 เมื่อกลับสู่ภูมิลำเนาจะมีการควบคุมและดึงมาช่วยกันสร้างสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป อันนำไปสู่การก่อให้เกิดผลลัพธ์สุดท้าย ได้แก่

6.1 ผู้รายงานตัวได้รับการปลดปล่อยพันธะทางจิตใจ และพันธะทางกฎหมาย มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้/อาชีพที่แน่นอน

6.2 เกิดกระแสการพาคณกลับบ้าน ส่งผลให้กลุ่มสมาชิกผู้เห็นต่างจากรัฐ (ชบวนการก่อความไม่สงบ) ต้องยุติบทบาทและเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านเป็นจำนวนมาก

6.3 เกิดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากการพิจารณารูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้านดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ทุกขั้นตอนของการดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมอย่างสูงสุด ซึ่งนั่นสามารถอธิบายต่อไปได้ว่า ประเทศไทยพร้อมเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้เห็นต่างได้กลับเนื้อกลับตัว ปราศจากวิธีการใช้ความรุนแรง และพร้อมยึดมั่นในหลักมนุษยธรรมต่อการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษยชาติด้วยกันอย่างสันติ

5. ผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน

ฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนา (2560) ได้ชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้านว่า โครงการพาคณกลับบ้านเป็นโครงการหนึ่งในการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ โดยกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ได้ริเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 เพื่อเปิดช่องทางให้ผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการยุติการใช้ความรุนแรง ผู้หวาดระแวงหลบหนีออกนอกพื้นที่ หรือออกนอกประเทศ มาต่อสู้อันแนวทางสันติด้วยการช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายและปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อที่ถูกบิดเบือนให้ใช้ความรุนแรงแบบสุดโต่งต่อพี่น้องประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ซึ่งจากสถิติจำนวนผู้เห็นต่างที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และนับแต่เริ่มโครงการเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 ถึงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2560 มีทั้งหมด 4,432 คน โดยแยกออกเป็นความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ)

และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ตลอดจนการหากระแวง ซึ่งปรากฏรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปยอดรายงานตัวผู้เห็นต่างที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน (ข้อมูล ณ 5 ก.พ. 60)

สรุปยอดรายงานตัวฯ ตามห้วงเวลา				
ห้วงเวลา	พ.ร.ก.	ป.วิ อาญา	หากระแวง	มารายงานตัว
11 ก.ย. 55 – 30 ก.ย. 58	1,553	174	269	1,996
1 ต.ค. 58 – 30 ก.ย. 59	2,111	237	59	2,407
1 ต.ค. 58 – 6 ม.ค. 60	22	4	3	28
รวมทั้งสิ้น	3,686	414	331	4,432

ปัจจุบันมีผู้ออกมารายงานตัวแสดงตนเข้าโครงการรวม 4,535 คน (2 ตุลาคม 2560) ส่งคืนกลับสู่สังคม (set zero) จำนวน 4,403 คน อยู่ระหว่างดำเนินกรรมวิธี 132 คน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดกิจกรรมสร้างความไว้วางใจภายใต้แนวคิด “ลดช่องว่าง สร้างความเข้าใจ” โดยนำผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยไปให้ความรู้เล่าเรื่องประสบการณ์เทียบเคียงกับโครงการพาคนกลับบ้านอีกด้วย

ทั้งนี้ ผู้จัดการออนไลน์ (2560) ได้ชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมไว้ว่า ก่อนหน้านี้นี้มีคำถามจากหลายฝ่ายว่า “โครงการพาคนกลับบ้าน” ประสบความสำเร็จจริงหรือไม่ เนื่องจากเหตุรุนแรงไม่ลดลงและมีบางคนที่เข้าร่วมโครงการแล้วกลับมาก่อเหตุรุนแรงอีก ดังนั้นทางกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอร.มณ. ภาค 4 สน.) จึงใช้วิธีการตอบคำถามเหล่านั้นผ่านข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของตัวแทนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน เพื่อยืนยันในข้อเท็จจริงของผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคนกลับบ้าน ตัวอย่างเช่น

1. นายคมनिया บาฮะซีรี ประธานชมรมพาคนกลับบ้านอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา มีความเห็นว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการก็มีความยินดีและก็ได้ไม่มีความคิดเหมือนที่ผ่านมา และสิ่งที่สำคัญคือ รัฐให้ความสำคัญต่อคนกลุ่มดังกล่าวเป็นอย่างมาก และพร้อมจะให้การช่วยเหลือตลอด แต่บางคนก็ยังไม่กล้าที่จะแสดงตัวออกมา ซึ่งภาครัฐเองจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่คนกลุ่มดังกล่าวให้เกิดความมั่นใจ และเมื่อกลับมาแล้วก็สร้างอาชีพ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่กลุ่มคนเหล่านั้น เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้กลับบ้านมาร่วมพัฒนาชาติร่วมกันต่อไป

2. นายพิทักษ์ คงปาน (สหายพิทักษ์) ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ มีความเห็นว่า เห็นด้วยกับโครงการพาคนกลับบ้าน แต่ทั้งนี้ภาครัฐต้องแสดงความจริงใจในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ด้วยความจริงจัง การใช้มาตรการอะไรก็ตามภาครัฐต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น การยุติการสู้รบ ภาครัฐเองก็ต้องยุติการใช้ความรุนแรง ซึ่งการเจรจาให้เข้าใจกันนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อทั้งสองฝ่าย

จากการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาจากการดำเนินงานโครงการพาคคนกลับบ้าน ผู้ศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันผู้เห็นต่างหรือผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เกิดความเบื่อหน่าย มองไม่เห็นอนาคตในการกระทำของฝ่ายสั่งการ ซึ่งเป็นการกระทำที่ไร้อุดมการณ์ สร้างความเสียหายความเดือดร้อนโดยไม่แยกแยะว่าใครคือคู่กรณี ส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องรับผลกระทบโดยไม่รู้สาเหตุ เมื่อภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนดังกล่าวหันกลับมาสู่ครอบครัวโดยการร่วมมือกับรัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยแนวทางสันติวิธีตามแนวนโยบายที่รัฐกำหนด ทำให้โครงการพาคคนกลับบ้านเป็นทางเลือกสำคัญที่ตอบเจตน์ในการปฏิบัติงานอย่างสันติ ปราศจากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบที่แท้จริงต่อไป

6. ข้อมูลพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ตะโละกาโปร์ เป็นภาษามลายูพื้นเมือง คำว่า "ตะโละ" แปลว่า อ่าว คำว่า "กาโปร์" แปลว่า ปูน รวมความหมายแปลว่า อ่าวปูน ในสมัยก่อนกล่าวกันว่า บริเวณพื้นที่ตรงนี้ เป็นที่เก็บเปลือกหอย และนำเปลือกหอยเหล่านี้มาเผาไฟจนสุก และกลายเป็นปูนขาว นำมาคั้นกับหมาก ปัจจุบันสันนิษฐานว่า เป็นเปลือกหอยขาว หรือหอยแครง เพราะหอยขาว เป็นหอยประจำอ่าว มีมาก ชาวประมงจะเก็บมากินเนื้อ และเป็นสินค้าออกของอำเภอยะหริ่ง เปลือกหอยจะมีหินปูนฯ จึงเรียกตำบลนี้ว่า ตำบลตะโละกาโปร์ (ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง, 2558)

6.1 ข้อมูลด้านประชากร

สำนักงานทะเบียนอำเภอยะหริ่ง (2560) ระบุว่า ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นตำบลที่มีสภาพเป็นดินทราย โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านปาตา, หมู่ 2 บ้านตะโละอาโหร์, หมู่ 3 บ้านท่าด่าน (มีประชาชนทั้งไทยพุทธและมุสลิม), หมู่ 4 บ้านท่าพง, หมู่ 5 บ้านท่ากุน อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนในตำบล ได้แก่ อาชีพประมง รับจ้างทั่วไป และค้าขาย ประชากรประมาณร้อยละ 97 นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีจำนวนประชากรในตำบลตะโละกาโปร์ประมาณ 1,501 หลังคาเรือน และมีจำนวนประชากรประมาณ 7,683 คน

ตารางที่ 2 การแสดงจำนวนประชากรภายในเขตตำบลตะโละกาโปร์ (ข้อมูล ณ พ.ศ. 2560)

พื้นที่	จำนวนประชากร			
	ชาย	หญิง	รวม	หลังคาเรือน
หมู่ 1 บ้านปาตา	1,304	1,283	2,587	497
หมู่ 2 บ้านตะโละอาโหร์	609	558	1,167	234
หมู่ 3 บ้านท่าด่าน	767	801	1,568	314
หมู่ 4 บ้านท่าพง	646	674	1,320	260
หมู่ 5 บ้านท่ากุน	546	495	1,041	196
รวม	3,872	3,811	7,683	1,501

6.2 ข้อมูลด้านเขตพื้นที่ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับ อ่าวไทย
- ทิศใต้ ติดกับ เทศบาลตำบลยะหริ่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลคลองตำ อำเภอยะนิงะ จังหวัดปัตตานี
- ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6.3 ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะละกาโปร์

-ทรัพยากรน้ำ

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะละกาโปร์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบดินปนทรายและพื้นที่บางส่วนติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ก่อให้เกิดอาชีพทำการประมงขนาดเล็ก ทำให้มีทรัพยากรสัตว์น้ำค่อนข้างชุกชุม เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำจืด ได้แก่ ลำห้วย, ลำน้ำ 1 แห่ง / บึง,หนอง 17 แห่ง / ฝาย 1 แห่ง / สระน้ำ 2 แห่ง / และประปาหมู่บ้าน 6 แห่ง

-ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะละกาโปร์ มีป่าชายเลนที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งในประเทศไทย และเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติพันธุ์ไม้หลากหลายพันธุ์กว่า 20 ชนิด

-สภาพสิ่งแวดล้อม

โดยทั่วไปยังมีปัญหาอยู่บ้าง ด้านความสะอาดของแหล่งชุมชนและการระบายน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลตะละกาโปร์ได้พิจารณาและดำเนินการแก้ไขไปแล้วระดับหนึ่ง ได้แก่ เร่งดำเนินการสร้างคูระบายน้ำสาธารณะให้มีจำนวนมากขึ้น การจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น เพิ่มถังขยะ การรณรงค์การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะให้ถูกสุขลักษณะ

ทั้งนี้โดยส่วนตัวของผู้ศึกษาวิจัยนั้น บทบาทหนึ่งของการทำงานด้านองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization : CSO) และการทำงานร่วมกับผู้แทนพิเศษของรัฐบาล กลุ่มภารกิจงานที่ 2 งานอำนวยความสะดวกธรรมชาติและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ที่เป็นลักษณะของการมุ่งเน้นการส่งเสริมแนวทางการขับเคลื่อนงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติวิธีนั้น ประสบการณ์หนึ่งเคยได้สัมผัสและพูดคุยกับกลุ่มผู้นำชุมชนของตำบลตะละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทำให้ทราบข้อมูลอย่างหนึ่งว่า ในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นมีประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านเป็นจำนวนมาก หากเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดปัตตานี ประกอบกับระยะเวลาหนึ่งที่เคยมีประชาชนไทยพุทธในตำบลตะละกาโปร์อพยพครอบครัวและย้ายถิ่นฐานไปอยู่ในภูมิภาคอื่น จึงทำให้พื้นที่แห่งนี้เป็นจุดสนใจของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมชายแดนใต้เป็นอันมาก

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

ราชบัณฑิตยสถาน (2560) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้ว่าบทบาท คือ การทำตามบท การร่ำตามบท โดยปริยายความหมายว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู เป็นต้น

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2556) อธิบายว่า บทบาททั่วไปพิจารณาความหมายได้สองนัยคือ นัยแรกพิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ แสดงถึงลักษณะในด้านคุณสมบัติและด้านกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งทางสังคม ซึ่งอีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสังคม ซึ่งถูกจำแนกโดยสมบัติและพฤติกรรมของเขามที่มีต่อปทัสถาน ตามนัยหลังบทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์กันนั้นว่า จะปฏิบัติอย่างไร บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะและสถานภาพ อุบิสัย ความคิด ความรู้ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมและความพอใจ

งามพิศ สัตย์สงวน (2554) ให้ความหมายว่าบทบาทคือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆว่าจะปฏิบัติอย่างไร (role expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์ที่การกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวม ทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

สังคม คุณคนณากรสกุล (2554) ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคล

สนธยา พลศรี (2560ก) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น พ่อ แม่ ลูก ครูอาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

Ralph (1967 อ้างถึงใน พรธิรัตน์ ทิศาเจริญศักดิ์, 2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่าบทบาท หมายถึงรูปลักษณ์ที่เป็นพลวัตของสถานภาพและบทบาทไม่สามารถแยกออกจากกันได้ไม่มีบทบาทที่ปราศจากสถานภาพหรือสถานภาพที่ปราศจากบทบาท

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทจะเห็นได้ว่าบทบาทที่กำหนดไว้เป็นบทบาทที่ได้วางระเบียบไว้ อย่างชัดเจนว่า บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องมีสิทธิและหน้าที่เพื่อการกระทำอะไรบ้าง และได้วางระเบียบไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรนั้นจะต้องเข้าใจในบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้มีมาตรการการปฏิบัติงานที่ดี ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งผู้ที่ปฏิบัติงานจะต้องรับทราบเกี่ยวกับบทบาทของตัวเองว่า เพื่อจะได้แสดงบทบาทตามมาตรฐานการปฏิบัติที่ดี เป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพการที่คนเรามีบทบาทต่อสังคมและปฏิบัติตามเกณฑ์

มาตรฐานที่สังคมยอมรับจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายกำหนดการกระทำต่อกันภายในกรอบของบทบาทนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เป็นระเบียบและตรงกันข้าม ถ้าคนในสังคมประพฤติบกพร่องไม่แสดงบทบาทของตนในสังคมให้สมกับสถานภาพก็จะทำให้สังคมเสียระเบียบได้ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคม เช่นอาจารย์ไม่สอนหนังสือแล้วแต่ไปหารายได้พิเศษด้านอื่น ทำให้นักเรียนไม่ได้รับความรู้เพิ่มเติมที่นักศึกษาเรียนอย่างเดียว ไม่มีการเข้าร่วมทำกิจกรรมไม่สนใจสิ่งรอบข้างไม่สนใจเพื่อน ไม่รับรู้อะไร นอกจากการเรียนอย่างเดียว ทำให้ตัวเองขาดคุณสมบัติขาดปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ขาดการเรียนรู้ที่มาช่วยเสริมนอกจากการเรียนในห้องเรียนไม่เป็นคนที่มีความหมายของสังคมเป็นต้น เพราะฉะนั้นเมื่อความรับผิดชอบในแต่ละบทบาทไม่พอขัดกันเองในหน้าที่ต่างๆจะก่อให้เกิดผลเสียต่อองค์กรและสังคม

ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของบทบาทได้ว่า บทบาทคือ พฤติกรรม หรือหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพในสังคมที่เป็นอยู่ โดยแสดงลักษณะกิจกรรมของบุคคลนั้นๆตามหน้าที่ และสถานภาพที่เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความแตกต่างออกไป เช่น อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงจูงใจ เป็นต้น โดยผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านนั้น จะต้องเข้าใจถึงความหมายของบทบาทเพื่อสามารถจำแนกและมองเห็นสภาพปัญหาของประชาชนในการแสดงบทบาทออกไป เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านได้อย่างถูกต้องและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มงคล นาฏกระสูตร (2552) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการคิดและพัฒนามาจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) จากการทำงานของนักสังคมวิทยาอเมริกา 3 ท่าน คือ John Dewey, William I. Thomas, George Herbert Mead โดยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ จะเน้นที่ตัวผู้กระทำและการตีความหมายของความจริงทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับ “สิ่งภายใน Inner หรือลักษณะทางพฤติกรรม (The Aspect of Human Behavior) ซึ่งในบรรดานักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นี้ Mead โดดเด่นที่สุดในทัศนะของ Mead ความคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรมมีส่วนสำคัญต่อสังคมมนุษย์สร้างความสัมพันธ์ฝ่ายระบบสัญลักษณ์ (Symbols) และสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุด คือ ภาษาสัญลักษณ์ไม่ได้หมายถึง วัตถุหรือเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสามารถหมายถึง การกระทำจากวัตถุและเหตุการณ์นั้นด้วย เช่น คำว่า “แก้ว” เมื่อพูดถึงแก้ว นอกจากหมายถึงที่นั่นแล้ว ยังแสดงถึง การนั่ง ทำทางที่นั่น และการครองตำแหน่งอีกด้วย และถ้าไม่มีสัญลักษณ์ มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์กันไม่ได้ และจะไม่มี คำว่า “สังคม” เกิดขึ้นมา ชีวิตในสังคมสามารถดำเนินไปได้ ถ้าการตีความสัญลักษณ์ร่วมมาใช้ โดยสมาชิกในสังคมร่วมกัน แต่ถ้าไม่มีก็สื่อสารกันไม่ได้ ดังนั้นสัญลักษณ์ร่วม จึงเป็นวิธีเดียวที่มนุษย์ปฏิสัมพันธ์กันได้

ดังนั้นมนุษย์จึงต้องรู้จักความหมายของสัญลักษณ์ที่ไปสัมพันธ์กับผู้อื่น วิธีนี้ Mead เรียกว่า “การรับบทบาท” (Role Taking) หมายถึง การรู้จักบทบาทของผู้อื่นจะทำให้เราทราบความหมายและความตั้งใจของผู้อื่น และสามารถตอบสนองการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างดี มนุษย์เรียนรู้ว่าตัวเขาเป็นใครในระหว่างกระบวนการเรียนรู้บทบาท ในที่สุดบทบาทที่บุคคลแสดงออกจะกลับมาเป็นตัว

เขา โดยการหล่อหลอมและปรับให้เหมาะสมกับความเป็นตัวตนของเขา จากการรับรู้บทบาทนี้ Mead ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องตัวตนขึ้นมา เขากล่าวว่าความคิดเรื่องตัวตนเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลคิดออกไปนอกตัว แล้วมองสะท้อนกลับมา เหมือนผู้อื่นมองเรา = บทบาทของผู้อื่น (Role of Another) การรับรู้บทบาทนี้ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด ต้องมาเรียนในภายหลังและเรียนรู้ตอนเป็นเด็ก และการพัฒนาความสำนึกในตัวตน (Consciousness of Self) เป็นสิ่งสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นของความคิด การกระทำ และการสร้างสังคมถ้าปราศจากความคิดมีหลายสถานภาพและหลายบทบาท ดังนั้น บุคคลจะมีบทบาทเฉพาะสถานะที่หลากหลาย บทบาทเฉพาะสถานะ คือ การที่บุคคลประเมินการกระทำของตัวเองในบทบาททางสังคมบทบาทใดบทบาทหนึ่ง บทบาทเฉพาะสถานะ บางบทบาทมีความสำคัญมากกว่าบทบาทอื่นๆ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของตัวบุคคลเอง (Self Definition)

ด้วยเหตุนี้ บรรทัดฐานและค่านิยมที่บุคคลยึดถือ (Hold) จะมีผลต่อบทบาทเด่น (Dominant Roles) ของบุคคล โดยบทบาทเด่นจะถูกสร้างขึ้นเมื่อบุคคลกำหนดลำดับความสำคัญของบทบาทต่างๆ และเลือกที่จะแสดงบทบาทที่สำคัญที่สุด และถ้าบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังมีความสัมพันธ์ สังคมก็จะราบรื่นแต่ถ้าบทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับบทบาทไว้อย่างชัดเจนเป็นความคลุมเครือในบทบาท (Role Ambiguity) จะส่งผลเสียถึงการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในองค์กร เพราะการไม่รู้แน่ชัดในบทบาท หรือขาดความชัดเจนในบทบาท จะทำให้เกิดความลังเล ไม่แน่ใจว่าจะแสดงบทบาทอย่างไร ซึ่งส่งผลถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผลงาน เกิดความสูญเสียทั้งเวลาและทรัพยากร เนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพ แต่ละสถานภาพก็มีบทบาทที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามบุคคลเลือกที่จะดำรงสถานะตามบทบาทที่เขาเหล่านั้นประเมินการกระทำของตัวเองในบทบาททางสังคมบทบาทใดบทบาทหนึ่ง ให้เป็นบทบาทเด่นมากกว่าบทบาทอื่นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของตัวเขา ด้วยเหตุนี้ ค่านิยม ความเชื่อที่บุคคลยึดถือจึงมีผลพอสรุปได้ถึงบทบาทของบุคคลได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทตามบทบัญญัติ (Role Prescription) ที่เป็นข้อกำหนดและภาระงานตามกฎระเบียบ หรือนโยบายที่มักเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นทางการ ซึ่งบุคคลเมื่อดำรงบทบาทใดบทบาทหนึ่งจำต้องดำเนินตามบทบาทที่กำหนด

2. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดขึ้นโดยหลักเกณฑ์ที่ไม่เป็นทางการจากมารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งต่างๆ ทางสังคมให้บุคคลยึดถือปฏิบัติทั้งที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้รวมไปถึงความคาดหวังของบุคคลต่างๆ ในสังคม เพื่อแสดงว่าสังคมต้องการและคาดหวังอะไรจากบทบาทเหล่านี้ และใครคือผู้มีภาระหน้าที่ผูกพันกับบทบาทนั้น และใครคือ ผู้มีสิทธิเรียกร้องความชอบธรรมจากบทบาทเหล่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาทในอุดมคติจึงเป็นองค์รวมหรือมีที่มาจากบทบาทตามบทบัญญัติ บทบาทที่คาดหวัง

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role) หรือได้มีการปฏิบัติเป็นพฤติกรรมที่บุคคลประพฤติปฏิบัติหรือกระทำจริง โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ทางสังคมจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งการแสดงออกจะมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ และการยอมรับในบทบาทนั้นๆ

4. บทบาทที่บุคคลรับรู้และเข้าใจ (Perception Role) เป็นบทบาทในระดับปัจเจกบุคคล เป็นความเข้าใจหรือเป็นทัศนะของบุคคลที่เชื่อว่า ตนเองควรมีบทบาทอย่างไร แต่ไหนในสถานการณ์หนึ่งโดยบุคคลแต่ละคนจะรับรู้และคาดหวังในบทบาทของตนเองมากน้อยเท่าใด ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพ เป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคล และการรับรู้ในบทบาทของบุคคลอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม หรือขัดแย้งกับความคาดหวังทั้งของตนเองหรือสังคมก็ได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) อธิบายว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่าง คือ

1. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-related characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่างๆของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-conception) ลักษณะน่าจะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวทางในการประพฤติตามสถานภาพ

2. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน

จางันต์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2552) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ 3 ประการคือ

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งมีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกอดตัวของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

3. ลักษณะของบทบาท

เดโช สวานานนท์ (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้ 2 ประการ คือ

1. บทบาทที่รัดกุม คือบทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตาม ที่แน่นอนตายตัว ยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่จะต้องแสดงออกตามบทบาทนั้น อำนาจหน้าที่รับผิดชอบมีระบุไว้ชัดเจนในรูปของกฎหมายระเบียบแบบแผน

2. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ คือ บทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดา มีกำหนดไว้กว้างๆทั่วไป ส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงฐานะของบิดา เป็นต้น พฤติกรรมของบิดาต่อบุตรอาจจะแปรผันไปได้มากพอสมควรระหว่างบิดาแต่ละคน

Berlo (1996 อ้างถึงใน รัฐวุฒิ เสนาคำ, 2557) ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (Role prescriptions) คือบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องกระทำอะไรบ้าง

2. บทบาทที่กระทำจริง (Role descriptions) คือบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้นๆ

3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role expectations) คือบทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นๆควรจะทำอะไร

4. ประเภทของบทบาท

Lindereen (1973 อ้างถึงใน พรธีรัตน์ ทิศาเจริญศักดิ์, 2550) ได้สรุปถึงประเภทของบทบาทในสังคมทั่วไปว่ามีตำแหน่งต่างๆอยู่อย่างน้อย 4 ตำแหน่งดังนี้คือ

1. บทบาทตามเพศและอายุ (Age-sex role) เช่น บทบาทของผู้ชายผู้หญิงผู้ใหญ่ คนชรา เด็กชายเด็กหญิง เป็นต้นซึ่งบทบาทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเราตลอดเวลาตลอดชีวิต

2. บทบาทอาชีพ (Occupational role) หรือทางหน้าที่การงานบทบาทประเภทนี้เราสามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระเสรีมากกว่าอย่างอื่นเช่น บทบาทของพ่อค้า ช่างนา แพทย์ ครู ทหาร ตำรวจ เป็นต้น

3. บทบาททางเกียรติยศ (Prestige role) เป็นบทบาทที่เกี่ยวกับความมีอำนาจน่าเชื่อถือ เช่น บทบาทผู้นำ ผู้ตาม หัวหน้า คนรับใช้ ลูกน้อง สมาชิก เป็นต้น

4. บทบาททางครอบครัว (Family role) เป็นบทบาทเฉพาะเช่น บทบาทของ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย น้าอา พี่น้อง ลูก เป็นต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าบทบาทเป็นการแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิ หรือที่ได้รับมอบหมายของหน้าที่สถานภาพ และตำแหน่งนั้นบุคคลดำรงอยู่และตามความคาดหวังของบุคคลอื่นต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพ และตำแหน่ง และความคาดหวังของบุคคลนี้ จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรมนั้น ทั้งนี้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

5. การส่งเสริมบทบาท

Levingson (1964 อ้างถึงใน ประเสริฐ ปอนถิ่น, 2551) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาท หมายถึงปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มีลักษณะในการทำงานเดียวกันซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวน้อยที่สุด แต่มุ่งไปที่การบังคับซึ่งหน้าที่อันควร

2. บทบาท หมายถึงความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น
3. บทบาท หมายถึงการกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

จิตติวัฒน์ งอกกา (2551) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทดังนี้ บทบาท คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและ คาดหมายให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้อง พักกัษสันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นร้วของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น เมื่อคนเราติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ย่อมจะต้องแสดงบทบาทหลายบทบาท มากขึ้นตามคู่บท หรือตามสถานภาพอันเกิดจากความสัมพันธ์อื่นๆ และบางครั้ง บทบาท ที่เกิดขึ้นอาจเกิดการขัดแย้งกันได้ เช่น ขณะที่เขาจะแสดงบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชา แต่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในหน่วยราชการที่เขารับผิดชอบเป็นบิดาของเขา ในสถานภาพนี้ที่เป็นบุตรเขาจะต้องเชื่อฟังบิดา ต้องเคารพบิดา ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความอึดอัดใจ และจำเป็นต้องหาทางเลือกในการปฏิบัติ ลักษณะเช่นนี้จะเป็นปัญหาที่เกิดจากบทบาทขัดแย้งกัน เมื่อบุคคลได้ดำรงตำแหน่งในสังคม ย่อมจะต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้นๆ ตำแหน่งเดียวกัน แต่ผู้ดำรงตำแหน่งคนละคนอาจมีบทบาทต่างกันไป เพราะต่างคนต่างมี นิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มุมเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพของจิตใจและร่างกายที่ไม่เหมือนกัน

ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงรูปการณ์ (aspect) ทางพฤติกรรมของตำแหน่งจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ บทบาทเป็น แบบแผนพฤติกรรม หรือการได้กระทำต่างๆ ของบุคคลที่สังคมคาดหวัง หรือกำหนดให้กระทำโดยจะมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะ หรือตำแหน่ง ทางสังคมของบุคคลนั้นซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ หากบุคคลที่สังคมคาดหวังนั้นไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามที่ได้ดำรงตำแหน่ง ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพอสรุปได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถแสดงลักษณะออกไปเป็นเกี่ยวกับตนเอง เช่น ผลของการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรงอยู่ เป็นต้น และอีกนัยหนึ่งคือ ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท เช่น ความสามารถพิเศษ หรือความถนัดเฉพาะตัว เป็นต้น โดยผู้วิจัยพบว่าโครงการพาคนกลับบ้านในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการนั้นเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและปัจเจกบุคคลที่จะสามารถหาแนวทางการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน และคาดหวังให้เกิดความสันติสุขในสังคมต่อไป ทั้งนี้ต้องเข้าใจบทบาทและสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน เพื่อให้ได้แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมให้กับหน่วยงานต่างๆไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

1. ความหมายของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาเป็นกระแสความคิดที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษและอเมริกา ก่อนที่จะขยายไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ยึดเอาเป็นแม่แบบในการปรับปรุงประเทศคำว่า พัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์กับคำว่า Progress, Growth, Advance เป็นอย่างยิ่งนักทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญเช่น Adam Smith, Keynes, Dos Son ton และ Schumacher เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายว่า พัฒนาสังคม เป็นการรวมคำสองคำ ได้แก่ คำว่า พัฒน หรือพัฒนา + สังคม ต่อมาพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จึงได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ และให้ความหมายของคำว่า “สังคม” หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนาสังคม” ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมตามแผนของสังคมใดหนึ่ง นั่นคือ การพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนดสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลง คือ โครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบด้วย คน ระเบียบสังคม และวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง การศาสนา อนามัย การศึกษา หรือด้านใดๆ ก็รวมอยู่ในความหมายนี้ทั้งสิ้น

สนรยา พลศรี (2560) ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงาม และดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทย และเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ

การพัฒนาสังคมจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคณะอุดมการณ์อันสูงสุดในการพัฒนาสังคม น่าจะเป็นเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์พัฒนาคุณค่าความเป็นคนอย่างเต็มที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคมกระทบถึงบุคคลและวัฒนธรรมในแต่ละสังคมเป็นการเพิ่ม “คุณภาพ” ของ “คน” เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ว่าจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขความพอใจมากกว่าที่เป็นอยู่แล้วได้อย่างไร

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจและเมื่อนำคำว่าพัฒนามาใช้ร่วมกับสังคมก็อาจจะหมายถึงการทำให้สังคมหนึ่งๆเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวจากสภาพสังคมที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพสังคมที่น่าพอใจและเพื่อให้การพัฒนาสังคมมีการพัฒนาอย่างสมดุลผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรมีการพัฒนาใน 2 ระดับ ได้แก่

1. ระดับบุคคล เนื่องจากการพัฒนาสังคมมีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาคณะหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีให้คนในสังคมมีความรู้ความสามารถมีทักษะในการแก้ปัญหาปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญอันจะนำไปสู่ความสามารถที่เป็นที่พึงแก่ตนเอง ครอบครัว และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นต่อสังคม และประเทศชาติกล่าวคือ ให้ประชาชนในชาติมีการดำรงชีวิตในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานมีรายได้ตามสมควรแก่อัตภาพ มีปัจจัยสี่ในการครองชีพมีการศึกษา

ตามสมควร มีสุขภาพอนามัยดีมีครอบครัวดี เป็นผู้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นสังคมและประเทศชาติ

2. ระดับชุมชน เป้าหมายการพัฒนาไม่ควรมุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียวแต่ควรมีเป้าหมายที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมทุกๆด้านควบคู่กันไป คือ เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สังคมวัฒนธรรม ครอบครัว ประชากรสาธารณสุข เป็นต้น หรือกล่าวได้ว่าการพัฒนาโครงสร้างของสังคมให้มีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทุกด้านนั่นเอง จะเห็นว่าความหมายของการพัฒนาสังคม ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นมีหลากหลายความหมายและมีขอบเขตของความหมายที่แตกต่างกันอย่างมากแนวความคิดในทิศทางการพัฒนาปัจจุบันคือการเน้นตัวมนุษย์ (people oriented) เป็นสำคัญ และเมื่อเป็นความหมายที่เน้นตัวมนุษย์จึงควรพิจารณาต่อไปว่ามนุษย์นั้นมีลักษณะร่วม (common features) หลากๆ อย่างอยู่ในตัว ลักษณะดังกล่าวนี้ได้แก่ความเป็นสัตว์เศรษฐกิจคือ ต้องทำหน้าที่บริโภคและผลิตเป็นสัตว์สังคม คือ ต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเป็นสัตว์การเมือง คือ ต้องมีการจัดระบบอำนาจ และผลประโยชน์ที่มีคุณธรรมเมื่อเป็นเช่นนี้การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์จึงต้องมีกิจกรรมหลายๆ ด้านควบคู่กันไปการพัฒนาที่ตัวมนุษย์จึงต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์อย่างรอบด้านในลักษณะที่ผสมผสานกัน (integration) จะเลือกพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้และที่สำคัญคือการพัฒนาที่ตัวมนุษย์จะต้องมุ่งที่ตัวมนุษย์เป็นเป้าหมายสุดท้ายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ในสังคมความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมแห่งสังคมของตนเองจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาควบคู่กันไปกับการพัฒนาดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการพัฒนาสังคมที่ควรจะเป็น โดยสรุปก็คือ การพัฒนาสังคมเป็นการพัฒนาโดยมุ่งเน้นที่ตัวมนุษย์เป็นเป้าหมายเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ให้เป็นการผสมผสานและมีการพึ่งพา สอดแทรก (Interdependent and Interpenetrate) และเป็นไปอย่างสอดคล้องในกระบวนการของ ปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในระดับปัจเจกบุคคลกลุ่มและระบบสังคม

ผู้วิจัยสรุปการพัฒนาสังคมได้ว่า การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยการพัฒนานั้นมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้โครงการพาคณกลับบ้านจึงต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ให้ครบวงจรทั้งในตัวบุคคลเอง และในระดับชุมชน ที่มีเป้าหมายให้เปลี่ยนแปลงเจริญมากขึ้น

2. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ปัญหาที่ย่อมจะเกิดตามมาเสมอ ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่ ปัญหาที่ยิ่งจะมีมากและสลับซับซ้อนเป็นเงาตามตัว ปัญหาหนึ่งอาจจะกลายเป็นสาเหตุของอีกหลาย ปัญหาเกี่ยวโยงกันไปเป็นลูกโซ่ ถ้าปล่อยไว้ก็จะเพิ่มความรุนแรง เพิ่มความสลับซับซ้อนและขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ยากต่อการแก้ไข ความสงบสุขของประชาชนในสังคมนั้นก็จะไม่มี ได้มีนักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาสังคมไว้ดังต่อไปนี้

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์,กระทรวง (2556) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมมีแก่นสารอยู่ที่การพัฒนาคน และการพัฒนาคนนั้นจะมี

ความสำคัญอยู่ 2 ประการดังนี้ 1) การพัฒนาให้คนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความสามารถสูง สามารถใช้สติปัญญา ตัดสินปัญหาเกี่ยวกับตนเอง และปัญหาอันเกี่ยวกับส่วนรวมได้ 2) พัฒนาคนให้มีทักษะสามารถดำเนินกิจการของสังคมได้โดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นคนและกำลังคน

สังฆธรรม พรทวีกุล และจิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์ (2561) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมาก เพราะการพัฒนาสังคมเป็นการมุ่งพัฒนาส่วนต่างๆ ของสังคมหรือประเทศให้สอดคล้องและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ พร้อมทั้งพยายามแก้ไขผลกระทบและขจัดปัญหาเกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการพัฒนาสังคมนั้น เพื่อให้ปัญหาของสังคมลดน้อยและหมดไปในที่สุด เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นหรือปัญหาในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นแก่สังคมอีก ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาแทน อีกทั้งยังทำให้ประชาชนในสังคมสมานสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามฐานะของแต่ละบุคคล ตลอดจนทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคมต่อไป

3. แนวคิดการพัฒนาสังคม

พรประภา สินธุนาวา (2559) อธิบายไว้ว่า แนวคิดการพัฒนาสังคมเป็นแนวคิดที่มีรากฐานทางทฤษฎีมาอย่างยาวนานในระดับสากลสำหรับสังคมไทยได้มีการนำแนวคิดการพัฒนาสังคมมาใช้อย่างเป็นระบบในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากนั้นแนวคิดการพัฒนาสังคมก็ได้มีการนำไปปฏิบัติมีการศึกษาวิจัย และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนามาโดยตลอด ได้มีนักวิชาการให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมไว้ดังต่อไปนี้

ผลจากการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มนักวิชาการและนักปฏิบัติงานด้านการพัฒนาตามภูมิภาคต่างๆ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมมี 5 กลุ่ม ดังนี้

3.1 การพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคม

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกลุ่มแนวคิดที่เน้นว่าการพัฒนาสังคมจะต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ เน้นการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้นตามไปด้วย โดยมีสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องบริโภคต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางการพัฒนาสังคมนี้อาจทำให้เกิดแนวคิดการยึดวัตถุและการบริโภควัตถุในที่สุด ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็คือการพัฒนาสวัสดิการสังคม เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการให้สวัสดิการแก่คนด้อยโอกาส คนอ่อนแอและคนที่ถูกทอดทิ้งจากสังคมหรือกลุ่มคนที่นักวิชาการกลุ่มหนึ่งเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มคนชายขอบ” (marginal man) ความมั่นคงของสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ตราบเท่าที่ยังไม่มีการกระจายสวัสดิการได้อย่างทั่วถึงทุกคนในสังคมโดยเฉพาะแก่กลุ่มคนชายขอบ ซึ่งประกอบด้วยคนเร่ร่อนพเนจร คนพิการ คนชรา คนไร้ สัญชาติ และคนที่ถูกทอดทิ้ง แนวคิดสวัสดิการสังคมได้ครอบคลุมถึงการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งภาครัฐจะต้องเป็นหลักรับผิดชอบในการสงเคราะห์บุคคลที่ยากไร้และถูกทอดทิ้ง

3.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) หมายถึง ชีวิตที่มีความสุข มีความพอใจในชีวิต ชีวิตที่มีสวัสดิภาพ ภาวะที่บุคคลได้เรียนรู้และเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง รวมทั้งการมีอิสระหลุดพ้นจากความตึงเครียด การมีหน้าที่การงานตามที่ต้องการและสภาวะการเรียนรู้ที่ดีทางกาย ทางจิตใจ และทางสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น การพัฒนาสังคม (Social Development) ก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถวัดได้จากสุขอนามัย ครอบครัว ชุมชน การศึกษาอบรม การทำงาน ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ บ้านที่อยู่อาศัยระดับอาชีวกรรม ความยุติธรรม วัฒนธรรมและการใช้เวลาว่าง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพสังคม สิ่งแวดล้อมมี 2 อย่าง คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาและสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพสามารถวัดได้จากความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล สำหรับสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพนั้นสามารถวัดได้จากการอยู่อย่างสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ข้อนี้จะปรากฏอยู่ในความมั่นคง อยู่อย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถึงแม้จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ก็ไม่เกิดการสูญเสียอนุชนรุ่นต่อไป มีโอกาสได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งรวมเอา

- 1) การพัฒนาการดำรงชีวิตอย่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น การพัฒนาสภาพการทำงาน การพัฒนาสุขภาพอนามัย การพัฒนา มาตรฐานการครองชีพ
- 2) การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในเชิงอัตวิสัย เช่น ความสุข ความพึงพอใจ ของบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมจึงรวมเอากระบวนการสร้างความเป็นปึกแผ่น ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายขั้นต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคม ต่อจากนั้นจึงเสริมด้วยการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในชีวิต การสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพวัฒนธรรมในทางวัตถุและทางนามธรรมในสังคม

3.3 การผสมผสานระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สวัสดิการ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มแนวคิดดังกล่าวนี้ มองเห็นว่าการพัฒนาสังคมจะต้องดำเนินการพร้อมๆ กับทางด้านเศรษฐกิจสวัสดิการและคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ระบบการพัฒนามีการแยกส่วนที่จะทำให้เกิดการเสียสมดุล และจะก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น หากเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยละเลยการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม จะทำให้สังคมสูญเสียความสมดุลระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมหลายอย่างตามมารวมทั้งการสูญเสียธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

3.4 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดการพัฒนาสังคมที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมากในขณะนี้ก็คือแนวคิดที่ว่า การพัฒนาสังคม คือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดนี้พิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และการพัฒนาด้านอื่นๆ ในสังคมจะไม่ประสบผลสำเร็จหากประชาชนไม่มีส่วน

ร่วมตั้งแต่ตอนเริ่มต้น แนวคิดการมีส่วนร่วมไม่ได้จำกัดอยู่กับประชาชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงประชาชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องมีหลายระดับโดยเริ่มต้นตั้งแต่ระดับความคิด ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงวิสัยทัศน์ ร่วมเสียสละเวลาสิ่งของ ร่วมพิจารณา ร่วมแก้ไขปัญหาและร่วมรับผิดชอบ เป็นต้น

การพัฒนาสังคมจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ตั้งแต่จากระดับฐานรากของสังคมจนถึงระดับผู้บริหารประเทศชาติ ในอดีตการกำหนดแผนและนโยบายการพัฒนาสังคมจะมาจากระดับผู้บริหาร (Top-down Planning) ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบันการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดแผนและกำหนดแผนการพัฒนาชุมชน จึงได้รับการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นเบื้องต้นนั้น ถือว่าเป็นการกระจายอำนาจความรับผิดชอบไปยังประชาชนเพื่อให้ประชาชนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนและมีความสุขสมควรแก่อดีตภาพ

3.5 การพัฒนาความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม

ตัวชี้วัดการพัฒนาสังคมที่สำคัญก็คือ ความเสมอภาคและความยุติธรรมที่สังคมมีให้แก่สมาชิกในสังคมทุกคน ความเสมอภาคเป็นความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่งซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาโครงสร้างสำคัญของสังคมที่เอื้อประโยชน์ด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันกล่าวคือ ประชาชนในสังคมมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการทำงาน การได้เลื่อนตำแหน่ง การได้รับการสถานภาพทางสังคมอย่างเสมอภาคกัน การได้รับการคุ้มครองดูแลและสวัสดิการต่างๆ อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกจำกัดเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และวัย เป็นต้น สำหรับความเป็นธรรมในสังคมมักจะใช้ควบคู่กับความเสมอภาค ความเป็นธรรมจะใช้ในเรื่องการใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดทรัพยากรธรรมชาติอย่างเสมอภาคและการให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่คนที่ด้อยโอกาส การพัฒนาสังคมมีขอบเขตกว้างขวาง เพราะปัญหาของสังคมมีมากและสลับซับซ้อน การแก้ปัญหาสังคมจึงต้องทำอย่างรอบคอบ และต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลจากหลายๆ ฝ่าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในสังคมนั้นๆ จะต้องรับรู้พร้อมที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ

ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ระบุว่า การพัฒนาสังคมนั้นต้องเป็นทั้งกระบวนการ วิธีการ กรรมวิธีเปลี่ยนแปลง และแผนการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียด คือ

1. กระบวนการ (Process) การแก้ปัญหาสังคมต้องกระทำต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งจะต้องเป็นลักษณะที่ดีกว่าเดิม
2. วิธีการ (Method) การกำหนดวิธีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเน้นความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่จะทำงานร่วมกัน ซึ่งวิธีการนี้ต้องเป็นที่ยอมรับว่าสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมได้อย่างถาวรและมีประโยชน์ต่อสังคมได้จริง
3. กรรมวิธีเปลี่ยนแปลง (Movement) การพัฒนาสังคมนั้นจำเป็นต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ และต้องเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเน้นการเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดการสำนึกในการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และการรักษาความเจริญก้าวหน้าที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

4. แผนการดำเนินงาน (Planning) การพัฒนาสังคมจะต้องทำอย่างมีแผน มีขั้นตอนที่สามารถตรวจสอบและเกิดการประเมินผลได้ แผนงานนี้จะต้องมีทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงมาถึงระดับผู้ปฏิบัติ ดังนั้นแผนงานนี้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคม

แนวคิดการพัฒนาสังคมเป็นแนวคิดที่มีรากฐานทางทฤษฎีมาอย่างยาวนานในระดับสากลสำหรับสังคมไทยได้มีการนำแนวคิดการพัฒนาสังคมมาใช้อย่างเป็นระบบในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากนั้นแนวคิดการพัฒนาสังคมก็ได้มีการนำไปปฏิบัติ มีการศึกษาวิจัยและมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาโดยตลอด แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของแนวคิดการพัฒนาสังคมต่างๆ เพื่อความเข้าใจกับความหมายของการพัฒนาสังคม ซึ่งหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมที่เป็นอยู่ให้ไปสู่เป้าประสงค์ กำหนดไว้โดยการระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม เพื่อใช้เป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่เป้าประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาคและเกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ จากนิยามนี้จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านเป้าประสงค์ ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา

ในการนี้ผู้ศึกษาวิจัยจะใช้แนวทางเหล่านี้เพื่อวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดหลักๆของการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน และเพื่อให้สอดคล้องต่อการนำมาสู่แนวทางของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้ง 4 แนวคิด ดังนี้

1) แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตามแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556) ระบุว่า แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกิดจากการถกเถียงกันในระดับสากลถึงเป้าประสงค์ กระบวนการและผลลัพธ์ของการพัฒนาในอดีตที่มีเป้าประสงค์มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก แต่ในกระบวนการพัฒนาและผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนา กลับทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมสภาพลงและไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนที่คุกคามประเทศที่กำลังพัฒนาได้ การถกเถียงทางสากลระหว่างการประชุมของสหประชาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference for Environment and Development-UNCED) ในปีค.ศ. 1992 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาได้มีการเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ส่งเสริมความยั่งยืนและไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นการประชุมของสหประชาชาติในเรื่องนี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องอีก 7 ครั้ง จนได้ข้อสรุปซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ประเทศต่างๆ ควรใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศตนเองและได้มีการกำหนดคำนิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนเอาไว้ว่า “เป็นการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ไปขัดขวางการบรรลุความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต” ตามคำนิยามนี้มีนัยว่า ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่แสวงหาวิถีการดำรงชีวิต การทำงาน และความเป็นอยู่ ซึ่งทำให้เกิดความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ มีสุขภาพที่ดี

และบรรลุเป้าประสงค์ที่ตนต้องการนั้นจะต้องไม่ไปทำลายสิ่งแวดล้อมและทำลายสวัสดิการของมนุษย์ในอนาคต

นอกจากนั้นในทางสากล ยังมีอีกองค์กรซึ่งเป็นองค์กรที่สังกัดสหประชาชาติเช่นกัน คือ องค์กรด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO หรือ ยูเนสโก) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาในอดีตขาดมิติด้านวัฒนธรรม ทั้งที่วัฒนธรรมเป็นแกนกลางแห่งคุณค่าของมนุษย์ ดังนั้นทางยูเนสโกจึงได้นำเสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องนำคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นแกนกลางในการพัฒนาด้วย

2) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (2550 อ้างถึงใน รัฐพงศ์ บุญญาวัตร, 2554) ระบุว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นเป้าประสงค์ของทิศทางการพัฒนาประเทศ คือ การให้ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ โดยยึดค่านิยมทางพุทธธรรมของศาสนาเป็นเหตุผลในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ การไม่โลภ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และซื่อสัตย์สุจริต ในการผลิตนั้นเน้นการผลิตเพื่อบริโภค โดยหน่วยการผลิตพึ่งตนเองได้อย่างน้อย 1 ใน 4 ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจะทำให้ประชาชนพัฒนาไปอยู่ในฐานที่ถึงระดับความพอมีพอกินและพอใช้ หลังจากที่พระองค์เสนอแนวคิดได้ไม่นาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำแนวคิดของพระองค์บรรจุลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

เกษม ผดุงธรรม (2553) อธิบายว่า วิสัยทัศน์ที่ได้มีการเขียนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 มีดังนี้ “การพัฒนาประเทศไทยจะยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี และพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลมีคุณภาพและยั่งยืน”

จรัส พยัคฆราช และกวี อิศริวรรณ (2553) อธิบายว่า สำหรับกระบวนการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเป็นผู้ปฏิบัติและทดลองด้วยพระองค์เองมาเป็นเวลายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการเกษตร ซึ่งพระองค์ได้แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานเป็นขั้นตอน

1) การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของดิน โดยพัฒนาให้เป็นดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น พระองค์ท่านทรงแก้ปัญหาบริเวณที่แห้งแล้ง ปัญหาดินเค็ม ดินดาด ดินเปรี้ยว หรือพื้นที่น้ำท่วมขังให้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังจะเห็นได้จากโครงการพระราชดำริต่างๆ ที่ดำเนินการจากพื้นที่ภูเขาในเขตชายแดนภาคเหนือ สู่พื้นที่ดินเปรี้ยว พื้นที่ป่าพรุในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) เน้นการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยยึดหลักประหยัดแต่ถูกหลักวิชาการ

3) การส่งเสริมความหลากหลายในด้านการผลิต เพื่อให้เกิดการลดความเสี่ยงของผู้ผลิตและช่วยให้เกิดมีกระแสรายได้

4) ส่งเสริมให้มีสถาบันหรือองค์กรของเกษตรกรมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการแก้ปัญหา อาทิ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารกระบือ และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

5) ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างงาน กระจายรายได้และอำนาจการต่อรองให้เกษตรกร อาทิ การแปรรูปนมดิบ ผัก ผลไม้ เป็นต้น

รงค์ ประพันธ์พงศ์ (2550) อธิบายว่า จากการสั่งสมประสบการณ์ของพระองค์จึงทรงสร้าง “ทฤษฎีใหม่ขึ้นมา” อย่างเป็นระบบและพระราชทานแก่ประชาชนไทย โดยพระองค์ได้จำแนกกระบวนการของทฤษฎีใหม่ออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 เกษตรกรต้องพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก หากผลผลิตเหลือจึงนำไปจำหน่าย วิธีการดำเนินการ คือ เกษตรกรควรจัดแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ส่วนหนึ่งประมาณ 30% เป็นพื้นที่สำหรับเก็บน้ำไว้ใช้ในไร่นา เพาะปลูก และเลี้ยงปลา ถ้าไม่สามารถเก็บน้ำได้พอก็จะมีระบบเติมน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดกลางเข้าสู่พื้นที่ ส่วนที่สองประมาณ 30% ใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ส่วนที่สามประมาณ 30% เท่ากันทำเป็นสวนผลไม้และไม้ยืนต้นไว้ใช้สอยและที่เหลือ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์บริโภคในครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเกษตรกรมีผลผลิตมากเกินกว่าการบริโภคในครัวเรือน ควรมีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์เพื่อจำหน่ายโดยตรง หรือแปรรูปก่อนจัดจำหน่าย

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อกลุ่มเกษตรกรเข้มแข็งก็สามารถร่วมมือกับสถาบันการเงิน และองค์กรด้านพลังงาน จัดตั้งกองทุนและโรงงานต่างๆ

สำหรับกรณีอุตสาหกรรมขนาดเล็กและกลางนั้น อภิชัย พันธเสน และคณะ (2550) ได้สรุปโดยประมวลจากการศึกษาพระราชดำริทั้งในรูปเอกสารราชการและตัวอย่างจริงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำเนินงานไว้ดังนี้

1) มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ราคาไม่แพง แต่ถูกหลักวิชาการ
2) มีขนาดการผลิตที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุดิบในพื้นที่และความสามารถในการจัดการ

3) ไม่วิเคราะห์และไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก

4) เน้นความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และลูกจ้าง ตลอดจนผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ

5) เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนการผลิต

6) เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะการไม่ก่อหนี้เงินเกินขีดความสามารถในการจัดการ

7) เน้นการตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีเป้าประสงค์ที่มุ่งให้ประชาชนในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรมสามารถพึ่งตนเองได้ก่อนเป็นลำดับแรก โดยยึดหลักกรรมทางศาสนาเรื่องการไม่เอาความโลภเป็นที่ตั้ง รู้จักประมาณตนอย่างมีเหตุมีผล และเอื้ออาทรซึ่งกันและกันและเมื่อหน่วยการผลิตในระดับย่อยมีความเข้มแข็งมากขึ้นจึงก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการผลิต และการขยายการจัดจำหน่ายออกไปภายนอก ทั้งระดับจังหวัด ประเทศ และต่างประเทศในที่สุด แนวคิดนี้เป็นแนวคิดการพัฒนาที่มีปรัชญาตรงข้ามกับการพัฒนาแบบทุนนิยมซึ่งเน้นปรัชญาบริโภคนิยม กระตุ้นความโลภ ความอยากได้ และทำให้ประชาชนเป็นหนี้ในที่สุด ดังนั้นการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมทั้งในระดับเป้าประสงค์และกระบวนการพัฒนา นับได้ว่าเป็นทางเลือกที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนไทยเป็นอิสระและพึ่งตนเองจากการครอบงำของระบบบริโภคนิยม และทำให้ประเทศไทยลดการพึ่งพาจากต่างชาติได้มากยิ่งขึ้น

3) แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2554) อธิบายว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดที่นำเสนอโดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักพัฒนาชุมชนภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก และเป็นที่มาของแนวความคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะหลัง ซึ่งท่านได้นำเสนอแนวความคิดนี้ในปี พ.ศ.2527 ในหนังสือชื่อ “บ้านกับเมือง” โดยในขั้นแรกได้นำเสนอการวิเคราะห์หมู่บ้านไทย และต่อมาได้เสนอการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของชาวบ้าน ซึ่งมีการนำเสนอแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยมีเป้าประสงค์ให้ชาวบ้านพึ่งตนเองและมีกระบวนการพัฒนา 6 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนาจะต้องดำเนินการเป็นกลุ่ม (Collective) ซึ่งการรวมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านได้ดำเนินการมาอย่างยาวนาน ดังนั้นชาวบ้านมีประสบการณ์ของการรวมกลุ่มเป็นอย่างดี การรวมกลุ่มนี้อาจเป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านการผลิต ด้านสังคม และวัฒนธรรม

ประเด็นที่ 2 การสร้างจิตสำนึกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) การรวมกลุ่มต้องเป็นไปอย่างสมัครใจไม่มีการบังคับ ในประวัติศาสตร์มีหลักฐานชัดเจนว่าชาวบ้านมีจิตสำนึกเช่นนี้ดำรงอยู่ จึงควรมีการรื้อฟื้นจิตสำนึกนี้ โดยให้ชาวบ้านร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์รากเหง้าของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้จิตสำนึกของชาวบ้านมีความกระจำชัดยิ่งขึ้น ในการสร้างจิตสำนึกนั้นควรกระทำอย่างเป็นขบวนการโดยรวมเอาชาวบ้านทุกกลุ่ม ทุกฐานะ เข้ามามีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นและสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนขึ้นมา ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจและมีพลังในการผลักดันการพัฒนา

ประเด็นที่ 3 การตอกย้ำจิตสำนึกที่สร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่และขยายออกไปทั่วทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะในคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวซึ่งไม่ทราบประวัติและรากเหง้าที่แท้จริงของตนเอง และหากบุคคลเหล่านี้ทราบและสำนึกแล้ว พวกเขาจะเกิดความผูกพันอยู่กับหมู่บ้าน รักหมู่บ้าน และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

ประเด็นที่ 4 การรวมตัวในรูปสหพันธ์หรือในลักษณะเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างหมู่บ้าน และเป็นการเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานของแต่ละองค์กรให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 5 การประสานวัฒนธรรม โดยมีการร่วมกันประสานทางวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นกลางในเมือง และชาวบ้าน วัฒนธรรมที่ดีของชาวบ้าน เช่น การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมถะหรืออหิงสา ถือว่าเป็นรากฐานของสังคมไทย ซึ่งมีลดน้อยลงในสังคมเมืองขณะที่วัฒนธรรมที่ดีของชนชั้นกลาง เช่น การแสวงหาติดตามข้อมูลข่าวสาร หากมีการแลกเปลี่ยนและปรับใช้ซึ่งกันและกันก็จะเป็นการเสริมพลังในการพัฒนาต่อไป

ประเด็นที่ 6 การสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนอาศัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมในการอนุรักษ์และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งต่อมา อุทิศ ทาหอม และคณะ (2558) ได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวข้างต้น โดยไปขยายและปฏิบัติในหลายท้องที่ของสังคมไทย การอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยการบวชต้นไม้ หรือ การทำพิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำในภาคเหนือ เป็นต้น นับว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้กระตุ้นให้ชุมชนและสังคมได้ตระหนักถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งอาจมีผู้มองว่าตกสมัยไปแล้วได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมา และกลายเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมในปัจจุบันที่ควรค่าแก่การยกย่อง

จากรากฐานแนวคิดของวัฒนธรรมชุมชนที่ได้กล่าวมาข้างต้น นักพัฒนาสังคมในยุคต่อมาได้หันมาสนใจและสร้างแนวคิดการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นมา พยายามชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคมไทย การพัฒนาสังคมควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานดังกล่าวเพื่อจะทำให้เกิดความมั่นคง ไม่โยกคลอนง่ายเป่าประสงค์ของการพัฒนาสังคมที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การทำให้สังคมไทยพึ่งตนเองได้โดยมีรากฐานที่แน่นหนาและสร้างพลังให้กับชาติ สำหรับลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น สุธิดา บุนยาดิศัย (2558) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) มีลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น เพราะเกิดมาจากประสบการณ์และบทเรียนของผู้คนในท้องถิ่นหนึ่งๆ

2) มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ทั้งทางกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ ความคิดเรื่องพระแม่ธรณี รุกขเทวดา ซึ่งเป็นตัวอย่างการนำเอาธรรมชาติเชื่อมโยงกับจิตใจของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เคารพธรรมชาติ และไม่ทำลายธรรมชาติ

3) มีความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสเป็นผู้รู้มีประสบการณ์ และผ่านชีวิตมากกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจำแนกออกเป็นหลายลักษณะ เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ผสมผสานหรือวนเกษตร ซึ่งเน้นการปลูกพืชหลากหลายชนิดผสมผสานกัน ภูมิปัญญาด้านการแพทย์ การใช้

สมุนไพรร หรือการนวดต่างๆ ภูมิปัญญาด้านสังคม เช่น การจัดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ซึ่งมีหลากหลายตามภูมิภาค และภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงนับว่าเป็นแนวคิดการพัฒนาสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ควรค่าแก่การพิจารณา เพราะเป็นแนวคิดที่หากมีการนำไปปฏิบัติจริง และเกิดประสิทธิผลแล้วก็จะทำให้ประชาชนเกิดความภูมิใจ มีจิตสำนึกในการพัฒนานำไปสู่การพึ่งตนเอง และเป็นแหล่งในการสะสมและพัฒนาทุนทางสังคมต่อไป

4) แนวคิดทุนทางสังคม

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2553) อธิบายว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) ได้รับความสนใจจากนักสังคมศาสตร์มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 มีการมองในมิติของความสัมพันธ์ทางสังคม ในลักษณะเริ่มต้นจาก “ทุน” ซึ่งที่มีการพิจารณาเปรียบเทียบความเป็นทุนในลักษณะที่หลากหลาย เช่น ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งทุนที่กล่าวถึงข้างต้นเหล่านี้จะเป็นการเสริมนโยบายของรัฐ กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐกำหนดขึ้น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น ได้รับการนำไปปฏิบัติ

สุพรรณิ ไชยอำพร (2560) ระบุว่า แนวคิดเกี่ยวกับ “ทุนทางสังคม” ตั้งอยู่บนฐานคิดอยู่ 2 ประการคือ

ประการแรก “ทุน” เกิดขึ้นจากการสะสม และเกิดการพอกพูนผ่านกระบวนการในการดำรงรักษา ทั้งในระดับที่ “เข้มข้น/ลึกซึ้ง” และในระดับที่ “กว้างขวาง” การสะสมทุนดังกล่าวนี้เป็นการลงทุนเพื่อสร้างความเหนียวแน่นของสัมพันธ์ภาพที่มีการดำเนินการอย่างคงเส้นคงวา เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจใช้กิจกรรมต่างๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในสร้างทุนและทำให้เกิดการสะสม เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ การพบปะพูดคุยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การช่วยเหลือเกื้อกูล การเข้าร่วมในงานประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของสังคม เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองรับปริญญา หรือ รับตำแหน่ง เป็นต้น

ประการที่สอง เมื่อมีการสะสมทุนเกิดขึ้น “ทุน” ดังกล่าวจะมีสถานะเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในแง่ของบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือชุมชน ซึ่งหมายถึง การใช้ทรัพยากรที่เอื้ออำนวยให้เกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และนอกกลุ่ม อีกทั้งสามารถนำไปสู่การเอื้ออำนวยประโยชน์ในแง่ทั้งในแง่ของการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้อีกด้วย

ทั้งนี้ นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกันว่า ทุนทางสังคมสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม แม้จะมีบางส่วนที่ชี้ให้เห็นถึงผลด้านลบของทุนทางสังคมบ้างก็ตามผลในเชิงบวกของทุนทางสังคมที่มีต่อตัวบุคคล จากการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านได้ข้อค้นพบตรงกันว่า เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับบุคคลในการแสวงหางานทำได้ง่ายขึ้นช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินที่เกิดขึ้นในบางโอกาส รวมทั้งเพิ่มโอกาสในการพัฒนาความรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

สำหรับในด้านองค์กร ทำให้องค์กรสามารถเพิ่มโอกาสในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์กร สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร ทำให้องค์กรมีโอกาสร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมพัฒนาใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เป็นต้น และสำหรับผลลัพธ์ทางสังคม ปรากฏว่าทุนทางสังคมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างบูรณาการทางสังคม เพราะเมื่อสมาชิกองค์กรต่างๆ มาทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็จะเกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น ส่งผลให้ความขัดแย้งต่างๆ ลดลง อีกทั้งช่วยให้กระบวนการของระบอบประชาธิปไตยมีการพัฒนา ประชาชนได้เรียนรู้ถึงหน้าที่และสิทธิต่างๆ ของพลเมืองและกลายเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ซึ่งส่งผลให้การเมืองมีความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น

กรณีผลทางด้านลบนั้น สิ่งนี้อาจเกิดขึ้นจากทุนทางสังคมคือ หากชุมชนใดมีทุนทางสังคมภายในกลุ่มสูง โดยเฉพาะการมีบรรทัดฐานร่วมกันที่เข้มงวดและแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ในสังคมกลุ่มหรือชุมชนนั้นอาจจะไม่ยอมรับคนต่างถิ่น คนแปลกหน้า หรือคนที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อแตกต่างจากกลุ่มของตนเอง กรณีเช่นนี้หากเกิดขึ้นย่อมนำไปสู่การกีดกันทางสังคมและกลายเป็นปัญหาของสังคมใหญ่โดยรวมได้

ดังนั้นจากการพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาสังคมตามข้างมูลข้างต้นแล้วนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมจะต้องครอบคลุมความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในแต่ละด้านทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสวัสดิการ สังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพเพื่อยกระดับรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการพัฒนาที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สวัสดิการ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคมเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นแนวทางของการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของหลักวิชาการด้านเหตุและผลของสังคม

4. ปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาสังคม

คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมของประชาชนโดยประชาชน (คือประชาชนเป็นผู้กระทำ) เพื่อประชาชนไม่ใช่ประชาชนเป็นผู้ถูกกระทำ ถูกครอบงำ และถูกปลดปล่อย โดยผู้มีอำนาจที่เป็นชนชั้นสูงที่อ้างความเชื่อหรือคำบัญชาจากพระเจ้าหรือสวรรค์มาครอบงำ หรือใช้อำนาจหน้าที่มากดขี่ (เช่น กษัตริย์ยุโรปสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) ให้อยู่ในพันธนาการ ตลอดมาโลกปัจจุบันก้าวหน้าและเป็นโลกาภิวัตน์ไปแล้ว

มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิด แต่บางสังคมยังคงมีการแบ่งชั้นวรรณะเหลืออยู่ เช่น ในอินเดียยังคงตักค่างเรื่องวรรณะอยู่ การแบ่งชนชั้นทางสังคมที่มีในประเทศพัฒนาแล้ว เป็นการแบ่งชั่วคราวและไม่ถาวร และกำหนดโดยโครงสร้างและหน้าที่ ไม่ใช่กำหนดโดยการสืบทอดสายเลือด จึงทำให้ทุกคนที่เป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียมกันในโอกาสของการเข้าถึงทรัพยากร และการมีอิสรภาพของความเป็นคนในกรณี การเป็น การอยู่ การทำ ไม่ใช่ชนชั้นต่ำที่คอยรับใช้ชนชั้นสูงในสังคมที่มีการแบ่งชั้นวรรณะอีกต่อไป

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเมื่อได้รับโอกาส แม้มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในการเป็นมนุษย์ แต่กำเนิดก็ตาม แต่มนุษย์ที่เกิดมาและอยู่บนโลกมนุษย์ อาจจะมีรูปแบบที่หลากหลาย คือ “มามีดไปมีด มามีดไปสว่าง มาสว่างไปสว่าง มาสว่างไปมีด” ขึ้นอยู่กับการดึงศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ดิเรก ฤกษ์หรั่ง และคณะ (2556) อธิบายว่า โลกไร้พรหมแดนที่มีเทคโนโลยีสูงทำให้ผู้คนที่แสวงหาอิสรภาพ กระตือรือร้นที่จะสร้างโอกาสแสวงหาโอกาส ไขว่คว้าโอกาส ในรูปแบบความเท่าเทียมกัน เพื่อการดึงศักยภาพมาใช้ให้เต็มที่เพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม คือในแต่ละสังคมต้องมีระบบที่ทำให้ทุกคนในสังคมมีการอยู่ดีกินดี มีรายได้และคุณภาพชีวิตพอแก่อัตภาพ จากการมีอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพะ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2556) ได้สรุปภาพรวมของปรัชญาการพัฒนาสังคมออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาสังคมจะต้องไม่เน้นแต่เศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เพราะประชากรที่เป็นรากหญ้า (root grass) ส่วนใหญ่ยังรอรับการจัดสรรคุณค่า (values) ในทุกๆ ด้านอย่างเสมอภาคจากรัฐหรือผู้นำ

2. การพัฒนาสังคมนับว่าเป็นนามธรรมที่เคลื่อนไหวไปอย่างไม่หยุด แม้จะไม่สามารถหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงได้ ก็จะต้องตระหนักถึงการธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของสังคม อีกทั้งการคิดคำนึงถึงความยั่งยืนด้วยการไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย จนทำให้เสียความสมดุลทางธรรมชาติ อันเป็นการสร้างภาระให้แก่คนรุ่นหลังแบกรับ

3. ประเทศที่มั่งคั่งและมีความเป็นอารยะ จะต้องมีความสุจริตธรรมและจะไม่ใช้ความมีอำนาจบังคับขู่เข็ญเอาเปรียบกับประเทศที่ด้อยกว่า ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ ควรพึงระลึกเสมอว่าการที่ประเทศพัฒนาแล้วมีความศิวิไลซ์ (civilize) อยู่กันอย่างสุขสบายได้ ก็เพราะประเทศด้อยพัฒนาผลิตทรัพยากรด้วยหยาดเหงื่อป้อนให้ จึงไม่ควรจะดูแคลนและหยามเหยียดว่าเขาเหล่านั้นด้อยกว่า

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่า ปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาสังคมนั้น คือมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันมาแต่กำเนิด กล่าวได้ว่า คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมของประชาชนโดยประชาชน ทั้งยังมีศักยภาพในตัวบุคคลแตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะโลกปัจจุบันที่ไร้พรหมแดนที่มีเทคโนโลยีสูงก้ำกั้ว ทำให้ผู้คนมีอิสรภาพมากขึ้น โดยผู้วิจัยพบว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนในโครงการพาคคนกลับบ้านนั้นที่ดำเนินแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ เป็นเหมือนแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถสร้างอาชีพมีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

5. ขอบเขตของการพัฒนาสังคม

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคมล้วนเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างสังคม (social structure) ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคม จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจขอบเขตของการพัฒนาที่เกิดขึ้น

5.1 ประเภทของสังคม

หากเราพิจารณาสังคมตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกหรือนิสัยใจคอของคน ในสังคม นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน เฟอร์ดินานด์ ทอยนีย์ (Ferdinand Tonnies, อ้างอิงจาก อุษา สียา, 2554) ได้แบ่งสังคมออกเป็น 2 แบบ คือ

1. สังคมแบบปฐมภูมิ (Gemeinschaft) เป็นสังคมที่สมาชิกมีความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ ทำการเกษตร จับปลา ล่าสัตว์ มักอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน สมาชิกรู้จักกันอย่างทั่วถึง และมีความสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง สมาชิกในสังคมจะมีฐานความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดถือจารีตประเพณีเป็นแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์และประกอบกิจกรรมต่างๆ หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “สังคมชนบท หรือสังคมประเพณี”

2. สังคมแบบทุติยภูมิ (Gesellschaft) เป็นสังคมแบบชาวเมือง คือ สมาชิกมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันตามความสามารถหรือตามความถนัดของแต่ละคน มีการแบ่งงานกันทำ สมาชิกในสังคมจะติดต่อสัมพันธ์กันอย่างผิวเผินตามตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยมีผลประโยชน์เป็นแรงจูงใจ มีการสร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ข้อตกลง หรือกฎหมายขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกอย่างเป็นทางการ

5.2 โครงสร้างสังคม (social structure)

เมื่อเราทราบถึงประเภทของสังคมในเบื้องต้นแล้ว ต่อไปเป็นการทำความเข้าใจถึงโครงสร้างสังคม (social structure) ทั้งนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างสังคม (social structure) ว่าหมายถึง องค์ประกอบของสังคมตามรูปแบบวัฒนธรรมเทียบได้กับโครงสร้างบ้านคือ องค์ประกอบตามแบบแปลนบ้าน สังคมก็มีวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงและยึดเหนี่ยวส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งโครงสร้างสังคมของแต่ละสังคมมนุษย์ ประกอบไปด้วย องค์การสังคม (social organization) และสถาบันสังคม (social institution)

1. องค์การสังคม (social organization)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) ได้ให้ความหมายของ Social Organization ว่าหมายถึง “องค์การสังคม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่เป็นกลุ่มคนประเภทต่างๆ และมีหน้าที่ต่างกัน ในขณะที่ พวงเพชร สุรัตนวิกุล และเฉมอมลย์ ราชภัณฑารักษ์ (2545) ได้ให้ความหมายของ Social Organization ในความหมายที่ใกล้เคียงกันคือ “การจัดระเบียบสังคม” เป็นกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผนทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อการดำรงอยู่ของสังคมทุกสังคม ซึ่งองค์การสังคมประกอบไปด้วย

1.1 ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) หมายถึง การที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการกระทำต่อกัน โดยมีระยะเวลาอันพอสมควร

1.2 หน้าที่ (Function) องค์การแต่ละองค์การมีหน้าที่ที่จะต้องทำอย่างหนึ่งอย่างใด

1.3 แบบแผนพฤติกรรม (Pattern of Behavior) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ อันเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและสังคม

2. สถาบันสังคม (Social Institution)

สถาบันสังคม หมายถึง ส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่เป็นกฎระเบียบของสังคมสำหรับสมาชิกในสังคมที่ควรปฏิบัติตาม กฎระเบียบเหล่านี้ประกอบด้วย ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ และบรรทัดฐานทางสังคม สำหรับความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์นั้น จัดว่าเป็นแบบแผนในการคิด (Pattern of Thinking) ส่วนบรรทัดฐานทางสังคมจัดว่าเป็นแบบแผนในการกระทำ (Pattern of Action)

บรรทัดฐานทางสังคม (Norms) หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมเป็นกฎ กติกา และมารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคม บรรทัดฐานเป็นระบบสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งที่คนในสังคมกำหนดขึ้นและรับรู้ร่วมกัน บุคคลจะปฏิเสธที่จะไม่รับรู้บรรทัดฐานของสังคมไม่ได้ บรรทัดฐานนอกจากช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมแล้วยังช่วยให้บุคคลตัดสินใจประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ บรรทัดฐานมีลักษณะเป็นนามธรรม มองไม่เห็น แต่สามารถรับรู้ถึงการมีอยู่ด้วยสังคมที่มีปฏิกริยาตอบโต้หรือลงโทษผู้ฝ่าฝืน

ซึ่งประเภทของบรรทัดฐานทางสังคมยังสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. วิถีประชา หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ การพูด การกิน การแต่งกาย การทักทาย เป็นต้น ที่ปฏิบัติกันมาจนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่มีมานานแล้ว หากฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษด้วยการนินทาหัวเราะเยาะเย้ย หรือการตำหนิติเตียน

2. จารีต เป็นกฎของสังคมที่กำหนดว่า การกระทำใดถูก การกระทำใดผิด การกระทำใดเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว เป็นกฎเกณฑ์ และข้อห้ามที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคม การฝ่าฝืนจารีตมีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมโดยรวม โดยเฉพาะกระทบต่อความเชื่อทางศีลธรรมของคนทั่วไป ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรงจากสมาชิกของสังคม

3. กฎหมาย เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่เขียนไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนอย่างเป็นทางการ มีองค์การเฉพาะที่ทำหน้าที่คอยบังคับควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตาม เป็นองค์กรของรัฐซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล กรมราชทัณฑ์ ซึ่งเรียกว่ากระบวนการยุติธรรม หากผู้ใดละเมิดหรือฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามที่ได้กำหนดไว้ แตกต่างกันไปตามความรุนแรงของการกระทำนั้นๆ

ทั้งนี้สถาบันทางสังคมยังมีองค์ประกอบอีก 3 ประการ คือ

1. ตำแหน่งทางสังคมหรือสถานภาพ (Status) หมายถึง ตำแหน่งหรือฐานะที่ได้จากเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะตัวบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างไปจากผู้อื่น สถานภาพ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สถานภาพโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นสถานภาพที่บุคคลได้รับโดยอัตโนมัติ ไม่มีสิทธิ์เลือกเป็นอย่างอื่น เพราะเป็นสถานภาพที่สังคมกำหนดไว้ให้แล้ว

และ 2) สถานภาพโดยความสามารถ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาภายหลังด้วยความสำเร็จของบุคคลผู้นั้นเอง เป็นสถานภาพที่บุคคลสามารถเลือกหรือกำหนดได้ แต่ต้องดิ้นรน ขวนขวายด้วยความพยายาม ความสามารถ และสติปัญญาของตนเอง

2. หน้าที่หรือบทบาท (Function or Role) เมื่อบุคคลมีสถานภาพย่อมเป็นที่คาดหวังจากบุคคลอื่นๆ ว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ หรือมีบทบาทความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ตามสถานภาพนั้น การที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพที่ตนมีอยู่ เรียกว่า “การแสดงบทบาท” ดังนั้น หน้าที่หรือบทบาทเป็นสิ่งที่มียู่ควบคู่กับสถานภาพเสมอไป การที่บุคคลมีสถานภาพเหมือนกันแต่แสดงบทบาทต่างกัน อาจจำแนกบทบาทเป็น 3 ด้าน คือ 1) บทบาทในอุดมคติ ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่ก็อาจจะไม่มีใครปฏิบัติตามนั้นก็ได้ 2) บทบาทที่บุคคลรับรู้ เป็นบทบาทที่บุคคลตระหนักคิดด้วยตนเองว่าควรดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่างมาประกอบกัน ทั้งด้านทัศนคติ พื้นฐานทางความคิด ค่านิยม และบุคลิกภาพ ตลอดจนประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย เช่นเดียวกัน และ 3) บทบาทที่แสดงออกจริง ซึ่งเป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงๆ แต่ก็ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้า ณ ขณะนั้นด้วยจึงจะทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป ทั้งนี้บุคคลแต่ละคนต้องแสดงบทบาทตอบสนองบุคคลหลายกลุ่ม ซึ่งเรียกว่าชุดของบทบาท (Role Set) การแสดงบทบาทเพื่อเอาใจคนหลายกลุ่ม หลายพวก ทำให้เกิดความตึงเครียด คับข้องใจ และนำมาซึ่งการแสดงบทบาทที่ขัดกัน ซึ่งสภาพดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความตั้งใจ แต่เกิดจากความไม่ประสานสอดคล้องกันของความคาดหวังในบทบาทนั่นเอง

3. แบบแผนพฤติกรรม (Pattern of Behavior) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์ อันเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและสังคม

3. สังคมเข้มแข็ง

การพัฒนาทุกด้านต่างมุ่งสร้างสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากสังคมเข้มแข็งจะเป็นรากฐานการพัฒนาในด้านอื่นๆ ให้ดีขึ้นด้วย เมื่อสังคมเข้มแข็งก็จะเป็นรากฐานให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี การเรียนรู้หรือการศึกษาดี และศีลธรรมก็ดี แต่ถ้าหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และสื่อสารมวลชน สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันศาสนา ไม่ส่งเสริมหรือทำลายความเข้มแข็งของชุมชน สังคมย่อมขาดฐาน ทุกอย่างก็จะสลายลงถึงแม้จะมีความพยายามสอนให้คนเป็นคนดีแต่ศีลธรรมเหล่านี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ วุฒิชัย สายบุญจง (2561) ได้แสดงทัศนะว่าดั่งนั้นทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคสื่อสารมวลชน ภาคธุรกิจ และภาคศาสนา ควรทำความเข้าใจเรื่องสังคมเข้มแข็งแล้วเข้ามามีส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมเข้มแข็ง สร้างเครื่องวัดว่าสังคมเข้มแข็งวัดได้อย่างไร

องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ “ทุน” ทุนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทุนที่เป็นเงินทอง ทุนในรูปแบบทรัพย์สิน ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางสังคม สรรเสริญ วงศ์ช่อม (2554) ได้กล่าวถึง “ทุนทางสังคม” ว่าหมายถึงสิ่งที่ทำให้คนในสังคมนั้นมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี มีความเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี มีความสมานฉันท์ มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้น ดังนั้น ทุนทางสังคมน่าจะเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีการดำเนินชีวิต ภูมิ

ปัญญา ภาษาที่ใช้ ความเชื่อทางศาสนา สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมนั้นๆ มีวิถีที่ดำเนินไปในทางที่ดี มีความสามัคคี มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำไปสู่สังคมที่มีความเข้มแข็ง มีพลังที่จะร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ความเป็นโลกาภิวัตน์ ทำให้ “ค่านิยม” ของความเป็นไทยแต่เดิมเปลี่ยนแปลงไปเป็นวิถีชีวิตแบบชาวตะวันตกยิ่งขึ้น การฟื้นฟูทุนทางสังคมไทยจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาพัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูให้ทุนทางสังคมมีความเข้มแข็ง

องค์ประกอบของการฟื้นฟูทุนทางสังคมของไทยดังนี้

1. คน เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ต้องพัฒนาคนส่วนใหญ่ให้มีคุณภาพที่ดี สุขภาพที่ดี มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีค่านิยมและรักความเป็นไทย รู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่งดงาม รู้ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาและปรับระบบความคิด ระบบการศึกษาต้องท้ออย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังอย่างจริงจัง เน้นที่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ความสำเร็จต้องใช้เวลาอันยาวนานชั่วอายุคน ซึ่งต้องวางแผนปรับพื้นฐานให้ดี

2. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีของคนไทย ต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการสืบทอด เพราะวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีเหล่านี้ ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทย การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว และชุมชน สร้างสังคมให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน วัฒนธรรม ประเพณีหลายเรื่อง เช่น เทศกาลงานบุญต่างๆ การละเล่นของไทย ความกตัญญู กตเวทิต์ การเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องมีการทำความรู้ ความเข้าใจอย่างละเอียด และวางระบบสืบทอดส่งเสริมให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางต่อไป

3. ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง การแสดงละคร และศิลปะการป้องกันตัวของไทย ล้วนเป็นเรื่องที่มีคุณค่าที่ควรรักษา และสืบทอดให้ยาวนาน สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมีคุณค่าทางจิตใจที่เชื่อมโยงให้คนไทยรักในความเป็นไทยไว้

4. ภาษา การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องทั้งการพูด การเขียน เป็นเรื่องสำคัญที่ควรส่งเสริมและสร้างค่านิยมที่ถูกต้องในด้านนี้ให้กว้างขวางขึ้น ภาษาประจำท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ควรให้การส่งเสริมเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ได้ยึดโยงความเป็นไทยไว้ แต่ทั้งนี้ก็ควรส่งเสริมให้คนไทยได้รู้ภาษาอื่นๆ จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจกว้างขวางขึ้น มีทุนทางความรู้มากยิ่งขึ้น

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นทุนทางสังคมที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ควรมีการส่งเสริมประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไป และสืบทอดความรู้ให้กว้างขวางก้าวหน้ายิ่งขึ้น เป็นทุนทางความรู้ ทุนทางปัญญา

6. กระบวนการประชาคม เป็นการรวมตัวของชาวชุมชนที่ทำให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในระดับชุมชนอยู่พอสมควรที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างขยายผล ทำให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งดำเนินไปได้ เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาอย่างเป็นขั้นตอนและสนับสนุนให้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้านเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ การมีประชาคมที่ดีจะสร้างความสามัคคี สมานฉันท์ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมให้สังคมไทย

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปขอบเขตของการพัฒนาสังคมได้ว่า การพัฒนาสังคมนั้นเป็นเรื่องที่บุคคล กลุ่มบุคคลต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เนื่องด้วยเป็นการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสังคม ซึ่งมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง การทำความเข้าใจต่อหลักการของพัฒนาสังคม ทั้งด้านประเภทของสังคม โครงสร้างสังคม สังคมเข้มแข็ง ยิ่งทำให้บุคคลเกิดความรู้ และสามารถปรับโลกทัศน์ในการมองหาวิธีการพัฒนาที่แตกต่างไปจากอดีตได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตร ศรีมันตะ (2554) ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่องการส่งเสริมบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเลิงนกทา ได้แก่ การให้ความเห็นชอบในแผนพัฒนาเทศบาลบทบาทการทำหน้าที่กรรมการสามัญและกรรมการวิสามัญประจำสภาบทบาทด้านการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนบทบาทในการควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร 2) ปัญหาในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลเลิงนกทา ได้แก่ ปัญหาการรับทราบนโยบายของผู้บริหารปัญหาการตราเทศบัญญัติต่างๆ ปัญหาการควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการมีส่วนได้ส่วนเสียภายในเทศบาลปัญหาการขาดความสามัคคีในหมู่คณะของสมาชิกสภาเทศบาล 3) แนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเลิงนกทา ได้แก่ เทศบาลควรส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกสภาเทศบาลได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเทศบาลตำบลแรงนกทาควรมีการจัดนิทรรศการและการฝึกอบรมบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลควรส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกสภาเทศบาลได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาหรือการศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับการประชุมสภาเทศบาลที่มีการพัฒนา เช่น ดูการประชุมสภาเทศบาลเมือง เทศบาลนคร การประชุมสภากรุงเทพมหานครหรือการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการรับทราบนโยบายผู้บริหารร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ปัญหาในการพัฒนาเทศบาลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารว่ามีความโปร่งใสมากน้อยเพียงใดในการทำงาน

รติ พันธุศิริสด (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องการส่งเสริมบทบาทการทำงานเชิงบูรณาการของบุคลากรศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาสรุปภาพรวมความสามารถของบุคลากรในการดำเนินงานตามบทบาทการทำงานเชิงบูรณาการศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 โดยจำแนกเป็นบทบาท 3 บทบาทดังนี้ 1) บทบาทผู้จัดการในภาพรวม ความสามารถของบุคลากรในการดำเนินงานตามบทบาทผู้จัดการมีระดับการปฏิบัติมาก (ค่าเฉลี่ย = 2.90) 2) บทบาทผู้ประสานงานในภาพรวมความสามารถของบุคลากรในการดำเนินงานตามบทบาทผู้ประสานงานมีระดับการปฏิบัติมาก (ค่าเฉลี่ย = 2.87) 3) บทบาทผู้ขยายพรมแดนในภาพรวมความสามารถของบุคลากรในการดำเนินงานตามบทบาทผู้ขยายพรมแดนมีระดับการปฏิบัติมาก (ค่าเฉลี่ย = 2.38) แต่มีข้อสังเกตว่าบทบาทผู้ขยายพรมแดนมีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุดใน 3 บทบาทและการทำงานวิจัยเพื่อเป็น

ข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบายมีระดับการปฏิบัติปานกลางส่วนการเป็นสถานที่ศึกษาดูงานนั้นมีระดับการปฏิบัติน้อย

พรธีรัตน์ ทิศาเจริญศักดิ์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของนักศึกษา ผลการศึกษารายงานพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของนักศึกษาในด้านการเมืองด้านกีฬา และนันทนาการแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Duncan Mc Cargo (2007 อ้างถึงใน เสนาะ พรหมพิกุล, 2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Rethinking Thailand's Southern Violence เป็นการศึกษารายงานการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติสรุปได้ว่า เหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเริ่มมีความถี่และรุนแรงมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 สมัยรัฐบาลที่พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีซึ่งปัญหาความขัดแย้งของชาวไทยเชื้อสายมาเลย์มุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นที่จริงได้เริ่มรับรู้กันทั่วไปมาก่อนแล้วตั้งแต่ในสมัยรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แต่ในขณะนั้นการดำเนินการด้านความมั่นคงของรัฐมีความเข้มแข็งเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆถูกจัดการให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อมาสมัยรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ได้ทำการปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏว่า มวลชนของชาวไทยเชื้อสายมาเลย์มุสลิมกลับเพิ่มจำนวนและมีความเข้มแข็งมากขึ้นโดยได้กระทำการต่อต้านอำนาจรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลขณะนั้นได้ใช้วิธีการปราบปรามที่เข้มข้นรุนแรงกับกลุ่มก่อการดังกล่าว อย่างไรก็ตามรัฐบาลในสมัยต่อมาที่มี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้พยายามใช้นโยบายที่ลดความรุนแรงของการปราบปรามลงแต่เหตุการณ์ความรุนแรงก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดเรื่อยมา บางทีสถานการณ์ดังกล่าวอาจจะก้าวข้ามจุดกลับคืนสู่ความสงบหรือบางที่ฝ่ายรัฐบาลยังไม่ได้เริ่มต้นนโยบายที่อ่อนลงอย่างจริงจังนอกจากนี้ยังศึกษาให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเคยเป็นราชอาณาจักรสุลต่านชื่อปัตตานี อันมีความแตกต่างทางอัตลักษณ์และศาสนาไว้มากมาย มุมมองในสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าไปวิเคราะห์ก็คือ ไม่มีเหตุการณ์การก่อความไม่สงบในจังหวัดที่ 4 ซึ่งมีชาวไทยมุสลิมเป็นคนส่วนใหญ่ นั่นคือจังหวัดสตูลทั้งที่ก่อนสตูลจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสยามเมื่อปี พ.ศ. 2452 สตูลก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเคดาห์ของสุลต่านมาเลย์แต่สตูลกลับประสบความสำเร็จมากกว่าในการเข้าเป็นประเทศไทยมีการใช้ภาษาไทยในการพูดคุยติดต่อสื่อสารกันในจังหวัดสตูลโดยไม่ได้ใช้ภาษามาเลย์เหมือนกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : เปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุและข้อเสนอแนะระหว่างผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่นับถือศาสนาต่างกันผลการศึกษาโดยสรุปมีดังนี้ 1) ด้านความเชื่อในสาเหตุสำคัญของเหตุการณ์ความรุนแรงและความไม่สงบกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเชื่อว่าเรื่องความต้องการผลประโยชน์ส่วนตัวทางการเมืองหรือเศรษฐกิจของผู้มีอิทธิพลหรือผู้ก่อการเป็นสาเหตุสำคัญ

รองลงมาเชื่อว่าเรื่องของการขาดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นสาเหตุสำคัญ 2) ด้านความคิดเห็นเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเสนอให้รัฐและประชาชนหันหน้าทำความเข้าใจกัน จริงใจและร่วมมือกันรองลงมาเสนอให้มีการเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกฎหมายโดยการนำผู้กระทำผิดผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือผู้บงการมาลงโทษให้ได้และให้พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและอย่างทั่วถึง 3) เมื่อเปรียบเทียบความเชื่อในสาเหตุสำคัญ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างพุทธกับมุสลิมพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยกลุ่มตัวอย่างมุสลิมเชื่อในเรื่องการไม่ได้รับความยุติธรรมจากภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่ากลุ่มตัวอย่างพุทธ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างพุทธเชื่อในเรื่องความต้องการผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ก่อการความไม่สงบหรือผู้บงการเป็นสาเหตุสำคัญมากกว่ากลุ่มตัวอย่างมุสลิม 4) เมื่อเปรียบเทียบข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มตัวอย่างพุทธกับมุสลิมพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกล่าวคือกลุ่มตัวอย่างพุทธเสนอในเรื่องให้เคร่งครัดในการดำเนินการทางกฎหมายและจับกุมผู้กระทำผิดผู้ก่อความไม่สงบมาลงโทษให้ได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างมุสลิม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมุสลิมเสนอในเรื่องให้ใช้คนในพื้นที่ในการดูแลและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในพื้นที่กันเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างพุทธ ผู้ศึกษาอภิปรายผลการศึกษาว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องการอนุমানสาเหตุของพฤติกรรม/เหตุการณ์เรื่องชนกลุ่มน้อย/ชนกลุ่มใหญ่ในสังคมความเชื่อแบบเหมารวมทัศนคติที่ลำเอียงตักกลุ่มคน การแบ่งแยกกีดกันตลอดจนอิทธิพลของกลุ่มทางสังคมที่มีต่อความเชื่อของบุคคลผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบโดยในระยะสั้นให้มุ่งเน้นด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนมุสลิมที่มีต่อรัฐและในระยะยาวให้มุ่งเน้นที่การพัฒนาการศึกษาเพื่อปลูกฝังและสร้างทัศนคติของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้รักประเทศไทยภูมิใจในความเป็นคนไทยใฝ่ศึกษาสายสามัญอยากทำงานที่บ้านเกิดและไม่นิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาตลอดจนทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยให้ความร่วมมือกับทางราชการในการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เจริญและมีสันติสุขยิ่งขึ้นต่อไป

รชฎ จันท์ทอง (2550) ได้ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีในกรณีปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสมานฉันท์ ผลจากการศึกษาพบว่าปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ได้ก่อตัวมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้มีปัจจัยในหลายด้านที่ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมความเป็นอัตลักษณ์ของประชาชนปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในพื้นที่ซึ่งปัญหาความไม่สงบนี้ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันแนวทางการแก้ไขปัญหาดความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยแนวทางสมานฉันท์นั้นเป็นแนวทางที่แม้จะไม่เห็นผลทันทีแต่จะเกิดผลในระยะยาว ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับทั่วไปในสากลโลก ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการแก้ปัญหาดความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสมานฉันท์ของคณะกรรมการอิสระ เพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติที่จะเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาดได้หรืออย่างน้อยก็น่าจะที่จะลดความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นได้บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นแนวทางการแก้ปัญหาดที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามแนวทางการ

แก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการระยะยาว อีกทั้งการแก้ไขปัญหาจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความพร้อมและความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี (2550) ศึกษาการเมืองชายขอบกับการใช้ความรุนแรงและการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในจังหวัดใช้แดนภาคใต้ เป็นการสังเคราะห์งานศึกษาที่คณะผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ดำเนินการวิจัยภาคสนามในปี พ.ศ. 2549 ถึง 2550 พบว่าการเมืองแห่งอัตลักษณ์แบบใหม่ให้ความสนใจกับการสร้างความเป็นเรา และเป็นอื่นอย่างเข้มข้นทำให้เกิดการสร้างวาทกรรม และลักษณะทางการเมืองที่ซับซ้อนและรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประเด็นปัญหาความเป็นชายขอบเป็นความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องยาวนานและถูกสร้างขึ้นใหม่ให้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นตัวแบบของการแก้ปัญหาคือรัฐและประชาชนร่วมกันพัฒนากลไกทางสถาบันเพื่อลดความขัดแย้งมุ่งขจัดอคติทางชาติพันธุ์และศาสนาปัจจัยที่เป็นปัญหาทางการเมืองในเรื่องความเป็นชายขอบก็คือความเป็นมลายูชาตินิยมปัตตานีและศาสนา ผลการศึกษาต้นแบบในการแก้ปัญหาจะต้องทำเป็นชุดของนโยบายใหญ่จึงจะแก้ปัญหาได้ สิ่งที่น่าจะพิจารณาด้วยก็คือการปรับทวนตัวแบบอัตลักษณ์ที่เรียงลำดับความสำคัญจากความเป็นมลายูชาตินิยมปัตตานีและศาสนาเรียงมาตามลำดับ แนวทางที่น่าสนใจก็คือทำให้ตัวแบบกลับทางเป็นการเน้นความเป็นเหตุเป็นผลของศาสนาความเป็นมลายูสากล และอัตลักษณ์ปัตตานีที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบจิตสำนึกพลเมืองในแบบมุสลิมรวมทั้งการแย่งชิงการตีความโดยใช้หลักศาสนาจึงเป็นตัวแบบที่ควรให้ความสำคัญมากที่สุด

ปพน บุญมาลัย (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมและผลกระทบจากการกระทำ ความผิดกรณีศึกษาผู้ก่อความไม่สงบในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลจากการศึกษาพบว่า วิธีการเข้าไปสู่ขบวนการก่อความไม่สงบในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีวิธีการหรือกลวิธีคล้ายๆกันคือเข้าไปตีสนิทและทำความรู้จักกับผู้ต้องหาโดยทำให้ผู้ต้องหาเชื่อใจและไว้วางใจเป็นระยะเวลาประมาณหนึ่ง จากนั้นเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาเรื่องรัฐปัตตานีและสยามประเทศให้ผู้ต้องหาฟังสำหรับพฤติกรรมหลังจากเข้าไปในขบวนการก่อความไม่สงบในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าเมื่อสมาชิกตกลงใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วจะต้องผ่านขั้นตอนการสาบานหรือ “ซูเปาะ” นอกจากนี้ผู้เป็นสมาชิกขบวนการต้องยึดถือบัญญัติ 10 ประการของกลุ่มผลกระทบจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับขบวนการของผู้ก่อความไม่สงบในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลกระทบที่มีต่อตนเองทำให้ผู้ต้องหาเกิดภาวะเครียดมีความกังวลความเป็นห่วงบุคคลที่ตนรัก เช่น ภรรยา ลูก พ่อ แม่ ครอบครัวของตนแสดงออกด้วยการสูบบุหรี่จัดขึ้นส่วนผลกระทบที่มีต่อครอบครัว พบว่าเกิดผลกระทบกับครอบครัวเป็นอย่างมากทำให้พ่อแม่ลูกเมียต้องเสียใจต้องคอยตอบปัญหาข้อสงสัยคำถามจากบุคคลรอบข้าง เช่นญาติๆ เพื่อนบ้าน บุคคลที่รู้จัก

อาทิตย์ เทียนศิริ (2551) ได้ศึกษาการปลูกฝังความคิดทางการเมืองของผู้ก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาเฉพาะจังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยการปลูกฝังความคิดทางการเมืองของกลุ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดนราธิวาส มีปัจจัยสำคัญประกอบไปด้วยปัจจัยส่วนบุคคลคือภูมิลำเนาเดิม หรือสถานที่เกิดปัจจัยทางสังคม คือ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและปัจจัยทางเศรษฐกิจคือความยากจนเป็นตัวนำในการชักชวนเข้าร่วมขบวนการ 2) ในการปลูกฝังความคิดทางการเมืองของผู้ก่อความไม่สงบมีหลักการสำคัญสามขั้นตอน คือ 1) การสรรหาผู้เข้าร่วมขบวนการ 2) การปลูกฝังความคิดและการฝึกอบรม 3) การปฏิบัติส่วนสาระสำคัญในการปลูกฝังความคิดคือเรื่องความต้องการแบ่งแยกดินแดนปกครองตนเอง

กรรณิการ์ จันสายทอง (2551) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้ต้องขังคดีความมั่นคงเรือนจำกลางสงขลา ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแรกที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบได้แก่ ปัจจัยด้านความขัดแย้งเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านในพื้นที่ เกิดจากความอยุติธรรมในสังคมคนมุสลิมได้รับการดูถูกเหยียดหยามและชาวบ้านเชื่อว่าสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการสร้างสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่เองซึ่งคนที่เสียชีวิตส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ซึ่งทำให้เกิดความโกรธแค้นและตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาโดยการจับอาวุธลุกขึ้นสู้กับเจ้าหน้าที่โดยไม่มีความเกรงกลัวอีกต่อไป ส่วนใหญ่ความขัดแย้งที่รุนแรงนั้นเกิดมาจากระบบราชการมากกว่าเรื่องความขัดแย้งทางศาสนาเป็นความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ภายหลังเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2547 ได้ทำให้ความไว้วางใจที่เคยมีต่อกันเปลี่ยนแปลงไปคนสองศาสนาเริ่มไม่ไว้วางใจกันอย่างรุนแรงจนทำให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงมาโดยตลอดและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

ชินวัฒน์ มั่นเดช (2555) ได้ทำการศึกษาระบบการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรการต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางในการหยุดยั้งพบว่าขบวนการก่อความไม่สงบได้จัดตั้งและพัฒนาองค์กรการต่อสู้ของขบวนการบนฐานการสนับสนุนจากประชาชนที่ผ่านกระบวนการปลุกกระดมบ่มเพาะกระบวนการเข้าสู่การเป็นสมาชิก การเริ่มต้นจึงเกิดจากกระบวนการปลุกกระดมบ่มเพาะผ่านคนรู้จักใกล้ชิดตัวเข้าพูดคุยเล่าประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ปัตตานีกับสยามเชิงบาดแผลเกิดเป็นความเจ็บแค้นทางประวัติศาสตร์พัฒนาสู่แนวคิดเรื่องเชื้อชาติมลายูนิยมและชาตินิยมปัตตานีสั่งสร้างอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนชักนำเข้าสู่ความเชื่อศรัทธา "สงครามญิฮาด" ถือเป็นแรงจูงใจสูงสุดในการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกและเข้าสู่พิธีสาบานตนถือว่าเป็นสมาชิกของขบวนการแล้วสมาชิกทุกคนต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามหลักลักษณะงานที่เก่งตัวไว้ เพื่อจัดตั้งสมาชิกที่ผ่านการฝึกอบรมเข้าสู่โครงสร้างองค์กรการต่อสู้ทางโครงสร้างองค์กรมวลชน (Political Wing) และโครงสร้างองค์กรการทหาร (Military Wing) ถือเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์

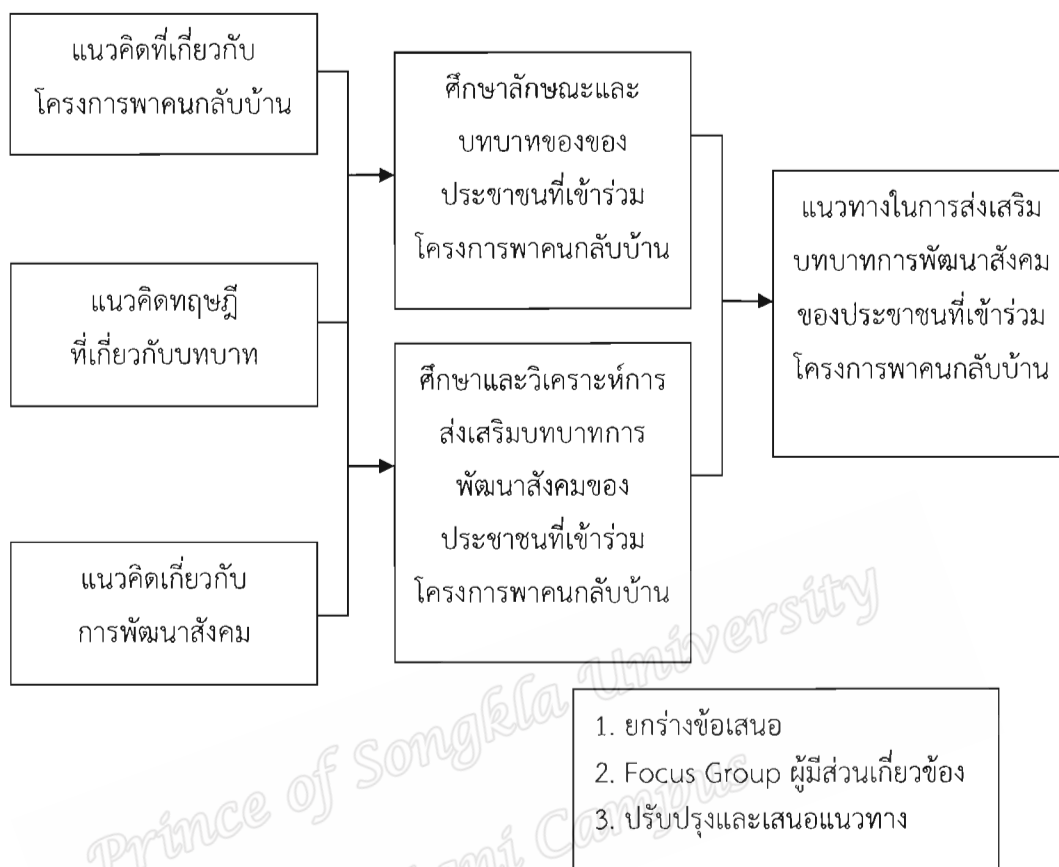
อรรถัย พระทัต (2558) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนป้อมมหากาฬ พบว่า ปัญหานโยบายการดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป้อมมหากาฬส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนป้อมมหากาฬ โดยการดำเนินนโยบายของทางกรุงเทพมหานครไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อประชาชนอย่างชัดเจนจึงไม่ได้ความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่ แม้การดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละสมัย ซึ่งมีนโยบายร่วมกับชุมชนในการหาทางออกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันได้เสนอนโยบายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านเวทีการสัมมนาเจรจา แต่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ว่าจะมีวิธีแก้ไขปัญหาคืออย่างไร ผลสรุปออกมาทุกครั้งคือประชาชนต้องรื้อย้ายที่อยู่ออกจากพื้นที่ชุมชนป้อมมหากาฬ และจากปัญหาการไล่รื้อที่อยู่อาศัยทำให้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นระหว่างประชาชนชุมชนป้อมมหากาฬและกรุงเทพมหานคร ทำให้การดำเนินโครงการดังกล่าวล่าช้าไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ส่วนประชาชนก็มีการต่อสู้เพื่อจะขออยู่ต่อไปในพื้นที่ชุมชนต่อไป ซึ่งทำให้ปัญหาเกิดความยืดเยื้อมากกว่าสิบกว่าปี แม้ว่าจะมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหากับทางชุมชนเพื่อเสนอทางออก แนวทางแก้ไขต่อทางกรุงเทพมหานครแต่ก็ยังไม่หาข้อสรุปไม่ได้

ผู้วิจัยสรุปวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ว่า การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโกละกาโปร์นั้นเป็นการศึกษาบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ศึกษาสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคม และเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านนั้นเกี่ยวเนื่องเรื่องของการเข้าใจถึงบทบาทหรือพฤติกรรมของคนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเข้าใจพื้นฐานของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมไปถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นในนโยบายของรัฐ และยังคงกล่าวถึงสภาพ ตำแหน่งทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ซึ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรุนแรงมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 โดยรัฐบาลในสมัยปัจจุบันได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจก้าวข้ามจุดกลับคืนสู่ความสงบหรือบางที่ฝ่ายรัฐบาลยังไม่ได้เริ่มต้นนโยบายการจัดการที่เข้มแข็งมากพอ ทั้งนี้กระบวนการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ความไม่สงบนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยาวนาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นโครงการพาคคนกลับบ้านของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ความไม่สงบให้ดำเนินไปตามกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นแล้วการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโกละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จะเป็นการศึกษาที่ช่วยให้ประชาชนและหน่วยงานรัฐสามารถขับเคลื่อนโครงการต่อไปได้อย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดโดยการใช้แนวคิดเกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้านแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง), ผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ), ประชาชนที่เคยเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และประชาชนทั่วไป โดยการศึกษาลักษณะและบทบาทของของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และศึกษาและวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เพื่อนำไปสู่การยกย่องข้อเสนอ ผ่านการจัดทำสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ยึดหลักทฤษฎีของ สุกางค์ จันทวานิช (2559) ในการตรวจสอบข้อมูลของร่างข้อเสนอ ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ จนนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

แนวทางการส่งเสริมบทบาทพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ปรับแนวทางให้เหมาะสมในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านต่อการพัฒนาสังคมต่อไป แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาลักษณะและบทบาทของของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน การศึกษาและวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ตลอดจนการศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน โดยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารต่างได้แก่ หนังสือ บทความ คำบรรยาย วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
2. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural Interview) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด
3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 ส่วน คือ

1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบและมีความเกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคคนกลับบ้าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า (คปต.ส่วนหน้า/ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล) จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่จากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอยะหริ่ง (ศปก.อ) จำนวน 1 คน
2. ผู้นำชุมชน คือ ผู้นำท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งตามระเบียบของกรมปกครอง กระทรวงมหาดไทย และผู้นำตามธรรมชาติในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากกรมปกครอง จำนวน 3 คน และผู้นำธรรมชาติ จำนวน 2 คน
3. ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 10 คน

4. ประชาชนทั่วไป ที่อาศัยอยู่ในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 คน

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชน ที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และประชาชนทั่วไป รวมทั้งหมด 25 คน

ตารางที่ 3 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยภาพรวม

การกำหนดรหัส	เพศ	อายุ (ปี)	ตำแหน่ง	องค์กร/หน่วยงานต้นสังกัด
เจ้าหน้าที่ภาครัฐ				
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1	ชาย	60	-	คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า (คปต.ส่วนหน้า/ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล)
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2	ชาย	52	เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการพาคคนกลับบ้านในพื้นที่ชายแดนใต้	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3	ชาย	42	เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการพาคคนกลับบ้านในพื้นที่อำเภอยะหริ่ง	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4	หญิง	45	เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี กระทรวงยุติธรรม
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5	ชาย	47	เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง	ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชน				
ผู้นำชุมชนคนที่ 1	ชาย	43	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์	องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชนคนที่ 2	ชาย	49	ผู้นำชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ผู้นำชุมชนคนที่ 3	ชาย	50	ผู้นำชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ผู้นำชุมชนคนที่ 4	ชาย	55	ผู้นำศาสนาในจังหวัดปัตตานี	สำนักงานคณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชนคนที่ 5	ชาย	54	ผู้นำศาสนาในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน				
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคนที่ 1	ชาย	43	ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคนที่ 2	ชาย	47	ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคนที่ 3	ชาย	35	ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน	-

ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน (-ต่อ-)				
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 4	ชาย	42	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 5	ชาย	48	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 6	ชาย	52	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 7	ชาย	50	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 8	ชาย	40	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 9	ชาย	32	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 10	ชาย	55	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนทั่วไป				
ประชาชนทั่วไป คนที่ 1	ชาย	43	ประชาชนในชุมชนไทย พุทธ ของอำเภอยะหริ่ง	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 2	ชาย	46	ประชาชนไทยพุทธในพื้นที่ ตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 3	ชาย	37	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 4	ชาย	53	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 5	ชาย	48	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร

ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ บทความ คำบรรยาย วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาท แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้าน ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมบทบาทของประชาชนจากงานวิจัยอื่น ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีได้ต่อไป

2. การสัมภาษณ์

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural Interview)

เป็นลักษณะของการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ด้วยการสร้างความเป็นกันเองในการสอบถามข้อมูล โดยผู้ศึกษาวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ร่วมในพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา โดยทำการสอบถามข้อมูลในด้านต่างๆ ประกอบด้วย บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน สภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้านของแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่งจังหวัดปัตตานี เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป ผู้ศึกษาวิจัยได้ออกแบบการสัมภาษณ์โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล ตำแหน่งงานหรืออาชีพ และความเกี่ยวข้องกับโครงการพาคณกลับบ้าน

ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ตอนที่ 3 ถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน อันนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้อย่างสร้างสรรค์และสันติ

3. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่ม จะดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม ที่มาจากความสมัครใจของผู้ที่เคยให้การสัมภาษณ์ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จำนวน 4 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่งจังหวัดปัตตานี จำนวน 2 คน ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยเลือกผู้ช่วยวิจัยที่มีคุณลักษณะเหมาะสมกับกระบวนการจัดสนทนากลุ่มในประเด็นของการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ทำหน้าที่ผู้ดำเนินการ (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note taker) และผู้ช่วยเหลือ (Assistant) นอกจากนี้เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงตลอดการสนทนากลุ่ม ส่วนด้านสถานที่ในการจัดสนทนากลุ่มนั้น ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้ห้องประชุมของร้านอาหารครัวครูเจนจังหวัดปัตตานีในการดำเนินการ ซึ่งไม่มีเสียงรบกวนจากบุคคลอื่น และมีโต๊ะสำหรับประชุมเป็นพื้นที่วิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาทั้งในส่วน of ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 ข้อมูลด้านแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการพัฒนาสังคมโดยเกิดจากความร่วมมือของประชาชน โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ ตำราวิชาการ รายงานวิจัย บทความ วารสาร เป็นต้น

1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐในการขับเคลื่อนโครงการพาคคนกลับบ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนภายหลังการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน อันนำมาสู่แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอยะหริ่ง (ศปก.อ) และข้อมูลจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.)

เมื่อได้กำหนดแหล่งค้นคว้าข้อมูลในเบื้องต้นแล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอข้อมูลเอกสาร และนำมาตรวจสอบความถูกต้องพร้อมกับศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองพร้อมกับทีมผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) การได้มาซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์นั้น ผู้ศึกษาวิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. นำร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา โดยคัดเลือกแต่เฉพาะข้อมูลที่คุณค่าที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่าใช้ได้เท่านั้น โดยใช้เกณฑ์ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3 ท่านขึ้นไป นำไปใช้เป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับนิยามศัพท์ ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย

3. นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการเตรียมความพร้อมกับผู้ช่วยนักวิจัย โดยมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา การอธิบายประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ช่วยนักวิจัยมีความเข้าใจตรงกัน จากนั้นทำการประสานงานเพื่อแจ้งความประสงค์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้รับทราบโดยทั่วกัน ประกอบด้วย ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอยะหริ่ง (ศปก.อ), กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.), หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 42 และองค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนประสานเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการติดต่อขอสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ภายใต้ประเด็นที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ศึกษาวิจัยได้มีการจัดสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน จำนวน 4 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 2 คน ทั้งนี้ได้มีการประชุมชี้แจงการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทราบ และให้ผู้ช่วยนักวิจัยร่วมดำเนินงานจัดประชุมสนทนากลุ่ม และสรุปวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านแต่ละองค์อย่างละเอียด

ซึ่งก่อนการจัดสนทนากลุ่มได้นั้น ผู้ศึกษาวิจัยจำเป็นต้องตรวจสอบคู่มือการจัดประชุมกลุ่มอย่างถี่ถ้วน ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus group)

2. นำร่างประเด็นที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข

3. นำร่างประเด็นที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา โดยคัดเลือกแต่เฉพาะข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นที่ใช้ได้เท่านั้น โดยใช้เกณฑ์ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3 ท่านขึ้นไป นำไปใช้เป็นข้อคำถามเพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับนิยามศัพท์ ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย

4. นำประเด็นที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อสังคมชายแดนใต้

ดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาวิจัยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview) และโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา

ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยกระทำภายหลังการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 ดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นบทสนทนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล และเก็บข้อมูลในรูปเอกสาร

1.2 นำข้อมูลที่เก็บในรูปเอกสารมาวิเคราะห์ โดยการตีความพรรณนาและนำมาสร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อนำมาอธิบายความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อมูลต่างๆ และคัดแยกข้อมูลที่ไม่ต้องการออก

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตีความ ผู้ศึกษาวิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้ว มาพิจารณาเชื่อมโยงกัน แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ศึกษาลักษณะและบทบาทของของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยพิจารณาถึงพฤติกรรมและการแสดงออกทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งศึกษาดูว่าภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้นประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง มีการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชนในสังคมได้อย่างไรบ้าง

2. วิเคราะห์ข้อมูลในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีว่ามีอะไรบ้าง ปัจจุบันมีข้อติดขัดหรือเกิดปัญหาในการแสดงบทบาทหรือไม่ และวิเคราะห์ต่อไปอีกว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ควรมีการหนุนเสริมหรือผลักดันศักยภาพของประชาชนกลุ่มนี้ต่อการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมในทิศทางใดได้บ้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างยั่งยืนในเชิงขยายต่อไป

3. เสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

2. การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล (Quality of data) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้คัดเลือกวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านข้อมูลมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล (Data triangulation) โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพิจารณาข้อมูลที่ได้มาว่า มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร ซึ่งก็จะตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐานของข้อมูล กับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ โดยได้จากการกระทำในแหล่งสถานที่ที่ต่างกัน แหล่งข้อมูลจากบุคคลที่ต่างกัน และได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่ใช้วันเวลาเดียวกัน ว่า ข้อมูลที่ได้รับนั้นเหมือนกันหรือสอดคล้องกันหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559)

การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอผลการสัมภาษณ์จะนำเสนอในรูปแบบกรณีศึกษาซึ่งจะใช้การบรรยายเป็นกรณีไป โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาอธิบายถึงบทบาทการพัฒนาสังคมและสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคม ตลอดจนศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ตารางที่ 3 วิธีการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ต่อกลุ่มตัวอย่าง

ประเด็นที่ต้องการศึกษา	วิธีการศึกษา	เครื่องมือที่ใช้	ผู้ให้ข้อมูล	ผลลัพธ์
1. ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้านมีลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างไร	-การสัมภาษณ์	แบบสัมภาษณ์	-เจ้าหน้าที่ภาครัฐ -ผู้นำชุมชน -ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ -ประชาชนทั่วไป	-ทำให้ทราบถึงลักษณะและบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน
2. การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้านเป็นอย่างไร	-การสัมภาษณ์ -แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)	แบบสัมภาษณ์	-เจ้าหน้าที่ภาครัฐ -ผู้นำชุมชน -ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ -ประชาชนทั่วไป	-เข้าใจสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน
3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้านเป็นอย่างไร	-การสัมภาษณ์ -แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)	แบบสัมภาษณ์	-เจ้าหน้าที่ภาครัฐ -ผู้นำชุมชน -ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ -ประชาชนทั่วไป	-เกิดแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพหาคณกลับบ้าน

บทที่ 4

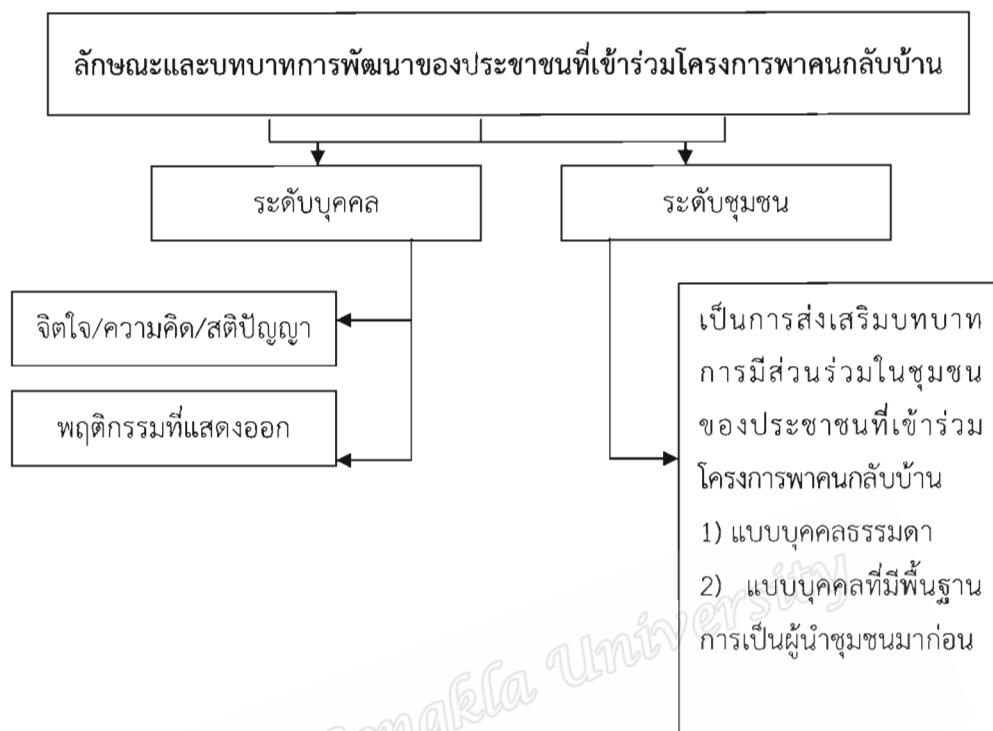
ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และประชาชนทั่วไป ซึ่งใช้วิธีการพรรณนาเชิงเนื้อหาเพื่อวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากเอกสาร แสดงให้เห็นถึงลักษณะและบทบาทของของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ตลอดจนการเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น พบว่า ภายหลังจากที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านแล้วนั้น มีการการแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามสถานภาพและตำแหน่งตามความคาดหวังของบุคคลอื่น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่งจากความคาดหวังของบุคคลนั้นนั้นจะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรม ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงรวบรวมข้อมูลสำคัญในการจำแนกลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านไว้ดังนี้

ภาพที่ 2 ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ภาพดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งอธิบายจากภาพดังกล่าวได้ว่า ลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล และระดับชุมชน รายละเอียดดังนี้

1. ระดับบุคคล เป็นลักษณะของการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การฝึกอาชีพและการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เป็นต้น ซึ่งได้สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านไว้ดังนี้

“...ผมคิดว่าบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลนั้น เป็นรากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาอื่นๆ ต่อไป ซึ่งหากบุคคลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถแล้วนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมี

ประสิทธิภาพ สามารถเป็นสมาชิกระดับครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพต่อไปได้...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2, 6 พฤศจิกายน 2561)

นอกจากนี้ลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านระดับบุคคลนั้น โดยสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้นำชุมชนคนที่ 4 ไว้ดังนี้

“...ผมเชื่อเหลือเกินว่าบุคคลจะพัฒนาได้นั้นเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงจำแนกบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม รายละเอียดดังนี้

1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา

พื้นฐานของประชาชนที่ต้องการเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านนั้นก็ต่างมาจากผู้ที่สมัครใจและมีความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะพัฒนาตนเองแล้วในระดับหนึ่งอยู่แล้ว ซึ่งในระหว่างการเข้าร่วมโครงการและภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 80-90 บุคคลจะเกิดการพัฒนาในด้านความคิดและมีการปรับทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปต่อรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นบทบาทการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญาไว้ดังนี้

“...เดิมทีคนกลุ่มนี้จะต่อต้านทั้งด้านความคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับรัฐไทย เพราะเขาถูกบ่มเพาะทางความคิดตั้งแต่เด็ก ถูกครอบงำด้วยพื้นฐานความคิดที่ไม่เป็นมิตรกับรัฐและคนที่ไม่ใช่พวกพ้องของตน ซึ่งแน่นอนว่าในระยะแรกของการเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน คนกลุ่มนี้ยังคงเกิดแรงต้านทางความคิดในระดับเล็กน้อย ปานกลาง หรือระดับสูงสุด ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลที่ยังไม่เข้าใจบริบทและเจตนารมณ์ของรัฐหรือหน่วยงานความมั่นคงที่ต้องการพยายามแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้อย่างจริงจังมากเท่าใดนัก...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ในระยะเวลาของการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น มีกระบวนการและขั้นตอนทางจิตวิทยาที่ทางวิทยาการของหน่วยงานความมั่นคงสามารถเข้าไปสลายแนวคิดด้านลบของบุคคลให้กลับมาสู่โลกของความเป็นจริงในบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 1 ไว้ดังนี้

“...ระหว่างเข้าร่วมโครงการความมั่นคงจะเริ่มจากการเคลียร์ในประเด็นประวัติศาสตร์เชิงบาดแผล ประวัติศาสตร์สร้างชาติ ที่กลุ่มแนวร่วมหรือกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบมักนำมาใช้ในการปลุกระดมและตอกย้ำทางความคิดให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนลุกขึ้นมาถืออาวุธเพื่อกอบกู้เอกราชให้กับปาดานี้ให้เกิดความรุ่งเรืองดังอดีตอีกครั้ง...”

(เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้หน่วยงานความมั่นคงยังมีมาตรการของการมุ่งเน้นที่จะสร้างความรู้และความเข้าใจใหม่ในมิติของศาสนา (อิสลาม) ที่ถูกต้องตามแนวทางและหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน การสามารถอยู่ร่วมกันกับศาสนิกอื่นในสังคมที่มีความหลากหลายได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปชนเข้ากับบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 3 ดังนี้

“...อีกประเด็นหนึ่งที่รัฐพยายามมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจคือเรื่องนาย-ซีแย ด้วยเช่นเดียวกัน ว่าแท้จริงแล้วนั้นพระเจ้า (อัลลอฮ์) สร้างมนุษย์ขึ้นมาให้มีความหลากหลาย มีเพศหญิง เพศชาย มีเชื้อชาติ มีเผ่าพันธุ์ และมีศาสนาที่ไม่เหมือนกัน เพื่อให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกันบนโลก (ดunya) ใบนี้อย่างสันติ...”

(เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านระดับบุคคลด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญานั้น พบว่า ผลที่ตามมาจากการพัฒนาตนเองของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนอกเหนือจากด้านความคิดและจิตใจที่ดีแล้วนั้น ยังก่อให้เกิดความมั่นใจและความสบายใจภายในตนเอง เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีหมายตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และหมายตามความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) และเป็นกลุ่มบุคคลที่หลบหนีออกนอกประเทศ ให้เขาได้กลับมาดำเนินการต่อสู้ในคดีตามกฎหมายของประเทศไทยอย่างถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องหลบซ่อนตัวเองอย่างที่ผ่านมา อย่างน้อยที่สุดก็สามารถทำให้เขาเหล่านั้นได้กลับมาอยู่กับครอบครัวของเขาในภูมิภาคนี้เพิ่มเติม สามารถกลับมาทำธุรกรรมทางการ

เงินได้ สามารถขอวีซ่าเพื่อไปฮัจญ์หรือไปอุมเราะห์ได้ปกติ หรือในบางกรณีที่ยังไม่สามารถขอได้ เขาก็สามารถมีช่องทางที่ไปยื่นหนังสือขอรับรองจากหัวหน้าราชการในพื้นที่เพื่อปลดล็อกขั้นตอนนี้ได้ ซึ่งสอดคล้องต่อความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 2 ไว้ดังนี้

“...แต่ในมุมมองกลับกันนั้นสำหรับบุคคลที่ยังคงหลบหนีหรือยังกบดานอยู่ที่ใดสักแห่ง เขาไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ในมิติตรงนี้ได้เลย ตลอดจนบางครั้งอาจจะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวอีกด้วยเช่นกัน อาทิ การลงนามเพื่อรับรองบุตร หรือการเซ็นต์หนังสือราชการต่างๆ ของบุคคลในครอบครัว...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 2, 9 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่าที่ผ่านมาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านมีการพัฒนาตัวเองและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมากขึ้น ทั้งกระบวนการด้านความคิด พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ประสบความสำเร็จกับบางบุคคลมากขึ้นนัก แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ระบุว่า ประชาชนตำบลตะโลงกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน มีแนวคิดและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอีกด้านหนึ่งพบว่า เมื่อบุคคลมีจิตใจ ความคิด และสติปัญญาที่บริสุทธิ์ ย่อมส่งผลการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางที่ดีด้วยเช่นกัน ตรงตามประโยคของคอบรานที่ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านด้านพฤติกรรมไว้ดังนี้

“...อย่างน้อยที่สุดจากบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเป็นหลัก มีความรับผิดชอบในบทบาทของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งในผืนแผ่นดินไทย...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

ซึ่งการพัฒนาด้านพฤติกรรมในที่นี่ เป็นการอธิบายรวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิตอย่างคนธรรมดาที่ต้องการอาศัยและพักพิงอย่างที่เป็นปกติสุข สามารถดำรงชีวิตกับครอบครัวได้อย่างเปิดเผย ไม่ต้องเร่ร่อนหรือหลบหนีดังเช่นชีวิตที่ผ่านมาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในอดีต และอีกนัยยะหนึ่งคือ การไม่แสดงพฤติกรรมที่ไปสร้างความเดือดร้อนทั้งชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในสถานะบทบาทไหนของสังคม การยึดหลักมนุษยชนและการเคารพซึ่งความเป็นมนุษย์ย่อมถือเป็นหลักการที่สำคัญในการพัฒนาตนเองเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายชีวิตที่สูงสุด ซึ่งสอดคล้องต่อคำกล่าวของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 5 ไว้ดังนี้

“...แม้ว่าในอดีตมนุษย์ทุกคนจะกลับไปแก้ไขการกระทำที่ผ่านมาไม่ได้แล้ว แต่ปัจจุบันและอนาคต มนุษย์สามารถเป็นผู้ลิขิตและเลือกปฏิบัติมันได้ หากใครคนอื่นไม่รู้ แต่ตัวเราย่อมรู้ดีอยู่เสมอว่าเรากำลังทำอะไรและทำไปเพื่อใคร ดังนั้น ปัจจุบันคือเวลาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ส่วนอนาคตคือความคาดหวังเอาไว้ในภายภาคหน้า หากในวันนี้เราประพฤติปฏิบัติดี แน่ใจว่าพระเจ้าย่อมทรงประทานสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตเราในอนาคตอย่างแน่นอน...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 5, 11 พฤศจิกายน 2561)

2. ระดับชุมชน เป็นการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันเพื่อให้ชุมชนเกิดสันติสุข ปราศจากการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านเป็นกลุ่มบุคคลที่มีหลากหลายสถานะ หลายบทบาท ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้จำแนกกลุ่มคนเหล่านี้ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป และ 2) กลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน โดยที่ประชาชน 2 กลุ่มนี้มีบทบาทและศักยภาพต่อการพัฒนาสังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง รายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มประชาชนที่มีสถานะเป็นบุคคลทั่วไปนั้น เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการตามขั้นตอนทางกฎหมายในโครงการพาคคนกลับบ้านแล้วนั้น เมื่อเขากลับมาใช้ชีวิตตามปกติในภูมิลำเนาเดิม เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนักต่อชุมชนหรือสังคมที่เขาดำรงอยู่

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 3 ไว้ดังนี้

“...ส่วนใหญ่ต้องการความเรียบง่าย ต้องการดำรงชีวิตแบบสมถะ เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป นั้น สอดคล้องกับคำกล่าวของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 1 ที่ให้ไว้ดังนี้

“...ระยะแรกเริ่มที่ได้กลับมาอยู่ในภูมิลำเนาเดิมนั้น บุคคลกลุ่มนี้ ยังคงเกิดความไม่มั่นคงในตนเอง เขาต้องการอยู่อย่างสันโดษ ไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ ก็ตาม หรือแม้แต่บุคคลอื่นที่มักมาถามในประเด็นต่างๆ มากมาย แต่มันก็ไม่ใช่ว่าพฤติกรรมของบุคคลทั้งหมด มันขึ้นกับตัวบุคคลแต่ละคนด้วย บางคนเมื่อได้กลับบ้านแล้ว เขาก็สามารถใช้ชีวิตเขาตามปกติ แต่อีกบางคนเมื่อกลับไปแล้วเขาสามารถพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาเป็นแกนนำทางธรรมชาติในชุมชนของเขาได้ อย่างน้อยที่สุดบุคคลกลุ่มนี้ก็สามารถปลดพันธะตนเองทางกฎหมาย ทำให้ชีวิตมีอิสระมากขึ้น มันทำให้รู้สึกว่าโลกทั้งใบเริ่มขยายกว้างออกไปมากขึ้น...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นอธิบายว่า แม้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านไม่ได้เข้ามาแสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสังคมที่ชัดเจนมากนัก แต่การดำรงชีวิตโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการพัฒนาตนเองและสังคมโดยอ้อม ทั้งเชิงความคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สาธารณะ ทั้งนี้ไม่ว่าบุคคลจะมีความคิดหรือความเชื่อใดๆ ก็ตาม แต่การไม่นำมาซึ่งการสร้าง ความเดือดร้อน ความเสียหายแก่บุคคลอื่นย่อมเป็นผลดีทางสังคมเป็นอย่างยิ่ง การเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ตลอดจนการไม่ลงมือกระทำผิดใดใดที่สื่อถึงการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นย่อมเป็นบทบาทสำคัญของพลเมืองที่ดี ที่ควรระลึกและพึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อันนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างสันติและเกิดการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2.2 บทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน พบว่า บุคคลกลุ่มนี้เดิมที่มีสถานะและบทบาทที่เป็นแกนนำในชุมชนหรือสังคมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านกับภาครัฐ อาทิ ผู้นำศาสนา (อิหม่าม/ คอเต็บ/ บิหลาล) ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน) หรือผู้นำตามธรรมชาติในประเภทอื่นๆ ตลอดจนครูหรืออาจารย์ในสถาบันการศึกษาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มผู้นำประชาชนเหล่านี้ เขจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการประพุดติ ปฏิบัติตน การวางตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยไม่ต้องลงทุนใดใด เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ย่อมมีมวลชนที่ให้ความเคารพนบถนอบตนอยู่เป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว อีกทั้งบทบาทหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสังคมที่สามารถขยายได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งกลุ่มที่เป็นแกนนำประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในกระบวนการหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 4 ไว้ดังนี้

“...ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ กลุ่มนี้ สามารถช่วยเหลือและเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์โครงการพาคณกลับบ้านในเชิงขยายและสื่อถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐบาลต่อความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เพราะเขาจะเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีที่สามารถทำให้บุคคลอื่นเห็นว่าเมื่อเขาได้เข้าโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้น เขาสามารถกลับมาอยู่ในชุมชนหรือสังคมของเขาเองได้อย่างปกติ หมดพันธะทางกฎหมาย...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 4, 11 พฤศจิกายน 2561)

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ต่างเห็นต้องต้องกันในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

“ส่วนใหญ่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เมื่อกลับมาแล้วจะเป็นเชิงบวก เพราะเขาต้องการที่จะกลับมาอยู่กับครอบครัวอยู่กับลูก กับภรรยา มันย่อมดีกว่ากลุ่มบุคคลที่ยังหลบหนีอยู่ในแถบประเทศชายแดนต่างๆ อย่างแน่นอน”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 10, 15 พฤศจิกายน 2561)

ภายหลังจากการที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่ดำเนินการโดยหน่วยงานความมั่นคงแล้วนั้น เมื่อบุคคลผ่านการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวแล้วเสร็จนั้น บุคคลจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน โดยภาครัฐมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้รับช่วงต่อจากหน่วยงานความมั่นคง และคอยดูแลบุคคลเพื่อสอดส่องและประเมินผลต่อพฤติกรรมภายหลังการเข้าร่วมโครงการฯ และในความช่วยเหลือของภาครัฐนี้หมายความว่า ภาครัฐจะเป็นตัวนำในการริเริ่มโครงการ มิได้หมายถึงว่ารัฐจะเอาเงินไปหยอดใส่มือชาวบ้าน ภาครัฐจะเป็นกลไกนำร่องในโครงการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งบุคคลที่มีทุนเดิมในการเป็นผู้นำนั้นสามารถเข้าไปมีบทบาทกับรัฐอย่างมีส่วนร่วมได้ไม่ยาก ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ผู้นำชุมชนคนที่ 1 กล่าวไว้ว่า

“...หากบุคคลนั้นเป็น ‘คอเต็บ’ ในชุมชน แน่ใจว่าเสียงของเขาสามารถมีอิทธิพลในการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลอื่นเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้ หรือแม้แต่การนำเสนออะไรบางอย่างต่อรัฐ ซึ่งแน่นอนว่ารัฐควรรับฟังในเสียงหรือคำสะท้อนของเขา และที่เห็นบ่อยครั้งมากที่สุดในพื้นที่อำเภอยะหริ่งและพื้นที่อื่นของจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ‘การตั้งวิสาหกิจชุมชน’ ซึ่งรัฐจะเป็นหน่วยสนับสนุนและคอยอำนวยความสะดวกขั้นต้นในการก่อตั้งแล้วภายหลังจากนั้นคนในชุมชนก็ต้องบริหารจัดการกันเอง ดังเช่นในอำเภอปะนาเระ ที่มีการจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน นำโดย อิสมะแอ ทำน้ำ เป็นต้น..”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 1, 12 พฤศจิกายน 2561)

สรุป จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีบทบาทการพัฒนาทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชนที่แตกต่างกัน เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชนได้ตามศักยภาพและความถนัดที่ไม่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนเดิมในสถานะบทบาททางสังคมจากอดีต (ก่อนที่จะเข้าร่วมอบรมโครงการพาคณกลับบ้าน) หรือบุคคลอีกประเภทหนึ่งคือ การต้องการเป็นจิตอาสา โดยรวมตัวกันเพื่อรวมพลังและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มที่เกิดขึ้นจะมีศักยภาพพบน้อยเพียงใดนั้นก็ย่อมขึ้นกับบริบทและความเข้มแข็งหรือความเหนียวแน่นของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน

การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน

นโยบายสานใจสู่สันติของรัฐต้องการรองรับการกลับมาของผู้ที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากกรรมาชนบวร อันนำมาซึ่งโครงการพาคณกลับบ้าน ที่ได้ริเริ่มขับเคลื่อนงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้ระยะเวลาเกือบ 10 ปี ทำให้สามารถลดจำนวนอัตราการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจากการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ทุกภาคส่วนก็ต่างยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมชายแดนใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน

1. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น เป็นหนึ่งในขั้นตอนของรูปแบบการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้านของนโยบายรัฐที่ต้องมีมาตรการการขับเคลื่อนชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีการจัดตั้งไว้แล้ว 37 ชมรม (อำเภอละ 1 ชมรม) และครอบคลุมทุกอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสี่อำเภอของสงขลา ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านให้มีความเข้มแข็ง ทั้งตัวบุคคล สมาชิกเครือข่าย การพัฒนาชุมชนและสังคม ตลอดจนสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในการให้ความช่วยเหลือและพร้อมหนุนเสริมกระบวนการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคงต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องต่อการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3 ที่กล่าวไว้ว่า

“...หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้มอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปท.อ) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานและอำนวยความสะดวกพร้อมทั้งให้การสนับสนุนขั้นต้นในการขับเคลื่อนชมรมพาคณกลับ

บ้าน เพื่อกระตุ้นให้มีการดำเนินงานกิจกรรมของชมรมอย่างเป็น
ระยะและต่อเนื่อง โดยให้ประสานกับหน่วยงานด้านการพัฒนาใน
พื้นที่เป็นหลัก เพื่อดำเนินการต่อยอดของกิจกรรมชมรม...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ คนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ภาครัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้สมาชิกในชมรมได้มี
บทบาทต่อการช่วยเหลือและร่วมกันสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนและสังคมต่อไป ทั้งนี้
ภาครัฐได้ดำเนินการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมสันติสุข โดยยึดตามหลักคิด “รัฐต้องดี มีมวลชน พาคณ
กลับบ้าน ช่วยกันสร้างชุมชนเข้มแข็ง แบ่งกันรับผิดชอบความปลอดภัยในชีวิต ต่อต้านยาเสพติด
ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คู่เคียงพหุวัฒนธรรม นำพาสันติสุข” โดยให้นำไปสู่
เป้าหมายของผลลัพธ์สูงสุดสุดคือ การมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ของพี่น้องประชาชนในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาข้อมูลจากอุดมคติและสภาพการณ์ที่เป็นจริงนั้น ย่อมเป็นไปได้หลายทิศทาง
ข้อมูลจากเสียงสะท้อนอีกด้านหนึ่งในการดำเนินงานของภาครัฐต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนา
สังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ผ่าน ‘ชมรมพาคณกลับบ้าน’ นั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง
ที่ได้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ต่างร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมบทบาทการ
พัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้
รวบรวมข้อมูลของประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหา
ดังกล่าว ดังนี้

1.1 ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่ เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ในการขับเคลื่อน ‘ชมรมพาคณกลับบ้าน’

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่เป็นในทิศทางเดียวกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
ศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่
เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นคือ “ภาครัฐยังทำงานกันแบบไม่บูรณาการ ทั้งหน่วยงานความ
มั่นคง (ทหาร/ ตำรวจ) และหน่วยงานปกครอง (ศปก.อ.)” กล่าวคือ หน่วยงานความมั่นคงยังเป็น
องค์กรหลักและทำงานอยู่ฝ่ายเดียวในการดำเนินงานเรื่องนี้ทั้งหมด โดยไม่มีการประสานงานกับ
หน่วยงานด้านอื่นๆ ของภาครัฐ ซึ่งผลกระทบที่กลับมาจึงทำให้ภาครัฐไม่มีความทั่วถึงกับประชาชนที่
ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน บางคนก็ยังคงหวาดระแวงและไม่มีความไว้วางใจต่อภาครัฐ
อยู่ดังเช่นเดิม ซึ่งสอดคล้องจากการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนที่ 2 ไว้ดังนี้

“...การเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีการรวมกลุ่มชมรมของบุคคลที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในแต่ละพื้นที่ แต่ปัจจุบันมันยังขาดการบริหารจัดการองค์กรที่ดี เพราะมันขึ้นอยู่กับมิติของศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) มันจึงทำให้บุคคลไม่มีความเป็นอิสระในชมรมเอง บางครั้งมีการสนับสนุนงบประมาณมาให้ชมรมเพียงจำนวนหนึ่ง แต่มันไม่สามารถทำให้ชมรมขับเคลื่อนงานการพัฒนาสังคมไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เนื่องจากศปก.อำเภอมองว่า กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่เนื้องานของเขาโดยแท้จริง แต่มันเป็นกลุ่มภารกิจงานของหน่วยงานความมั่นคงมากกว่า”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 2, 12 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้จากข้อมูลสัมภาษณ์เสียงส่วนใหญ่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านนั้นกล่าวว่า ชมรมพาคคนกลับบ้านคือจุดเริ่มต้นในการพัฒนาศักยภาพบทบาทของสมาชิก ทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน และเกิดการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชน หากชมรมเข้มแข็งย่อมเป็นที่น่าสนใจและนำมาสู่การดึงดูดสมาชิกเครือข่ายหรือประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ทั้งบุคคลที่เป็นประชาชน และบุคคลที่ที่ทุนเดิมเป็นผู้นำในด้านต่างๆ ให้ได้มาอยู่ในกรอบของแผนงานและกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นจุดสำคัญอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรทำแก้ไขดำเนินการเพื่อปลดล็อกอุปสรรคดังกล่าว ให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมากยิ่งขึ้น

1.2 แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ในการขับเคลื่อน ‘ชมรมพาคคนกลับบ้าน’

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้อันเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ การทำความเข้าใจและวางมาตรการทำงานภายในภาครัฐอย่างบูรณาการ โดยหน่วยงานความมั่นคงต้องกระจายการทำงานแบบบูรณาการกับองค์กรในท้องถิ่นต่างๆ ด้วย ซึ่งต้องเข้าใจกันและกันเป็นทีมเดียวกัน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งควรเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเหล่านั้นเข้าไปร่วมด้วยช่วยกันในการปฏิบัติงาน เช่น 4 เสาหลักในสังคม ให้เข้าไปทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง หรืออีกแนวทางหนึ่งคือทางอำเภอประสานกับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เพื่อดูแลบุคคลกลุ่มนี้อย่างเป็นทางการไป เนื่องจากพื้นฐานการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

บางคนเขาขาดการศึกษา ดังนั้นจึงไม่มีโอกาสได้ไปเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ อย่างน้อยหน่วยงานภาครัฐหรืออำเภอควรเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านการศึกษาหรืออาชีพของเขาไปก่อน หรือจะให้ให้มีเจ้าหน้าที่ไปประเมินผลภายหลังก็ย่อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจากการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนที่ 3 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...โครงการพาคนกลับบ้านนั้นเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลมีแบบแผนของตัวนโยบายที่ดีแล้ว ในแนวทางปฏิบัติควรมีการทำงานภายในภาครัฐ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง หรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการที่แท้จริง และต้องจริงจังต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างเข้มข้น...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 3, 13 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ และประชาชนทั่วไป ที่มีความคิดเห็นและเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า หากภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาในจุดนี้ได้ การทำงานภายใต้โครงการพาคนกลับบ้านที่จะสามารถเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้อย่างยั่งยืน

2. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านของภาครัฐ

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ภาครัฐมุ่งเน้นสันติวิธีมานำในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ผ่านชมรมพาคนกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแน่นอนว่าโครงการพาคนกลับบ้านมันเกี่ยวข้องกับงานความมั่นคง ดังนั้นด้านคุณภาพชีวิตหรืออาชีพของเขานั้นจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเข้าร่วมโครงการ เพราะหน่วยงานความมั่นคงมองว่าโครงการพาคนกลับบ้านนี้เป็นเรื่องที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รัฐที่เข้าไปช่วยเหลือคือประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง ส่วนโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนา

คุณภาพชีวิตนั้นเป็นเพียงโครงการเสริม และมันก็ได้เป็นข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้นกับบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และหากถามต่อว่า โครงการเสริมนี้มันประสบความสำเร็จหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพราะอาจจะมียบางพื้นที่ที่ไม่ได้รับความสนใจในโครงการเหล่านี้มากนัก

สำหรับงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ตามนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ภายใต้แนวคิด “กฎหมายนำ การทหารตาม และงานการเมืองขยาย” นั้น ภาครัฐมีการส่งเสริมและให้การช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิตเบื้องต้น เพื่อมนุษยธรรมที่จำเป็นตามหลักมนุษยชนที่มนุษย์คนหนึ่งพึงจะได้รับ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้ดูแล ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5 ที่กล่าวไว้ในประเด็นนี้ว่า

“...โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นได้รองรับกลุ่มประชาชนกลุ่มนี้ เช่น การฝึกอาชีพ แต่ถึงอย่างไรมันต้องขึ้นอยู่กับบริบทหรือแล้วแต่อำเภอในพื้นที่นั้นๆ ที่จะริเริ่มโครงการนั่นเอง แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เป็นข้อผูกมัดในโครงการพาคณกลับบ้าน โครงการเหล่านี้เป็นเพียงแค่โครงการส่งเสริมเพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้มีแรงจูงใจให้เขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตโดยปกติ ซึ่งหากมองในมุมคุณภาพชีวิตมันไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเท่าใดนัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปและเห็นได้ชัดคือคุณภาพทางจิตใจ ที่เขาสามารถกลับมาอยู่กับครอบครัวได้...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้ แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ จึงต้องเริ่มต้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้น ของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม

ซึ่งลักษณะของบทบาทที่สามารถช่วยเหลือรัฐได้นั้น มีหลากหลายวิธี โดยเฉพาะงานด้านความมั่นคง เช่น

- การประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้บุคคลมาเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
- การเป็นล่ามแปลภาษา (ยาวี) ในกระบวนการทำงานของรัฐ
- การเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง (ซึ่งบทบาทนี้จำเป็นต้องพิจารณาคัดเลือกตามศักยภาพที่เหมาะสมของบุคคลด้วยเป็นพิเศษ เนื่องจากประเด็นศาสนาเป็นการทำงานที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของประชาชน)
- การเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งในเชิงเปิดเผยและเชิงลับเฉพาะ ต่อการเข้าไปสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสลายกระบวนการทำงานแบบรัฐซ้อนที่เกิดขึ้นในสังคมชายแดนใต้ต่อไป
- เป็นกำลังภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนงานควบคุมพื้นที่ไม่ให้เกิดเหตุในเขตชุมชน เช่น การเป็นอาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน (อรบ.), ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.), ชุดคุ้มครองตำบล (ชคต.)
- การเป็นเครือข่ายสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนงานสร้างความเข้าใจตามนโยบายประชารัฐสร้างอำเภอสันติสุข ตลอดจนการทำงานร่วมกันกับแบบหลักสูตรประชาร่วมใจทำความดีเพื่อแผ่นดิน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้ศาสนา เพื่อสลายความคิดและความเชื่อของผู้เห็นต่าง

ดังนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน เพราะไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพียงประชาชนคนธรรมดา หรือผู้ที่เคยเป็นแกนนำชุมชนในด้านต่างๆ มาก่อน ก็ล้วนสามารถเข้ามาทำงานจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไปได้

3. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากคำนิยามของผู้ศึกษาวิจัยที่ระบุไว้ว่า ผู้นำชุมชน ในที่นี้หมายถึง ผู้นำท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ) ซึ่งเป็นอีกกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่งที่มีอิทธิพลในด้านภาวะผู้นำ เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะของการชักนำบุคคลให้คล้อยตาม และเป็นบุคคลที่จำเป็นต้องเข้าไปคลุกคลีเพื่อทำความสนิทสนมกับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งในประเด็นการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นก็เป็นหนึ่งในความดูแลของผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ในหลายๆ ส่วนราชการ ดังนั้นผู้นำชุมชนเปรียบเสมือนคนกลางที่คอยประสานงานให้กับประชาชนและภาครัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันของกรอบสังคม

การศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่หนึ่งที่มีประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้นำชุมชน

ทั้งผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องเข้าใจในนโยบายของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผู้นำชุมชนคนที่ 5 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...การต้องการเปลี่ยนแนวคิดจากการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงหรือใช้อาวุธมาเป็นการต่อสู้ด้วยแนวทางสันติ ภายใต้สโลแกน ‘อดีตไม่สำคัญ ปัจจุบันฉันรักเธอ อนาคตเรารักกัน’ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนต่างมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า นโยบายพาคคนกลับบ้านเป็นกระบวนการที่ชาญฉลาดของรัฐ เป็นโครงการที่ดีมาก ควรค่าต่อการสนับสนุนและผลักดันให้มีการดำเนินงานต่อไป ดังเช่นการให้สัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวของผู้นำชุมชนคนที่ 2 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ที่ผ่านมาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีการพัฒนาตัวเองและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมากขึ้น ทั้งกระบวนการด้านความคิด พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ประสบความสำเร็จกับบางบุคคลมากขึ้นนัก...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 2, 12 พฤศจิกายน 2561)

แต่เสียงส่วนใหญ่ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดให้ค่าเฉลี่ยประมาณการของความสำเร็จโครงการพาคคนกลับบ้านต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เห็นต่าง โดยระบุว่า ร้อยละ 60-70 ของประชาชนที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คนที่ 4 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่เหมาะสมมากที่สุดในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน เพราะผู้นำชุมชนย่อมมีความสัมพันธ์ที่ต้องเข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในความดูแลของตนเองอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลตรงกลางที่มีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงทั้งภาครัฐและประชาชน ซึ่งแน่นอนว่าทุกความเคลื่อนไหวของประชาชนในการปกครองย่อมอยู่ในสายตาของผู้นำชุมชนอย่างแน่นอน...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

ผู้นำชุมชนย่อมทราบดีว่าประชาชนภายใต้การปกครองมีความสามารถและมีศักยภาพในด้านใดบ้าง สิ่งหนึ่งที่ผู้นำสามารถวัดผลของพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้นคือ การสร้างความปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยเจรจาอย่างเป็นมิตร และให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปในสังคม ซึ่งผู้นำต้องปฏิบัติที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเป็นกันเอง และการสอบถามถึงความรู้สึกของบุคคล ซึ่งบางคนไม่กล้าที่จะระบายความรู้สึกให้คนอื่นที่ไม่สนิทฟัง แต่สำหรับผู้นำชุมชนแล้วนั้นมีใจคนอื่น แต่กลับเป็นที่พึ่งทั้งทางจิตใจและการดำรงชีวิตในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาวิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งหมดและเป็นข้อมูลที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันมาจำแนกแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความสามารถ พร้อมกับยกระดับคุณธรรมของบุคคลให้สูงขึ้น ซึ่งความสามารถและคุณธรรมในที่นี้จะต้องแสดงออกมาในการกระทำ มิใช่ระดับคำพูด นั่นคือ จากความใกล้ชิดระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในการปกครอง ผู้นำชุมชนย่อมมีพื้นฐานทางความรู้ในการพิจารณาบุคลิกภาพและศักยภาพในด้านต่างๆ ของประชาชน เพื่อการส่งเสริมแนวทางของสัมมาชีพตามความถนัดในส่วนบุคคล และเหนือสิ่งอื่นใดผู้นำชุมชนจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านด้วยอีกทางหนึ่งว่า ภายหลังจากการที่ประชาชนได้กลับไปอยู่ในพื้นที่ที่เขาสามารถดำรงชีวิตในสังคมส่วนรวมได้อย่างปกติหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1 ที่กล่าวถึงลักษณะของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคลไว้ดังนี้

“...ผู้นำชุมชนย่อมต้องมีการประเมินความพร้อมของประชาชนกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อการนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาระดับปัจเจกบุคคลแบบรายกรณี และตรงตามความต้องการของบุคคลสูงสุด จากนั้นผู้นำชุมชนจะเป็นคนกลางที่รายงานความเคลื่อนไหวของประชาชนให้ภาครัฐทราบ เพื่อการส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้น เช่น การให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ หรือการสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เบื้องต้นในการประกอบอาชีพ เป็นต้น...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

เพราะเมื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในวิชาชีพ จนสามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้แล้วนั้น โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมไม่หวนทางกลับไปสู่การดำเนินชีวิตแบบความยากลำบากและการต้องพลัดพรากจากคนรักในครอบครัวอย่างแน่นอน และ

เมื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาของบทบาทการเป็นพลเมืองในการดำเนินชีวิตของสังคมคนหนึ่งที่ เป็นคนที่มีคุณธรรม กล่าวคือ เป็นคนดี คิดดี ประพฤติดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม มีเมตตากรุณา และเป็นผู้มีศีลธรรมในการยึดมั่นทางจิตใจต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านในระดับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถและยกระดับคุณธรรมในตน ย่อมเป็นการวางรากฐานของบุคคลต่อการพัฒนาสู่ระดับอื่นๆ ของสังคมต่อไป

2. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การส่งเสริมการพัฒนาในลักษณะนี้มุ่งเน้นการสร้างสรรคความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างประชาชนกับประชาชน นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพัฒนาที่ต่อยอดจากการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลดังข้างต้น ดังนั้นเมื่อสังคมเปิดโอกาสและยอมรับการกลับมาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้ในระดับหนึ่งแล้วนั้น ผู้นำชุมชนสามารถนำประชาชนเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้ โดยเริ่มต้นจากเล็กไปใหญ่ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมของทั้งประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ด้วยเช่นกัน ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 6 ที่กล่าวถึงลักษณะของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

“...เมื่อสังคมเปิดโอกาสและคาดหวังว่าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจะสามารถดำเนินชีวิตแบบปกติ ไม่กลับไปประพฤติปฏิบัติตนในแบบอดีตที่ผ่านมา ความคาดหวังเหล่านี้จะเป็นความรู้สึกภายในของตัวประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านต่อการตั้งมั่นในตนเองเพื่อประพฤติปฏิบัติตนในกรอบแนวทางของสังคมต่อการเป็นพลเมืองที่ดี...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 6, 13 พฤศจิกายน 2561)

3. ระดับเงื่อนไขในการดำรงชีวิต เนื่องจากปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนจะดำรงชีวิตอยู่ได้จะต้องมีเงื่อนไขด้านต่างๆ ของสังคม ดังนั้นการพัฒนาในส่วนนี้จึงเป็นสอดคล้องต่อแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านสูงสุด เพราะกระบวนการก่อนหน้านี้นี้เป็นเพียงการเตรียมความพร้อมของบุคคล และเป็นการทดสอบจิตใจในความมั่นคงภายในของตนเองในการทำความคิดดี และประพฤติดี เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2 ที่ให้ความเห็นไว้ว่า

“...ผู้นำชุมชนสามารถพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เป็นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่ได้ โดยพิจารณาจากศักยภาพความถนัดของรายบุคคล เช่น บุคคลที่เป็นแกนนำในด้านต่างๆ มาก่อน แน่นนอนว่าบุคคลเหล่านี้ย่อมจะมีมวลชนของตนเองเป็นหลักผู้นำชุมชนจึงสามารถใช้โอกาสนี้ในการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้บุคคลมาเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เพื่อการพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติ เป็นต้น...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2, 6 พฤศจิกายน 2561)

ด้วยเหตุนี้การวางแนวทางเพื่อส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำชุมชนจึงไม่มีมาตรการตายตัว ขึ้นอยู่กับเทคนิคและประสบการณ์การทำงานส่วนบุคคล ตลอดจนบริบทของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ต่างๆ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการวางกรอบแนวทางของผู้นำชุมชนเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

4. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโบร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อกระบวนการตัดสินใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่มีบทบาทการทำงานที่อยู่ตรงกลางในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในภาครัฐทราบ และคอยเป็นกระบอกเสียงของภาครัฐในการดำเนินนโยบายต่างๆ สู่การสร้างความสำเร็จให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันนี้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกณิคมการทำงานแบบบูรณาการของผู้นำชุมชนทั้ง 4 เสาหลัก ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ในการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี ดังนั้นคำจำกัดความของผู้นำชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงไม่ตายตัวว่าต้องเป็นผู้นำที่ระบุตามระเบียบกรมปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

จากข้อสรุปของแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น เป็นไปในลักษณะของกรรมวิธีหรือกระบวนการหรือขั้นตอนทางจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่ พัฒนาสังคม ที่เป็น

ภูมิลำเนาของเขาให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการนั้นจะไม่เร่งรีบ ค่อยเป็นค่อยไป ตามความพร้อมของส่วนบุคคล ซึ่งแน่นอนว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนเป้าหมายย่อมมีความแตกต่างกันไป

ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงจำเป็นต้องทำการบ้านอย่างละเอียดและรอบคอบ ในการผลักดันและหนุนเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านตามบุคคลเป็นรายกรณีไป ไม่สามารถใช้มาตรการหรือแนวทางหรือกระบวนการแบบเหมารวมในการพัฒนาบุคคลได้ แล้วนำผลลัพธ์จากการประเมินการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมาต่อยอดในการทำงานเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงสำคัญของข้อมูลแบบปฏิบัติการข่าวสารในพื้นที่ สู่การสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวคิดสุดโต่งในการใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชจากรัฐไทย

การทำงานเป็นระบบเครือข่าย (Network) ย่อมเป็นผลดีต่อการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างรวดเร็ว และอีกแนวทางหนึ่งในปัจจุบันที่ผู้นำชุมชนสามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้นั้นคือการทำงานร่วมกันกับสภาสันติสุขตำบล ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนศาสนา (อาทิ โต๊ะอิหม่ามในมัสยิด และเจ้าอาวาสในวัด) ตลอดจนผู้นำตามธรรมชาติในด้านอื่นๆ ของสังคม โดยพยายามสร้างความเข้มแข็งของชุมชนศรัทธาให้เกิดขึ้นในระดับตำบล แล้วขยายต่อสู่อำเภอ จังหวัด และสังคมวงกว้างต่อไปอย่างสันติ

5. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาวิจัยในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนนั้น พบว่า สิ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้คือ การมีจุดสนใจร่วมกัน เพราะการที่บุคคลจะลงมือกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้นั้น ย่อมเกิดจากประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 5 ไว้ดังนี้

“...ประชาชน เป็นกลุ่มบุคคลในสังคมจำนวนมากที่ทุกกลุ่มทุกฝ่าย และทุกภาคส่วนต่างต้องการให้เป็นมวลชน ดังนั้นประชาชนจึงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุดในสังคมที่สามารถรวมกำลังของการมีส่วนร่วมเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อการขับเคลื่อนสังคมหรือประเทศในมิติหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้

ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ไป (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำ ฉะนั้น
ความหมายในที่นี้จึงมีลักษณะที่ตรงข้ามกับการเมินเฉย...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 5, 21 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 3 ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญอีกประการ
ไว้ดังนี้

“...ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้บางส่วนมีความ
เข้าใจในกระบวนการทำงานของรัฐในการขับเคลื่อนโครงการพา
คนกลับบ้าน แต่กลับกันนั้นก็ยังมีประชาชนจำนวนอีกไม่น้อยที่ยัง
ไม่เข้าใจถึงเจตนารมณ์สูงสุดของการขับเคลื่อนงานในลักษณะ
พร้อมทั้งมีการโจมตีและแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วย โดยมักจะมี
คำถามต่อรัฐเสมอว่า เพราะเหตุใดรัฐจึงต้องพาโจรกลับบ้านด้วย?...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องต่อความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปคนที่ 4
เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านของ
ภาคประชาชน ที่กล่าวไว้ว่า

“...ต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ การให้ความรู้ในข้อมูลของ
เจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถเล็งเห็น
ความสำคัญของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นไป
ในทิศทางเดียวกัน และก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการ
หนุนเสริมกระบวนการภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหา...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 4, 21 พฤศจิกายน 2561)

ดังนั้นสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนนั้นจึงต้อง
เริ่มต้นด้วยการพูดคุย ซึ่งรัฐย่อมไม่สามารถที่จะเข้าไปพูดคุยกับประชาชนได้หมดทุกคน โดยมีความ
สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปคนที่ 1 ที่กล่าวว่า

“...รัฐต้องใช้แนวทางของการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มแกนนำ
หรือผู้นำชุมชนเสียก่อน อันจะก่อให้เกิดเสียงของพลังประชาชนที่
เป็นตัวแทนของรัฐ...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2561)

ซึ่งเป็นการกระจายความรู้จากผู้นำสู่พี่น้องประชาชนในชุมชนและสังคมที่ขยายเป็นวงกว้างต่อการสร้างความเข้าใจในประเด็นการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านต่อไป

ในข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังประเด็นข้างต้น สอดคล้องต่อการให้สัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 2 ที่กล่าวว่า

“...กระบวนการสร้างความเข้าใจโดยชี้แจงรายละเอียดและเจตนารมณ์ที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสู่การดำเนินงานในสังคมจำเป็นต้องดำเนินการกับทุกภาคส่วนเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถร่วมกิจกรรมพัฒนาสัมพันธ์กันในชุมชน และทำให้ประชาชนชายแดนใต้ไม่ให้เกิดเป็นแนวร่วมมุลลับของกลุ่มก่อความไม่สงบ...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 2, 20 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

6. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่แท้จริงนั้นต้องเกิดมาจากความเข้าใจ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนของสังคมนายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งที่เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนี้

1. ภาครัฐทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลสาบโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลทะเลสาบโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลทะเลสาบโปร์ให้ความเคารพนับถือ) เกี่ยวกับความประสงค์ของรัฐต่อการนำนโยบายสานใจสู่สันติ ภายใต้โครงการพาคคนกลับบ้าน

2. การนำผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้าน

3. การจัดทำเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้านสู่ประชาชนระดับรากหญ้า พร้อมการประเมินเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ซึ่งจัดทำโดยผู้นำชุมชนในพื้นที่

4. พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ

5. การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยประชาชนต้องมองข้ามผ่านแนวคิดที่ว่ารัฐพาคคนกลับบ้าน แต่พึงระลึกในใจว่าการกระทำของรัฐและจากการร่วมมือกันกับทุกภาคส่วนนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงจิตวิทยา ต่อการสลายโครงสร้างและสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวความคิดด้านลบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคแก่ประเทศไทย

6. ประชาชนร่วมกันการกระจายข่าววงกว้างเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการพาคคนกลับบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งสารสู่ผู้เห็นต่างหรือผู้ที่ตีความการกระทำความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และผู้ที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนผู้ที่หวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย โดยการร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชนกับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ผ่านสมาชิกเครือข่ายของชมรมพาคคนกลับบ้านในแต่ละพื้นที่

7. การพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อาจจะใช้วิธีการปฏิบัติกรข่าวสารต่างๆ หรือการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมหนึ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า เป็นกิจกรรมตัวอย่างที่น่าจะมีการจัดทำในทุกพื้นที่ของสังคมชายแดนใต้คือการจัดการอบรมในมัสยิด เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนศรัทธา เพื่อลดจำนวนของการขยายตัวสมาชิกแนวร่วมขบวนการก่อความไม่สงบ ซึ่งมุ่งเน้นการใช้แนวทางของศาสนามาเป็นกรอบใน

การดำเนินงานทางความคิด และมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย โดยการขับเคลื่อนงานของชมรมพาคณกลับบ้าน

7. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มผู้เห็นต่างก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น พื้นฐานจิตใจเดิมของเขาก็เป็นประชาชนคนหนึ่งที่มีจิตอาสาบริสุทธิ์ที่หวังเพื่อต้องการพัฒนาสังคมในพื้นที่ของตนเอง แต่ด้วยการได้รับเพียงข้อมูลด้านเดียว และเป็นข้อมูลที่ถูกบิดเบือนจากฐานความจริง ทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง และศาสนา ตามวิธีการต่างๆ ของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบที่นำมาใช้ในการบ่มเพาะประชาชน จึงทำให้ประชาชนกลุ่มนี้เกิดความเชื่อในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องต่อคำอธิบายของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 8 ที่กล่าวไว้ว่า

“...สิ่งที่คนกลุ่มนี้หวังสูงสุดคือการได้เข้าไปช่วยเหลือเพื่อพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 8, 14 พฤศจิกายน 2561)

แน่นอนว่าเมื่อประชาชนกลุ่มดังกล่าวเข้าไปรายงานตัวตามกระบวนการต่างๆ ของโครงการพาคณกลับบ้าน การที่จะให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากประชาชนในสังคมภายหลังเสร็จสิ้นโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้นย่อมต้องใช้ระยะเวลาอยู่ไม่น้อย และอีกแนวทางหนึ่งของผู้ศึกษาวิจัยได้รับข้อมูลการสัมภาษณ์จากประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 7 ที่กล่าวว่า

“...ผมมีความเชื่อเหลือเกินว่า ทั้งภาครัฐ ผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ต่างมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันคือ การใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์พฤติกรรมของบุคคล ซึ่งภายในระยะเวลาของการพิสูจน์นี้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีบทบาทที่ชัดเจนของตนเองคือการไม่กลับไปกระทำผิดดังเช่นอดีต...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 7, 13 พฤศจิกายน 2561)

บทบาทของการพิสูจน์ตัวเองคือ การกระทำเพื่อแสดงออกและสื่อสารให้สังคมหรือบุคคลอื่นรับทราบว่า ทั้งระบบคิดและพฤติกรรมในการที่แสดงออกมานั้นของบุคคลได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสิ่งสำคัญประการแรกของการพัฒนานั้นเริ่มต้นจากหลักคิด หรือระบบการคิด การวิเคราะห์ และการไตร่ตรองของบุคคล อันนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 9 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ปัจจัยรอบข้างย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ด้วย เช่นเดียวกัน อย่างน้อยที่สุดการไม่สร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนา...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 9, 15 พฤศจิกายน 2561)

การพัฒนาในตัวบุคคลมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ทำให้ “คน” มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติที่ถูกต้องในลักษณะที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ต้องเป็นกระบวนการที่ควรได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วนั้นมนุษย์เราจะได้รับการพัฒนาในทุกการกระทำของห้วงชีวิตอยู่อย่างตลอดเวลา สอดคล้องไปกับการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านจะเกิดการพัฒนาได้นั้นต้องได้รับโอกาส (opportunity) จากสังคมด้วยเช่นกัน การให้โอกาสในทั้งนี้จะช่วยให้เกิดการคุณภาพพัฒนาชีวิต สังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม ขณะเดียวกันกระบวนการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มประชาชนเป้าหมายเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน หากเกิดการแตกแยกของประชาชนในสังคม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์ ตลอดจนพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

8. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ประชาชนเป้าหมายจะพัฒนาขึ้นได้นั้นเริ่มต้นด้วยการเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานภาพปัจจุบัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสร้างสรรค์

ทั้งนี้จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยสามารถค้นพบแนวทางต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากการให้ข้อมูลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับหลักการและปัจจัยที่สามารถทำให้ประชาชนเกิดการพัฒนา ประกอบด้วย

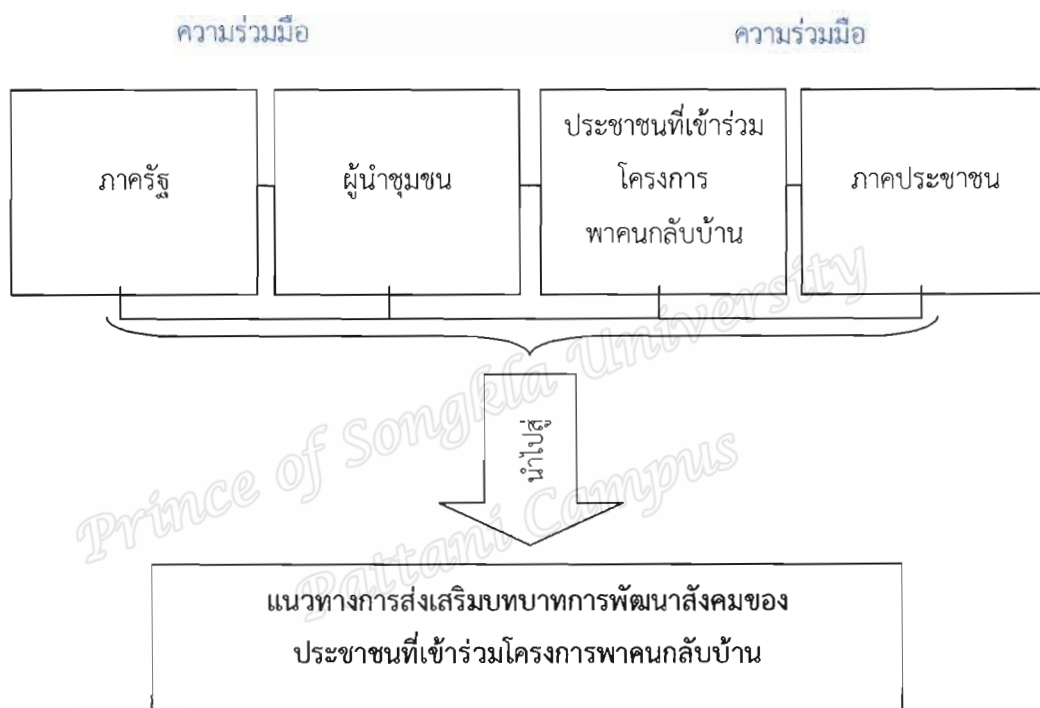
1. หลักการประชาธิปไตยในการดำเนินการพัฒนา
2. หลักช่วยกันคิดช่วยกันทำ
3. หลักการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมโดยเครือข่ายชมรมพาคณกลับบ้าน
4. หลักการให้การศึกษา การเรียนรู้ และการทำความเข้าใจในบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน
5. หลักการช่วยตนเองพึ่งตนเอง
6. หลักความสมดุล
7. หลักการหาความรู้ความสามารถให้กับตนเองอยู่เสมอ
8. หลักการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาหรือการประสานงาน
9. หลักการเริ่มงานพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ของประชาชน
10. หลักความเป็นผู้นำ
11. หลักคุณธรรม

ด้วยข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเป็นกรอบที่จะนำไปสู่การวางแผนแนวทางเพื่อส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาบุคคลด้วยการเสริมสร้างความรู้และคุณธรรมเป็นสำคัญ

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ตลอดจนระยะเวลาของการดำเนินศึกษา ผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลต่อการวางแผนแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่มาจากหลากหลายมิติของสังคม จึงทำให้เล็งเห็นถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจของผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนภาคประชาชน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านโครงการพาคณกลับบ้าน อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งสันติในเร็ววัน

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้จัดทำแผนภาพไว้เพื่อสรุปการอธิบายเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันของทุกภาคส่วนในประเด็นดังกล่าว โดยยึดความสัมพันธ์และความสอดคล้องจากข้อมูลการสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 คน ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากภาพข้างต้นจะเห็นถึงความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนของสังคมที่ให้ความร่วมมือต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างบูรณาการ และมีความต่อเนื่องในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ผู้ศึกษาวิจัยจึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านไว้ดังนี้

1. **ภาครัฐ** เป็นส่วนสำคัญในการวางมาตรการเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติวิธี ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองจำเป็นต้องผนึกกำลังกันแบบบูรณาการ ทำงานอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจในเนื้อหาที่กำลังดำเนินการ ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีการจัดตั้งหน่วยประสานงานหลักที่เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านโดยเฉพาะ ซึ่งหน่วยงานลักษณะนี้ จำเป็นต้องคอยให้คำปรึกษา เป็นพี่เลี้ยง และเป็นผู้ติดตามประเมินผลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง

ทั้งนี้เมื่อภาครัฐได้จัดตั้งชมรมพาคณกลับบ้านขึ้นมาแล้วนั้น ในระยะเริ่มต้นของการขับเคลื่อนงาน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในขั้นต้น เช่น งบประมาณดำเนินการ บางส่วน หรือวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนงานในกิจกรรมต่างๆ ของชมรมได้ เป็นต้น

2. **ผู้นำชุมชน** เป็นคนกลางที่คอยประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในที่นี้ ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

3. **ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน** บุคคลจะพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ เมื่อบุคคลได้รับโอกาสจากสังคมจำเป็นต้องเร่งพัฒนาตัวเอง โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมในลักษณะและบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดการที่ไม่ไปสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนาแล้วเช่นกัน

ทั้งนี้แนวทางที่สามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นคือ การขับเคลื่อนงานผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นกระบวนการทำงานแบบเครือข่ายจิตอาสาในการให้ความช่วยเหลือและพร้อมหนุนเสริมกระบวนการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคงต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม

4. ประชาชนทั่วไป จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ ในการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านอย่างถาวร เพราะจะทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์และเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานทางจิตวิทยาของรัฐในครั้งนี้ อันจะนำไปสู่การร่วมมือในการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ในทิศทางเดียวกัน และสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเช่นนี้คือ การเปิดใจยอมรับและให้โอกาสบุคคลได้กลับมาอยู่ในสังคมอย่างสันติ ซึ่งบางครั้งประชาชนก็จำเป็น “ปิดตาข้างหนึ่ง” เพื่อมองข้ามกระบวนการหรือขั้นตอนบางอย่างในการดำเนินการของภาครัฐ แต่มุ่งหมายไปที่เป้าหมายสูงสุดและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม ทั้งนี้หากมีการทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวแล้วนั้นจะทำให้ประชาชนชายแดนใต้ไม่ตกเป็นแนวร่วมมูมกลับของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบอย่างแน่นอน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และเพื่อศึกษาและวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตลอดจนเพื่อศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพาคณกลับบ้าน ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นการดำเนินโครงการจนยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง), ผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ), ประชาชนที่เคยเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และประชาชนทั่วไป จำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural Interview) และการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการพิจารณาประเด็นที่สำคัญ ตีความหมายพร้อมทำการตั้งข้อมูลหรือประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยเสนอข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์เชิงทฤษฎี และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และเกิดผลสรุปของการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

โครงการพาคนกลับบ้าน เป็นโครงการที่เกิดจากนโยบายสานใจสู่สันติ เพื่อรองรับการกลับมาของผู้ที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากความร่วมมือร่วมใจ โดยมียุทธศาสตร์เป็นกลุ่มประชาชนที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มประชาชนที่มีหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนกลุ่มประชาชนที่ตกใจหรือหวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย ให้ได้แจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจา แทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา โดยการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความมั่นคงเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนีกลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน

รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคนกลับบ้านนั้น มี 6 ขั้นตอน คือ

- 1) การรณรงค์สร้างความเข้าใจ
- 2) รับรายงานตัวและปรับทัศนคติ
- 3) การปลดปล่อยพันธะทางกฎหมายและอำนวยความสะดวกเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
- 4) การขับเคลื่อนชมรมพาคนกลับบ้าน
- 5) การส่งเสริมอาชีพและการฝึกอาชีพ และ
- 6) เมื่อกลับสู่ภูมิลำเนาจะมีการควบคุมและดึงมาช่วยกันสร้างสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า

1. ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านกรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน พบว่าลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล และระดับชุมชน ซึ่งในแต่ละระดับมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน และบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลนั้นเป็นรากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาอื่นๆ ต่อไปของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน หากบุคคลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถแล้วนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นสมาชิกระดับครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพ

บทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านสามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม เน้นอนว่าเมื่อบุคคลมีจิตใจ ความคิด และสติปัญญาที่บริสุทธิ์แล้วนั้น ย่อมส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางที่ดีด้วยเช่นกัน อย่างกับประโยคของคนโบราณที่กล่าวไว้

ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" เมื่อบุคคลมีจิตพร้อมก็จะส่งผลต่อกายภาพและพฤติกรรมที่พร้อมด้วยเช่นกัน อย่างน้อยที่สุดจากบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเป็นหลัก มีความรับผิดชอบในบทบาทของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งในผืนแผ่นดินไทย

ส่วนบทบาทในการพัฒนาระดับชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ผู้ศึกษาวิจัยสามารถจำแนกกลุ่มคนเหล่านี้ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป และ 2) กลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำในด้านต่างๆ มาก่อน โดยที่ประชาชน 2 กลุ่มนี้มีบทบาทและศักยภาพต่อการพัฒนาสังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังเช่นในกลุ่มของประชาชนที่มีสถานะเป็นบุคคลทั่วไปนั้น เมื่อเสร็จสิ้นการตามขั้นตอนทางกฎหมายในโครงการพาคณกลับบ้านแล้ว เมื่อเขากลับมาใช้ชีวิตตามปกติในภูมิลำเนาเดิม เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนักต่อชุมชนหรือสังคมที่เขาดำรงอยู่ ส่วนใหญ่ต้องการความเงียบสงบ ต้องการดำรงชีวิตแบบสมถะ เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย แต่สำหรับกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน เขาจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการประพฤติ ปฏิบัติตน และการวางตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ซึ่งจากความถนัดที่ไม่เท่ากันบุคคลส่งผลให้ลักษณะและบทบาทของการพัฒนาระดับชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมแตกต่างกันไปด้วย

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโป้ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมชายแดนใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน พบว่า

2.1 แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ ต้องเริ่มต้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้น ของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม

2.2 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น เป็นไปในลักษณะของกรรมวิธีหรือกระบวนการหรือขั้นตอนทางจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่ พัฒนาสังคม ที่เป็นภูมิลำเนาของเขาให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการนั้นจะไม่เร่งรีบ ค่อยเป็นค่อยไป ตามความพร้อมของส่วนบุคคล ซึ่งแน่นอนว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนเป้าหมายย่อมมีความแตกต่างกันไป

2.3 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ต้องเกิดมาจากความเข้าใจ เพราะในปัจจุบันประชาชนของสังคมชายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งนี้ก่อให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง

2.4 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจะเกิดการพัฒนาได้นั้น ต้องได้รับโอกาสจากสังคมด้วยเช่นกัน การให้โอกาสในทั้งนี้จะช่วยให้เกิดการคุณภาพพัฒนาชีวิตสังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม ซึ่งประชาชนเป้าหมายจะต้องทำความเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานภาพปัจจุบันด้วยเช่นกัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์

ในการนี้ทุกภาคส่วนต่างมีความยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมองว่าโครงการพาคณกลับบ้านเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลมีแบบแผนของตัวนโยบายที่ดีแล้ว ในแนวทางปฏิบัติควรมีการทำงานภายในภาครัฐ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองหรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการที่แท้จริง ตามความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับลักษณะบทบาทเฉพาะ ตลอดจนต้องจริงจังต่อการกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างแข็งขัน ทั้งนี้หากภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน ตระหนักในและให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนี้ จะสามารถเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อกระบวนการพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนา ตลอดจนนำมาสู่การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น สามารถเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้หลายแนวทางด้วยกัน ซึ่งให้เป็นตามลักษณะบทบาททางสังคมหรือภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน โดยสรุปดังนี้

1) ภาครัฐต้องสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการปฏิบัติงานและภารกิจงานกันภายใน พร้อมทั้งกระจายการขับเคลื่อนงานแบบบูรณาการและเป็นระบบ โดยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันในทุกส่วนราชการต่อการขับเคลื่อนงานด้านพัฒนาและกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติวิธี

2) ผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนงานชมรมพาคณกลับบ้าน เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และเป็นศูนย์กลางของการติดต่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน

3) เร่งสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบายพาคณกลับบ้านให้กับทุกภาคส่วนได้รับทราบถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของภาครัฐ เช่น ในกลุ่มพี่น้องไทยพุทธ กลุ่มภาคประชาสังคม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของภาครัฐเองด้วยเช่นกัน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี นำผลการศึกษามาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นพบว่า ภายหลังจากที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้น มีการการแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมบางอย่างที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิหรือที่ได้รับมอบหมายของหน้าที่สถานภาพและตำแหน่งนั้นให้บุคคลดำรงอยู่ ตามความคาดหวังของบุคคลอื่นต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่งและความคาดหวังของบุคคลนี้จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรมนั้น ทั้งนี้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีบทบาทการพัฒนาทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชนที่แตกต่างกัน เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชนได้ตามศักยภาพและความถนัดที่ไม่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนเดิมในสถานะบทบาททางสังคมจากอดีต (ก่อนที่จะเข้าร่วมอบรมโครงการพาคณกลับบ้าน) หรือบุคคลอีกประเภทหนึ่งคือ การต้องการเป็นจิตอาสา โดยรวมตัวกันเพื่อรวมพลังและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มที่เกิดขึ้นจะมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดนั้นก็ย่อมขึ้นกับบริบทและความเข้มแข็งหรือความเหนียวแน่นของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักปฏิบัติการข่าวสาร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่กล่าวว่า โครงการพาคณกลับบ้านมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความหวาดระแวง และฟื้นคืนความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติของ

เจ้าหน้าที่รัฐ และสอดคล้องกับสังคม คุณคณากรสกุล (2554) ที่ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคล

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน

ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และภาคประชาชน มีดังนี้

2.1 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านของภาครัฐ

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านของภาครัฐ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ภาครัฐมุ่งเน้นสันติวิธีมานำในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแน่นอนว่าโครงการพาคคนกลับบ้านมันเกี่ยวข้องกับงานความมั่นคง ดังนั้นด้านคุณภาพชีวิตหรืออาชีพของเขานั้นจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเข้าร่วมโครงการ เพราะหน่วยงานความมั่นคงมองว่าโครงการพาคคนกลับบ้านนี้เป็นเรื่องที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รัฐที่เข้าไปช่วยเหลือส่วนใหญ่คือประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง ส่วนโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเป็นเพียงโครงการเสริม และมันก็ได้เป็นข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้นกับบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และหากถามต่อว่า โครงการเสริมนี้มันประสบความสำเร็จหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

สำหรับงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านนั้น ตามนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ภายใต้แนวคิด “กฎหมายนำ การทหารตาม และงานการเมืองขยาย” นั้น ภาครัฐมีการส่งเสริมและให้การช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิตเบื้องต้น เพื่อมนุษยธรรมที่จำเป็นตามหลักมนุษยชนที่มนุษยคนหนึ่งพึงจะได้รับ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน โดยมีศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้ดูแล ซึ่งโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นได้รองรับกลุ่มประชาชนกลุ่มนี้ เช่น การฝึกอาชีพ แต่ถึงอย่างไรมันต้องขึ้นอยู่กับบริบทหรือแล้วแต่อำเภอในพื้นที่นั้นๆ ที่จะริเริ่มโครงการนั่นเอง แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เป็นข้อผูกมัดใดโครงการพาคคนกลับบ้าน โครงการเหล่านี้เป็นเพียงแค่โครงการส่งเสริมเพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้มีแรงจูงใจให้เขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตโดยปกติ ซึ่งหากมองในมุมคุณภาพชีวิตมันไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเท่าใดนัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเห็นได้ชัดคือคุณภาพทางจิตใจ ที่เขาสามารถกลับมาอยู่กับครอบครัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่อธิบายว่าศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) จะคอยเป็นหน่วยศูนย์กลาง

และเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการประสานงานแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในการดำเนินประสานงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้าน

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ จึงต้องเริ่มต้นที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม ดังนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างเสมอภาค ในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน เพราะไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพียงประชาชนคนธรรมดาหรือผู้ที่เคยเป็นแกนนำชุมชนในด้านต่างๆ มาก่อน ก็ล้วนสามารถเข้ามาทำงานจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไปได้

2.2 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อกระบวนการตัดสินใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่มีบทบาทการทำงานที่อยู่ตรงกลางในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในภาครัฐทราบ และคอยเป็นกระบอกเสียงของภาครัฐในการดำเนินนโยบายต่างๆ สู่การสร้างเสริมความเข้าใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันนี้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกนียมการทำงานแบบบูรณาการของผู้นำชุมชนทั้ง 4 เสาหลักประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ในการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี ดังนั้นคำจำกัดความของผู้นำชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงไม่ตายตัวว่าต้องเป็นผู้นำที่ระบุตามระเบียบกรมปกครอง กระทรวงมหาดไทยเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

จากข้อสรุปของแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่ระบุว่า การรณรงค์สร้างความเข้าใจนั้นเป็นเรื่องของทุกส่วนราชการที่ต้องรับไปดำเนินการ ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับอำเภอ ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา ต้องมีส่วนร่วม หน่วยที่ขับเคลื่อนโครงการ ได้แก่ หน่วยเฉพาะกิจ, หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพราน, ชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน (ชป.กร.), ชุดปฏิบัติการรบพิเศษ (ชป.รพศ.), ชุดประสานงานประจำจังหวัด, ชุดคณะกรรมการประสานงานและรณรงค์เพื่อยุติการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้, ชุดพิเศษในพื้นที่และผู้นำ 4 เสาหลัก เป็นต้น

ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงจำเป็นต้องทำการบ้านอย่างละเอียดและรอบคอบ ในการผลักดันและหนุนเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตามบุคคลเป็นรายกรณีไป ไม่สามารถใช้มาตรการหรือแนวทางหรือกระบวนการแบบเหมารวมในการพัฒนาบุคคลได้ แล้วนำผลลัพธ์จากการประเมินการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมาต่อยอดในการทำงานเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงสำคัญของข้อมูลแบบปฏิบัติการข่าวสารในพื้นที่ สู่การสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวคิดสุดโต่งในการใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชจากรัฐไทย

2.3 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่แท้จริงนั้น ต้องเกิดมาจากความเข้าใจ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนของสังคมชายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งที่ทำให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนี้ 1) ภาครัฐทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน 2) การนำผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐต่อการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้าน 3) การจัดทำเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านสู่ประชาชน 4) พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงาน 5) การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง 6) ประชาชนสามารถร่วมกันการกระจายข่าววงกว้างเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการพาคณกลับบ้านอย่างต่อเนื่อง และ 7) การพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกันกับ ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี (2550) ที่กล่าวว่า ตัวแบบของการแก้ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือรัฐและประชาชนต้องร่วมกันพัฒนากลไกทางสถาบันเพื่อลดความขัดแย้งมุ่งจัดอคติทางชาติพันธุ์และศาสนา

และสิ่งสำคัญที่สุดของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนนั้นคือ การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยประชาชนต้องมองข้ามผ่านแนวคิดที่ว่ารัฐพาโจรกลับบ้าน แต่พึงระลึกในใจว่าการกระทำของรัฐและจากการร่วมมือกันกับทุกภาคส่วนนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงจิตวิทยา ต่อการสลายโครงสร้างและสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวความคิดด้านลบต่างๆ ที่เป็นปฏิปักษ์แก่ประเทศไทย

2.4 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนเป้าหมายจะพัฒนาขึ้นได้นั้นเริ่มต้นด้วยการเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกันกับชินวัณน์ แม้นเดช (2555) ที่กล่าวว่า แนวทางในการหยุดยั้งกระบวนการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรการต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้คือการสร้างความรู้ชุดใหม่ด้านศาสนา ซึ่งเป็นหลักศรัทธาที่ขบวนการก่อความไม่สงบมักใช้มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความขัดแย้งและก่อให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับฉัตรชัย ศรีเมือง กาญจน (2560) โครงการพาคณกลับบ้านเป็นโครงการหนึ่งในการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า เพื่อเปิดช่องทางให้ผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการยุติการใช้ความรุนแรง ผู้หวาดระแวงหลบหนีออกนอกพื้นที่ หรือออกนอกประเทศ มาต่อสู้อันแนวทางสันติด้วยการช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายและปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อที่ถูกบิดเบือนให้ใช้ความรุนแรงแบบสุดโต่งต่อพี่น้องประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา อันนำมาสู่การใช้คำว่า “เป็นแนวทางของการนำไปสู่จำนวนที่เพิ่มขึ้นของนักรบกลับบ้าน”

3. แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านไว้ดังนี้

3.1 ภาครัฐ เป็นส่วนสำคัญในการวางมาตรการเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติวิธี ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองจำเป็นต้องผนึกกำลังกันแบบบูรณาการ ทำงานอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจในเบื้องหน้าที่กำลังดำเนินการปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีการจัดตั้งหน่วยประสานงานหลักที่เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านโดยเฉพาะ ซึ่งหน่วยงานลักษณะนี้จำเป็นต้องคอยให้คำปรึกษา เป็นพี่เลี้ยง และเป็นผู้ติดตามประเมินผลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง

3.2 ผู้นำชุมชน เป็นคนกลางที่คอยประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในที่นี้ ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่

ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

3.3 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน บุคคลจะพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ เมื่อบุคคลได้รับโอกาสจากสังคมจำเป็นต้องเร่งพัฒนาตัวเอง โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมในลักษณะและบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดการที่ไม่ไปสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนาแล้วเช่นกัน

3.4 ประชาชนทั่วไป จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ ในการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านอย่างถึถ้วน เพราะจะทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์และเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานทางจิตวิทยาของรัฐในครั้งนี้ อันจะนำไปสู่การร่วมมือในการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ในทิศทางเดียวกัน และสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเช่นนี้คือ การเปิดใจยอมรับและให้โอกาสบุคคลได้กลับมาอยู่ในสังคมอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน นำผลการวิเคราะห์จากสนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ภาครัฐควรมีการเร่งประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์หลักของโครงการพาคณกลับบ้านให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบกันถ้วนหน้า เช่น ในกลุ่มพี่น้องไทยพุทธ และกลุ่มภาคประชาสังคม เป็นต้น เพื่อไม่ให้ประชาชนในสังคมต้องตกเป็นเครื่องมือในการเป็นแนวร่วมมุมกลับด้านการปฏิบัติการข่าวสารของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบ

2) ภาครัฐควรเร่งทำความเข้าใจและวางมาตรการทำงานภายในของทุกส่วนราชการอย่างบูรณาการ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานการปกครองของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งชมรมพาคณกลับบ้าน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานไปก่อนตามความเหมาะสม เช่น การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการบางส่วน หรือวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนงานในกิจกรรมต่างๆ ของชมรมได้ เป็นต้น

4) ในกระบวนการส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ควรให้เป็นไปแบบรายกรณี เนื่องจากความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลมีไม่เหมือนกัน

5) ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้าน โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บรรณานุกรม

- กรกฎ ทองชะโชค. (2557). การบังคับใช้กฎหมายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 5(7), 1-20.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2559). *ข้อมูลข่าวสารเพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์สร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2559*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- กรรณิการ์ จันสายทอง. (2551). *การตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้ต้องขังคดีความมั่นคงเรือนจำกลางสงขลา*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. (2556). *คู่มือการดำเนินงานตำบลต้นแบบการ*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสำนักพัฒนาสังคม.
- เกษม ผดุงธรรม. (2553). *การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านเกษตรก้าวหน้า จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา).
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า. (2560). *สรุปผลการปฏิบัติงานประจำปี 2560*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2561, จาก <http://www.southpeace.go.th/th/News/explain/new-601003-2.html>
- คณิต ญ นคร. (2542). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2554). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.
- จรัส พยัคฆราช และกวี อิศริวรรณ. (2553). *การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของสำนักข้าราชการปลัดกระทรวงกลาโหม*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา).
- จิตติวัฒน์ งอกคา. (2551). *บทบาทผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ศึกษากรณีจังหวัดชัยภูมิ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2552). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนนา. (2560). *Set Zero พากลับบ้าน สดช่องว่าง สร้างความเข้าใจ*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2561, จาก <http://www.search.parliament.go.th/result.php?search>
- ชินวัฒน์ มั่นเดช. (2555). *กระบวนการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวทางในการหยุดยั้ง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ณรงค์ เสียงประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย และคณะ. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นโดยการจัดการองค์การเชิงระบบ*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 19(1), 91-105.

- เดชา เปรมฤดีเลิศ. (2526). *การศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และกระบวนการสร้างแผนพัฒนาสังคมในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีแผนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เดโช สนวนานนท์. (2552). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์. (2550). เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : เปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุและข้อเสนอแนะระหว่างผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่นับถือศาสนาต่างกัน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 50(1), 30-84.
- ธานีฤทธิ์ กรัยวิเชียร. (2517). อิทธิพลกฎหมายอังกฤษในระบบกฎหมายไทย. *วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 1(2), 10.
- ปพน บุญมาลัย. (2551). *พฤติกรรมและผลกระทบจากการกระทำความผิด : กรณีศึกษาผู้ก่อความไม่สงบในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ผู้จัดการออนไลน์. (2560). *แม่ทัพภาค 4 SET ZERO โครงการพาคนกลับบ้าน ระบุทั้งหมดคือ "ผู้บริสุทธิ์"*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก <http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9600000074822>
- พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน. (2548,16,กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 122 ตอนที่ 58 ก, หน้า 2.
- พรธีรัตน์ ทิศาเจริญศักดิ์. (2550). *ความคาดหวังของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของนักศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- พรประภา สีนธนูวา. (2559). *กระบวนการสร้างเครือข่าย งานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2556). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ผดุงปัญญา.
- มงคล นาฎกระสูตร. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2561, จาก <http://www.learners.in.th/file/drwattana/>
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนา: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก*. นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัยการ. ราชภัฏ จันทบุรีทอง. (2550). *แนวทางแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีในกรณีปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสมานฉันท์*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- รดี พันธุ์ศิริสด. (2552). *การส่งเสริมบทบาทการทำงานเชิงบูรณาการของบุคลากรศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2554). *การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- _____. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- รงค์ ประพันธ์พงศ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ: เยลโล่การพิมพ์.
- วิจิตร ศรีมันตะ. (2554). *การส่งเสริมบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- วุฒิชัย สายบุญจวง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 8(1), 119-129.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และคณะ. (2550). การเมืองชายขอบกับการใช้ความรุนแรงและการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 8(1), 29-43.
- ศุภย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง. (2560). *บัญชีรายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอำเภอยะหริ่ง. ปัตตานี: ที่ว่าการอำเภอยะหริ่ง.*
- สถาบันนิติธรรมมาลัย. (2548). *พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548.* (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2561, จาก <http://www.drthawip.com/criminalprocedurecode/3>
- สรเสรีวง วงศ์ข่อม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ.* นนทบุรี: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สังคม คุณคณาการสกุล. (2554). *ศัพท์พัฒนาสังคม.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นเรศวรพรินติ้ง.
- สังธรรม พรทวีกุล และจิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์. (2561). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : Synthesis of Research on Developing a Learning Society For Sustainable Development. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 80(3), 109-117.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา: การสร้างการประเมินค่าและใช้ประโยชน์.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิดา บุญยาศิขย์. (2558). *ภูมิปัญญาการทำนาในทะเลสาบของชุมชนบ้านปากประ ตำบลลำปำ อำเภอมือเมือง จังหวัดพัทลุง.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2560). ทูทางสังคมกับการเสริมสร้างทุนมนุษย์ทุนมนุษย์ในเขตเมืองชายแดนกรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับกัมพูชา. *วารสารพัฒนาสังคม*, 19(2), 53-67.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ บำรุงสุข. (2549). ชาวมุสลิมเชื้อชาติมาเลย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การก่อความไม่สงบในภาคใต้ของไทย. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, 10(28), 1-5.
- _____. (2553ก). การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย : ปัญหาและพัฒนาการ. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, -(73), 20-23.
- _____. (2553ข). ปฏิบัติการข่าวสารในสงครามก่อความไม่สงบ (Information Operations in Insurgency Warfare). *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, -(80), 20.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (กุมภาพันธ์ 2561). *การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมทางกฎหมาย.* เอกสารประกอบการสอนในหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในกระบวนการยุติธรรม-ศวธ.3 รุ่นที่ 3, กรุงเทพฯ : วิทยาลัยกิจการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.

- เสนาะ พรรณพิกุล. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).
- สนธยา พลศรี. (2560ก). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2560ข). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2560). *นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/9823>
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม*. หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในหลักสูตรการศึกษา นอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานทะเบียนอำเภอยะหริ่ง. (2560). *ข้อมูลพื้นที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี*. ปัตตานี: ที่ว่าการอำเภอยะหริ่ง.
- สำนักปฏิบัติการข่าวสาร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า. (2561). *โครงการพาคนกลับบ้าน*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.io-pr.org>
- อดิสรณ์ เรืองจ้อย. (2550). *การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง*. รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียนและบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อาทิตย์ เทียนศิริ. (2551). *การปลูกฝังความคิดทางการเมืองของผู้ก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนราธิวาส*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- อุทัย หิรัญโต. (2522). *หลักสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุทิศ ทาหอม และคณะ (2558). *ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา จังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 11(2), 44-59.
- อุษา ซียา. (2554). *การแบ่งประเภทสังคม*. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2561, จาก http://u-saa38.blogspot.com/2011/09/social-structure-2-ferdinand-tonnies_15.html
- อรทัย พระทัต. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนป้อมมหากาฬ*. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Berlo, D.K (1996). *The Process of Communication: an Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt, Rineheart and Winsto.
- Cargo, Duncan Mc. (2007). *Rethinking Thailand's Southern Violence Edited*. Singapore: National University of Singapore Press.

Ralph, L. (1967). *Reading in sociology*. New York: Thomas Y. Crowell.

Levingson, D.J. (1964). *Role, Personality and Social Structure*. New York: Macmillan.

Lindaren, H. C. (1973). *As introduction to social psychology*. New York: John Wile and Sons.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๓/ว ๑๐๕๕

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พลโทยุทธนา ปานมุข ที่ปรึกษาผู้แทนพิเศษของรัฐบาล

ด้วยนายสุไลมาน เจ๊ะและ รหัสประจำตัว ๖๐๒๐๒๒๐๖๓๓ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรมศึกษาตำบลตะโละกาเปอร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ” โดยมี ดร.วันพิชิต ศรีสุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขออนุญาตให้ นายสุไลมาน เจ๊ะและ สัมภาษณ์ท่าน เพื่อขอข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ในวันอังคารที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. ณ ห้องผู้แทน พิเศษของรัฐบาล สำนักงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วรรณกร ลิขิตปัญญโชติ)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักงานเลขาธิการคณะ

โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๓๓๐๔

โทรสาร ๐ ๗๓๓๑ ๒๒๓๒

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๓/ว ๑๐๕๕

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พันเอก รุทกร เนียมรินทร์ รองผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธี

ด้วยนายสุไลมาน เจ๊ะและ รหัสประจำตัว ๖๐๒๐๒๒๐๖๓๓ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน กรณีศึกษาดำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ” โดยมี ดร.วันพิชิต ศรีสุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขออนุญาตให้ นายสุไลมาน เจ๊ะและ สัมภาษณ์ท่าน เพื่อขอข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ในวันอังคารที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. ณ ห้องประชุมเล็ก ศูนย์สันติวิธี กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้า

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วรรณกร ลิขิตปัญญโชติ)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๓๓๐๔

โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๒๒๓๒

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๓/ว ๑๐๕๕

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๕๐๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายศิริพงศ์ หมดศิริ ผู้อำนวยการส่วนบริหารการฝึกอบรม สำนักพัฒนาบุคลากร

ด้วยนายสุไลมาน เจ๊ะและ รหัสประจำตัว ๖๐๒๐๒๒๐๖๓๓ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาดำบลตะโกละกาโปรี อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี " โดยมี ดร.วันพิชิต ศรีสุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขออนุญาตให้ นายสุไลมาน เจ๊ะและ สัมภาษณ์ท่าน เพื่อขอข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ในวันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. ณ อาคาร เอนกประสงค์ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วรรณกร ลิขิตปัญญาโชติ)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๓๓๐๔

โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๒๒๓๒

ภาคผนวก ข

หนังสือตอบรับการนำเสนอบทความวิจัยภาคบรรยาย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ที่ ศธ ๖๔.๑๔/๐๓๓/๙๖

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

๐๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ตอบรับการนำเสนอบทความในงานประชุมวิชาการ

เรียน นายสุไลมาน เจ๊ะและ

ตามที่ท่านได้ส่งผลงานวิชาการ เรื่อง ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน (The expectations of civil society to the ways of promoting social development for participants in the coming home project) เพื่อนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติทางการจัดการ ครั้งที่ ๑ (The 1ST National Conference on Management : NCOM 2018) หัวข้อ “การจัดการความท้าทายในยุค ๔.๐” (Challenge Management : Bridging to 4.0 Transformation) ระหว่างวันที่ ๒๙ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรม นิว ซีจัน สแควร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ความทราบแล้วนั้น

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอแจ้งให้ทราบว่า ผลงานวิชาการของท่าน ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้นำเสนอภาคบรรยาย ในการประชุมวิชาการฯ ในวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ ทั้งนี้รูปแบบการเตรียมเอกสารเพื่อนำเสนอสามารถดูเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.huso.tsu.ac.th/ncom2018>

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

โทร ๐ ๗๕๓๑ ๗๖๓๗

โทรสาร ๐ ๗๕๓๑ ๗๖๓๘

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ปัญญา จริยธรรม นำการพัฒนามนุษย์และสังคม

ภาคผนวก ค
เกียรติบัตรการนำเสนอบทความวิจัยภาคบรรยาย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การประชุมวิชาการระดับชาติทางการจัดการ ครั้งที่ 1

The 1st National Conference on Management : NCOM 2018

“การจัดการความท้าทายในยุค 4.0”

(Challenge Management : Bridging to 4.0 Transformation)

ขอออบเกียรติบัตรนี้เพื่อแสดงว่า

นายสุไลมาน เจ๊ะและ

ได้เข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัย ภาคบรรยาย

เรื่อง ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อแนวทางการส่งเสริม
การพัฒนาสังคมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

ณ โรงแรมนิว ซีซั่น สแควร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ให้ไว้ ณ วันที่ 29 มิถุนายน 2561

(รองศาสตราจารย์ ดร.นุชพงศ์ จิตรนิรัตน์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ภาคผนวก ง
เครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
Social Develop Roles of People in the Coming Home Project :
A Case Study Talo Kapo Sub-District, Yaring District, Pattani Province

คำชี้แจง

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์บทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

- 1.1 ท่านมีบทบาทการพัฒนาตนเองอย่างไร
- 1.2 ท่านมีบทบาทการพัฒนาต่อสังคมชนอย่างไร
- 1.3 ท่านมีส่วนร่วมกับกลุ่มประชาชนอย่างไร
- 1.4 ท่านมีปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาสังคมระดับบุคคล เช่น ทักษะความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถอย่างไร
- 1.5 ท่านมีปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาสังคมระดับสังคม เช่น การมีส่วนร่วม การแสดงบทบาทในสังคมอย่างไร
- 1.6 สิ่งที่ท่านได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมต่อไปในทิศทางใด
- 1.7 ท่านมีมติการวางแผนการพัฒนาสังคมระดับบุคคลและระดับสังคมของตนเองอย่างไร
- 1.8 มติบทบาทในการพัฒนาสังคมระดับบุคคลและระดับสังคมควรส่งเสริมในรูปแบบใด
- 1.9 ท่านคิดว่าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านควรมีการพัฒนาด้านใดมากที่สุด เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

- 2.1 ท่านมีปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาสังคมอย่างไรบ้างและมีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร

.....
.....

2.2 ท่านอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างไร

.....
.....

ภาคผนวก จ

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยภาพรวม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยภาพรวม

การกำหนดรหัส	เพศ	อายุ (ปี)	ตำแหน่ง	องค์กร/หน่วยงานต้นสังกัด
เจ้าหน้าที่ภาครัฐ				
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1	ชาย	60	-	คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหน้า (คปต.ส่วนหน้า/ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล)
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2	ชาย	52	เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ โครงการพาคณกลับบ้าน ในพื้นที่ชายแดนใต้	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3	ชาย	42	เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ โครงการพาคณกลับบ้าน ในพื้นที่อำเภอยะหริ่ง	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4	หญิง	45	เจ้าหน้าที่สำนักงาน ยุติธรรมจังหวัดปัตตานี	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี กระทรวงยุติธรรม
เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5	ชาย	47	เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการ อำเภอยะหริ่ง	ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชน				
ผู้นำชุมชนคนที่ 1	ชาย	43	เจ้าหน้าที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลตะโละกาโปร์	องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชนคนที่ 2	ชาย	49	ผู้นำชุมชน ในตำบลตะโละกาโปร์	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ผู้นำชุมชนคนที่ 3	ชาย	50	ผู้นำชุมชน ในตำบลตะโละกาโปร์	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ผู้นำชุมชนคนที่ 4	ชาย	55	ผู้นำศาสนา ในจังหวัดปัตตานี	สำนักงานคณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี
ผู้นำชุมชนคนที่ 5	ชาย	54	ผู้นำศาสนา ในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน				
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 1	ชาย	43	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 2	ชาย	47	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 3	ชาย	35	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-

การกำหนดรหัส	เพศ	อายุ (ปี)	ตำแหน่ง	องค์กร/หน่วยงานต้นสังกัด
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน (-ต่อ-)				
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 4	ชาย	42	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 5	ชาย	48	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 6	ชาย	52	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 7	ชาย	50	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 8	ชาย	40	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 9	ชาย	32	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ คนที่ 10	ชาย	55	ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน	-
ประชาชนทั่วไป				
ประชาชนทั่วไป คนที่ 1	ชาย	43	ประชาชนในชุมชนไทย พุทธ ของอำเภอยะหริ่ง	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 2	ชาย	46	ประชาชนไทยพุทธในพื้นที่ ตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 3	ชาย	37	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 4	ชาย	53	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-
ประชาชนทั่วไป คนที่ 5	ชาย	48	ประชาชน ในตำบลตะโละกาโปร์	-

ภาคผนวก ฉ
ยกร่างข้อเสนอแนวทางการพัฒนา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ยกร่างข้อเสนอแนวทางการพัฒนา

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง), ผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ), ประชาชนที่เคยเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และประชาชนทั่วไป ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยนำมาสร้างข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ซึ่งสามารถช่วยจัดการระบบการปฏิบัติงานของภาครัฐและผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางอย่างเป็นทางการ เพื่อนำไปเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอด้านวิสัยทัศน์

เปิดโอกาสและพื้นที่อย่างเป็นทางการ เพื่อรับฟังอีกหนึ่งเสียงที่แตกต่าง ยึดถือหลักมนุษยธรรมคำนึงอย่างสันติ เพื่อเตรียมพร้อมพี่น้องร่วมชาติกลับบ้านเรา

ข้อเสนอด้านพันธกิจ

- 1) เปิดโอกาสให้ผู้หลงผิดกลับมารายงานตัว แสดงตนต่อรัฐ เข้ามาสร้างสังคมสันติสุข ได้อยู่กับครอบครัวและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรม
- 2) ลดจำนวนผู้ก่อเหตุรุนแรงด้วยสันติวิธี สลายโครงสร้างของผู้ก่อเหตุรุนแรงอย่างยั่งยืน
- 3) สร้างสภาวะแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการหยุดคดียุทธ นำสู่สันติสุขชายแดนใต้
- 4) ภาครัฐและภาคประชาชนผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อส่งเสริมและร่วมสร้างสรรค์สังคมชายแดนใต้ให้กลับสู่สภาวะแห่งสันติสุขเช่นดังเดิม

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

- 1) ภาครัฐควรมีการเร่งประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์หลักของโครงการพาคนกลับบ้านให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบกันถ้วนหน้า เช่น ในกลุ่มพี่น้องไทยพุทธ และกลุ่มภาคประชาสังคม เป็นต้น เพื่อไม่ให้ประชาชนในสังคมต้องตกเป็นเครื่องมือในการเป็นแนวร่วมมุกกลับด้านการปฏิบัติการข่าวสารของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบ
- 2) ภาครัฐควรเร่งทำความเข้าใจและวางมาตรการทำงานภายในของทุกส่วนราชการอย่างบูรณาการ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานการปกครองของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 3) ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งชมรมพาคนกลับบ้าน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานไปก่อนตามความเหมาะสม เช่น การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการบางส่วน หรือวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนงานในกิจกรรมต่างๆ ของชมรมได้ เป็นต้น
- 4) ในกระบวนการส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ควรให้เป็นไปแบบ Case by Case เนื่องจากความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลมีไม่เหมือนกัน
- 5) ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามาบิบบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคนกลับบ้าน โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

ภาคผนวก ข
ภาพประกอบการเก็บข้อมูล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาพประกอบการเก็บข้อมูล

สัมภาษณ์บุคคลที่เคยเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน

มาติดต่อรับข้อมูล ณ สำนักงานโครงการพาคคนกลับบ้าน กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรม ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี

สัมภาษณ์ผู้นำศาสนาอิสลาม ณ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี

Prince of Songkhla University
Pattani Campus
สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านตำบลตะโกลาโปร

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ สำนักงานผู้แทนพิเศษของรัฐบาล ณ สำนักงาน คปต.ส่วนหน้า

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ศูนย์ส่งเสริม กอ.รมน.ภาค 4 สน. ณ สำนักงานสมาคมเพื่อสวัสดิภาพชายแดนใต้

สัมภาษณ์ผู้เฝ้าท้องที่ กำปั่นตำบลตะโละกาโปร์ และ ผู้ใหญ่บ้าน 2 หมู่ ณ พื้นที่ตะโละกาโปร์

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นายสุไลมาน เจ๊ะและ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5820220633

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	สถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
รัฐศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2555
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	2561

ทุนการศึกษา

ทุนผู้นำศาสนาเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปี 2558

การตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงาน

สุไลมาน เจ๊ะและ และวันพิชิต ศรีสุข “ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน” ในวันศุกร์ ที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2561 “การจัดการความท้าทายในยุค 4.0” ในการประชุมวิชาการระดับชาติทางการจัดการ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมนิว ซีซั่น สแควร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.